

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Využití beletrie s tematikou války ve výuce na 1. stupni ZŠ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Olomouc 2021

vedoucí práce:

Mgr. Jana Sladová, Ph.D.

autorka práce:

Karolína Bálková

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Využití beletrie s tematikou války ve výuce na 1. stupni ZŠ* vypracovala samostatně a za použití v seznamu uvedené literatury a zdrojů.

V Olomouci dne 21. dubna 2021

.....

Karolína Bálková

Bibliografický záznam

BÁLKOVÁ, Karolína. *Využití beletrie s tematikou války ve výuce na 1. stupni ZŠ*. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Katedra českého jazyka a literatury, 2021. 117 s. Vedoucí diplomové práce Mgr. Jana Sladová, Ph.D.

Anotace

Diplomová práce se zaměřuje na vytvoření a ověření metodických návrhů pro výuku Českého jazyka a literatury na 1. stupni ZŠ s využitím beletrie s tematikou války. Teoretická část definuje základní pojmy a popisuje výskyt tématu v kurikulárních dokumentech, charakterizuje vybrané beletristické tituly s válečnou tematikou a vytváří konkrétní metodické návrhy do vyučování. Praktická část se zaměřuje na ověření metodických návrhů v praxi. Charakterizuje vyučovanou třídu a způsob výuky, cíle ověření návrhů, průběh výuky a následné hodnocení.

Klíčová slova

válka, Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, beletrie s tematikou války, žák mladšího školního věku, metodické návrhy

Annotation

The diploma thesis focuses on the creation and verification of methodological proposals for teaching Czech language and literature at the 1st stage of elementary school using fiction with the theme of war. The theoretical part defines the basic concepts and describes the occurrence of the topic in curricular documents, characterizes selected fiction titles with war themes and creates specific methodological proposals for teaching. The practical part focuses on the verification of methodological proposals in practice. It characterizes the taught class and the method of teaching, the goals of verification of proposals, the course of teaching and subsequent evaluation.

Key words

war, Framework Educational Programme for Primary Schools, fiction with a theme of war, younger school age pupil, methodological proposals

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí práce Mgr. Janě Sladové, Ph.D. za její odborné vedení, cenné rady a vstřícný přístup při zpracování diplomové práce. Dále děkuji žákům 4.A ze základní školy ve Velké Chuchli za ochotu spolupracovat se mnou v rámci praktické části diplomové práce. A v neposlední řadě děkuji své rodině a přátelům za podporu a trpělivost po celou dobu mého studia.

Obsah

Úvod	7
Teoretická část	8
1 Tematika války ve výchově a vzdělávání na 1. stupni ZŠ	8
1.1 Tematika války a pojmy s ní spojené	8
1.1.1 Antisemitismus	8
1.1.2 Holokaust	9
1.1.3 Nucená emigrace	9
1.1.4 Ghetto	9
1.1.5 Ukryvání Židů	9
1.2 Tematika války v rámcovém vzdělávacím programu základního vzdělávání	10
1.3 Důležitost zařazování tematiky války do výchovy a vzdělávání	20
1.4 Charakteristika žáka ve druhém období na 1. stupni ZŠ	21
1.5 Literární texty jako způsob prezentace tematiky války	22
2 Charakteristika beletristických titulů s tematikou války pro čtenáře mladšího školního věku	23
2.1 Loïc Dauvillier – Dítě s hvězdičkou	23
2.1.1 Stavba prostředí komiksu a jeho děj	23
2.1.2 Postavy komiksu a jejich vztahy	24
2.2 Ivan Klíma a Bedřich Fritta – O chlape, který se nestal číslem	27
2.2.1 Stavba prostředí knihy a její děj	27
2.2.2 Postavy knihy a jejich vztahy	29
2.3 Judith Kerrová – Jak Hitler ukradl růžového králíčka	30
2.3.1 Stavba prostředí knihy a její děj	31
2.3.2 Postavy knihy a jejich vztahy	32
2.4 Tamar Meirová – Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství	35
2.4.1 Stavba prostředí knihy a její děj	36
2.4.2 Postavy knihy a jejich vztahy	37
2.5 Pei-Yu Chang – Tajemný kufr pana Benjamina	38
2.5.1 Stavba prostředí knihy a její děj	38
2.5.2 Postavy knihy a jejich vztahy	39
Praktická část	41
3 Metodické návrhy pro využití vybraných literárních děl ve výuce	41
3.1 Vyučovací metody	41
3.1.1 Charakteristika vyučovací metody	41

3.1.2 Využití vyučovací metody	42
3.2 Metodické návrhy	43
3.2.1 Loïc Dauvillier – Dítě s hvězdičkou	43
3.2.2 Ivan Klíma a Bedřich Fritta – O chlapci, který se nestal číslem	49
3.2.3 Judith Kerr – Jak Hitler ukradl růžového králíčka	52
3.2.4 Tamar Meirová – Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství	55
3.2.5 Pei-Yu Chang – Tajemný kufr pana Benjamina	60
4 Využití metodických návrhů v praxi	67
4.1 Charakteristika vybrané třídy a způsobu výuky	67
4.2 Cíle ověření metodických návrhů	67
4.3 Průběh výuky	68
4.3.1 Tamar Meirová – Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství	68
4.3.2 Loïc Dauvillier – Dítě s hvězdičkou	69
4.4 Hodnocení a reflexe výuky	70
4.4.1 Tamar Meirová – Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství	70
4.4.2 Loïc Dauvillier – Dítě s hvězdičkou	70
Závěr	71
Seznam použitých zdrojů	72
Obrazový materiál	75
Seznam příloh	77
Přílohy	78

Úvod

Během studia na vysoké škole můžeme zjistit, že více než samotné teoretické poznatky a informace nás zajímá především jejich praktické využití v reálném školním prostředí. Tato skutečnost je promítnuta i do výběru tématu této diplomové práce. Zvoleno bylo takové téma, jehož zpracování je možné v budoucnu použít v pedagogické praxi – *Využití beletrie s tematikou války ve výuce na 1. stupni ZŠ*. V rámci studia je na pedagogických praxích v různých základních školách možné vidět konkrétní přístupy k vyučování tématu války. Ne vždy je však přístup učitelů k výuce ideální. Může to být kvůli nedostatečné přípravě nebo kvůli osobním postojům a předsudkům. Každopádně lze nyní lépe než v minulosti díky rozmanitosti školních pomůcek vytvořit výuku i takto náročných témat hravým a vhodným způsobem, který bude vyhovovat školním osnovám, ale zároveň také učitelům, a především samotným žákům.

Důležitost vyučování o historii nejen naší země není potřeba obhajovat. Z mnoha výzkumů vyplývá, že potřeba znát minulost je v lidech zakořeněna odjakživa. Je v naší přirozenosti zajímat se o dobu minulou. Proto je více než vhodné začít s výukou historických událostí, v tomto případě s tematikou války co nejdříve, jak je to možné a vhodné.

Hlavním cílem diplomové práce je vytvořit v rámci praktické části práce metodické návrhy do vyučování s využitím pěti beletristických titulů s tematikou války. Jednotlivé aktivity ve výuce by měly být tvořeny tak, aby žákům pomohly rozšířit si dovednosti, znalosti a vědomosti týkající se práce s knihou, zároveň ale také ohledně tématu války a s ní spojenými pojmy. Dílčími cíli v rámci teoretické části je definovat hlavní pojmy, s nimiž se žáci v rámci výuky setkají, zakotvit tematiku války v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání nebo charakterizovat žáka mladšího školního věku, pro kterého jsou metodické návrhy tvořeny.

Náplní praktické části je ověřit metodické návrhy v praxi, tedy v konkrétních vyučovacích hodinách se žáky. Popsáno by mělo být využití metodických návrhů ve výuce, ověření jejich funkčnosti, a hlavně nalezení jejich přínosu pro vyučování v rámci hodin Českého jazyka a literatury. Na základě průběhu výuky a jejím zhodnocení s celkovou reflexí může dojít k úpravě návrhů, aby bylo jejich využití v hodinách ještě více prospěšné a efektivní.

Přínosem diplomové práce by mělo být reálné praktické využití vytvořených metodických návrhů. Učitelé se mohou těmito konkrétními návrhy inspirovat a zařadit tak podobnou práci s knihou o nelehkých tématech do svého vyučování.

Teoretická část

1 Tematika války ve výchově a vzdělávání na 1. stupni ZŠ

Kapitola je velmi komplexní a pojednává o mnoha různých tématech. Pro další části této diplomové práce je vhodné definovat tematiku války a pojmy s ní spojené, které se objevují v beletristických titulech, na jejichž základě jsou tvořeny metodické návrhy. V obsahově nejrozsáhlejší části této kapitoly představujeme tematiku války v jednom ze základních kurikulárních dokumentů, kterým je Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Uvádíme také důležitost zařazení níže popsaných témat do výuky na prvním stupni základních škol a charakterizujeme příjemce dovedností, vědomostí a znalostí ve vyučování – žáka ve druhém období 1. stupně ZŠ. V neposlední řadě se zabýváme literárními texty jako způsobem prezentace těchto témat žákům vhodným, citlivým a zajímavým způsobem.

1.1 Tematika války a pojmy s ní spojené

Válka má mnoho podob. Takovou, o kterou se jedná v této diplomové práci, můžeme popsat jako „násilný masový konflikt“, kde se na boji podílí dvě nebo více ozbrojených stran.¹ Beletristické tituly, více charakterizovány v další kapitole, přibližují žákům náročná témata, která s válkou velmi úzce souvisí. Přestože každá kniha akcentuje jinou specifickou oblast, z hlediska historického je můžeme zahrnout do časového období 2. světové války a nejbližších let před a po ní. Některé tituly řeší jedno specifické téma, v jiných je jich provázaných několik.

1.1.1 Antisemitismus

Momentálně nejrozšířenější je definice z roku 2005, kterou vytvořilo *Evropské centrum pro monitorování rasismu a xenofobie* (EUMC), které je jedním z orgánů Evropské unie. Definice nese pojmenování *Pracovní definice antisemitismu* a je tvořena díky řadě obtížných kompromisů stran podílejících se na jejím vzniku. Podle této definice je antisemitismus „*určitý způsob vnímání židů, který lze vyjádřit jako nenávisť vůči židům. Slovní a fyzické projevy antisemitismu jsou zaměřeny proti židovským nebo nežidovským osobám nebo jejich majetku, proti institucím židovské komunity a náboženským zařízením.*“²

¹ MAREŠ, Miroslav. *Vymezení pojmů terorismus, válka a guerilla v soudobé bezpečnostní terminologii. Politické násilí a terorismus v České republice* [online]. [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: obranastrategie.cz, str. 22.

² BUDIL, Ivo T. *Encyklopedie dějin antisemitismu*. V Plzni: Západočeská univerzita, [2013], str. 58-59.

1.1.2 Holokaust

Tento termín v podobě, jak ho využíváme dnes, tedy pro řízené a systematické vyhlazování evropských Židů, byl poprvé použit až v 60. letech 20. století. Před druhou světovou válkou byl používán pro přírodní katastrofy nebo masakry. Původně je toto slovo odvozeno z řeckého překladu hebrejského termínu, který v českém jazyce znamená „zápalná oběť“. Podle doktorky Dubinové „vhodnějším termínem je slovo hebrejského původu „šoa“ (anglicky „shoah“) ve významu „katastrofa“.³

1.1.3 Nucená emigrace

Židovské obyvatelstvo opouštělo ve velkém počtu své rodné země již před vypuknutím druhé světové války. Od roku 1933, kdy se k moci dostal vůdce Adolf Hitler, byl na Židy vyvíjen nátlak v mnoha oblastech. Nacisté „podporovali“ židovské vystěhovalce zejména vyhlazováním protizidovských zákonů a také šikanou ze strany gestapa a bezpečnostní služby. Židé utíkali ze svých rodných zemí bez majetku do sousedních zemí i dalekých států za mořem, jen aby si zachránili holý život.⁴

1.1.4 Ghetto

Židé, kteří neemigrovali, ani nebyli zatím deportováni do koncentračních či vyhlazovacích táborů, byli nuceni přesídlit do speciálních částí některých evropských měst, kterým se říkalo ghetto. Tam byli posíláni, aby se oddělili od nežidovského obyvatelstva. Lidé, kterým přicházeli zprávy o deportaci se shromažďovali do větších měst a odjížděli vlaky na určená místa. „*Předtím museli odevzdat veškerý majetek a ponechat si maximálně 50 kg zavazadel.*“⁵ Města fungovala samostatně a byla obehnaná zdmi, kterými nesměl projít nikdo bez souhlasu stále hlídajících vojáků. „*Pánem nad životem a smrtí vězňů byla táborová komandantura SS⁶ v čele s táborovým velitelem.*“⁷

1.1.5 Ukrývání Židů

Jedním ze způsobů, jak si zachránit život, bylo ukrývat se. Židé pro své přežití bydleli na vesnických statcích, v tajných domech ve městech nebo ve sklepích svých dobrosrdečných a odvážných sousedů. Židovským úkrytům za 2. světové války se ve své práci věnuje polská

³ DUBINOVÁ, Terezie. *Jak učit o holokaustu: Na pomoc učitelům dějepisu a občanské nauky* [online]. Synagoga Turnov: Město Turnov - Odbor cestovního ruchu, 2011 [cit. 2021-02-12], str. 11.

⁴ KÁRNÝ, Miroslav. *Genocida českých Židů*. In: *Holocaust.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/zdroje/odborne-a-dalsi-texty/genocida-ceskych-zidu/>

⁵ BLODIG, Vojtěch. *Ghetto Terezín: Vznik ghetta* [online]. In: 23.8.2019 [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/ghetto-terezin/vznik-ghetta/>

⁶ SS je zkratka slova Schutzstaffel (česky Ochranný oddíl) – ozbrojená organizace NSDAP v době vlády Hitlera.

⁷ BLODIG, Vojtěch. *Ghetto Terezín: Vznik ghetta* [online]. In: 23.8.2019 [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/ghetto-terezin/vznik-ghetta/>

socioložka Marta Cobel-Tokarska, která se jimi zabývá především v kategorii prostoru.⁸ Specifickým tématem je také ukryvání židovských dětí za 2. světové války, ke kterému docházelo ve velké míře např. ve Francii. Díky příbuzným, židovským organizacím a příslušníkům hnutí odporu bylo zachráněno 84 % židovských dětí.⁹

1.2 Tematika války v rámcovém vzdělávacím programu základního vzdělávání

Tematiku války v rámcovém vzdělávacím programu základního vzdělávání¹⁰, dále jen jako RVP ZV, nenajdeme v části pro první stupeň v žádné konkrétní vzdělávací oblasti nebo předmětu jako samostatné a nosné téma. Tato tematika je pomyslně vsunuta do jiných okruhů, které se povětšinou vyskytují převážně ve vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět* nebo v rámci doplňujících vzdělávacích oborů či průřezových témat.

1.2.1 Tematika války ve vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět*

Ve vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět* se navazuje na zkušenosti žáků z výchovy v rodině a také předškolního vzdělávání. Žáci se v novém školním prostředí učí pojmenovávat rozličné jevy a děje, které mají mezi sebou často pro ně neznámé vztahy a souvislosti. Poprvé si také utvářejí souvislejší a ucelenější obraz našeho světa a společnosti. Postupně poznávají své nejbližší okolí a propracovávají se k jevům, vztahům a principům složitějším. Na základě toho, že poznávají lépe sami sebe i své okolí, žáci více registrují přednosti a problémy našeho světa a „učí se vnímat současnost jako výsledek minulosti a východisko do budoucnosti.“¹¹ Kromě výše zmíněného se žáci učí také vyjadřovat své myšlenky a reagovat na názory a podněty jiných. Pro úspěšné vzdělávání v rámci této oblasti je mimo jiné velmi důležité osobní prožívání žáků, které vychází z konkrétních nebo modelových situací. Propojení této vzdělávací oblasti s reálným životem a praktickými zkušenostmi je klíčem ke zvládnutí nových životních situací žáka a jeho dalšího osobního nebo profesionálního růstu¹².

Vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět* je členěna do pěti tematických okruhů, které je možné kombinovat a propojovat, a tím pádem z nich vytvořit na základě školních

⁸ PÁRALOVÁ TARDY, Markéta. *Nový pohled na dosavadní bádání holocaustu* [online]. [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: <https://digilib.phil.muni.cz>

⁹ *Anonymes, Justes et Persécutés durant la période Nazie dans les communes de France* [online]. [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: <http://www.ajpn.org/>

¹⁰ Obecně závazný rámcový dokument pro tvorbu školních vzdělávacích programů základního vzdělávání.

¹¹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2017, [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>, s. 42.

¹² Tamtéž, s. 42.

vzdělávacích programů¹³, dále jen jako ŠVP, různé vyučovací předměty. Tematický okruh *Místo, kde žijeme* je pro žáky klíčový v chápání organizace života v rodině, městě či společnosti. Činnosti a úkoly by žáky měly rozvíjet v rámci jejich národního cítění a vztahu k naší zemi.¹⁴ Co se týká vzdělávacího obsahu tohoto vzdělávacího oboru v RVP ZV, tematiku války lze pomyslně zařadit do očekávaných výstupů 2. období:

- „vyhledá typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického
- zprostředkuje ostatním zkušenosti, zážitky a zajímavosti z vlastních cest a porovná způsob života a přírodu v naší vlasti i v jiných zemích“¹⁵

„V tematickém okruhu *Lidé kolem nás* si žáci postupně osvojují a upevňují základy vhodného chování a jednání mezi lidmi, uvědomují si význam a podstatu pomoci a solidarity mezi lidmi, vzájemné úcty, snášlivosti a rovného postavení mužů a žen.“¹⁶ Kromě toho poznávají, jakou lidé vytvářejí kulturu a seznamují se se základními právy a povinnostmi, včetně globálních problémů, které vyvstávají ze soužití lidí v rámci celé společnosti nebo světa.¹⁷ S tematikou války lze pracovat v rámci očekávaných výstupů 2. období:

- „vyjádří na základě vlastních zkušeností základní vztahy mezi lidmi, vyvodí a dodržuje pravidla pro soužití ve škole, mezi chlapci a dívkami, v rodině, v obci (městě)
- rozpozná ve svém okolí jednání a chování, která se nemohou tolerovat a která porušují základní lidská práva nebo demokratické principy“¹⁸

„V rámci tematického okruhu *Lidé a čas* se žáci učí orientovat v dějích a v čase.“¹⁹ Učí se, jak a proč se čas měří, nebo jak jednotlivé události v čase postupují a vytváří historii. Podstatou tohoto okruhu je kromě jiného podnítit u žáků zájem o minulost a kulturní bohatství nejen regionu, ale především celé země. Důležité také je, aby žáci sami vyhledávali, získávali a zkoumali informace z mnoha různých dostupných zdrojů. Ať už navštívením památek, muzeí,

¹³ Kurikulární dokument vytvářený pedagogickými zaměstnanci každé školy v České republice.

¹⁴ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2017, [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>, s. 42.

¹⁵ Tamtéž, s. 44.

¹⁶ Tamtéž, s. 42.

¹⁷ Tamtéž, s. 42.

¹⁸ Tamtéž, s. 45.

¹⁹ Tamtéž, s. 43.

veřejných knihoven nebo přímou komunikací se členy své rodiny a lidmi z nejbližšího okolí.²⁰
Tematiku války lze zařadit do očekávaných výstupů 2. období:

- „pracuje s časovými údaji a využívá zjištěných údajů k pochopení vztahů mezi ději a mezi jevy
- rozeznává současné a minulé a orientuje se v hlavních reáliích minulosti a současnosti naší vlasti s využitím regionálních specifik
- srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifik
- objasní historické důvody pro zařazení státních svátků a významných dnů“²¹

Co se týká cílového zaměření, vzdělávání v této vzdělávací oblasti má utvářet a rozvíjet klíčové kompetence tím, že žáka vede mimo jiné k:

- „orientaci ve světě informací a k časovému a místnímu propojování historických, zeměpisných a kulturních informací
- poznávání a chápání rozdílů mezi lidmi, ke kulturnímu a tolerantnímu chování a jednání na základě respektu a společně vytvořených a přijatých nebo obecně uplatňovaných pravidel soužití, k plnění povinností a společných úkolů
- poznávání a upevňování preventivního chování, účelného rozhodování a jednání v různých situacích ohrožení vlastního zdraví a bezpečnosti i zdraví a bezpečnosti druhých, včetně chování při mimořádných událostech“²²

1.2.2 Tematika války v doplňujících vzdělávacích oborech

V RVP ZV jsou zařazeny tzv. *Doplňující vzdělávací obory*, jejichž realizování není v rámci základního vzdělávání povinné, ale rozšiřuje ho a doplňuje. Tyto obory lze využít pro všechny nebo jen některé žáky, zároveň se může jednat o povinný nebo volitelný obsah. Uvedené očekávané výstupy těchto oborů nejsou závazné, a proto se jedná pouze o doporučení pro vytvoření výstupů pro učební osnovy v ŠVP. Stanovena není ani úroveň úpravy v oblasti podpůrných opatření.

²⁰ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2017, [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>, s. 43.

²¹ Tamtéž, s. 47.

²² Tamtéž, s. 43.

Doplňující vzdělávací obory jsou v RVP ZV uvedeny čtyři: dramatická výchova, etická výchova, filmová/audiovizuální výchova, taneční a pohybová výchova.²³ Pro účely této diplomové práce více rozvádíme pouze doplňující obor etická výchova.

Doplňující vzdělávací obor **Etická výchova** žáky vede k mnoha různým dovednostem. Jedná se např. o navázání a udržování vztahů, tvořivé řešení každodenních problémů nebo formulace názorů a postojů na základě poznatků z hovoru s druhými. Obor žáky vyučuje k vytváření si vlastního světonázoru, pochopení základních ekologických problémů a k vnímání souvislostí moderního světa. Žáci nerozvíjí své sociální dovednosti pouze pro jejich vlastní prospěch, ale také pro prospěch ostatních lidí a potažmo celé společnosti. Učí se respektu k hodnotám a názorům jiných osob a schopnosti vcítit se do situací ostatních.²⁴ „*Hlavním důvodem pro zařazení Etické výchovy do RVP ZV je skutečnost, že v naší školské soustavě chybí předmět, který by systematicky rozvíjel mravní stránku osobnosti žáků.*“²⁵

Etická výchova tvoří v rámci obsahu mnoho témat. Ke stěžejním pro tuto diplomovou práci patří např. „*Důstojnost lidské osoby. Pozitivní hodnocení druhých. Prosociální chování ve veřejném životě. Solidarita a sociální problémy.*“²⁶ Na tato základní témata navazuje šest aplikačních témat, mezi které patří mimo jiné „*Etické hodnoty; Duchovní rozměr člověka; Hledání pravdy a dobra jako součást přirozenosti člověka.*“²⁷

Očekávané výstupy pro 1. a 2. období 1. stupně ZŠ, které korespondují s tématem této diplomové práce jsou mimo jiné:

žák

- „*si osvojí základní vědomosti a dovednosti pro vytvoření sebeúcty a úcty k druhým*
- *reflektuje situaci druhých a adekvátně poskytuje pomoc*
- *se dokáže těšit z radosti a úspěchu jiných, vyjadřuje účast na radosti i bolesti druhých, pozitivně hodnotí druhé v běžných podmínkách*
- *identifikuje základní city, vede rozhovor s druhými o jejich prožitcích, na základě empatického vnímání přemýšlí nad konkrétní pomocí*“²⁸

²³ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2017, [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>, s. 113.

²⁴ Tamtéž, str. 116.

²⁵ Tamtéž, str. 116.

²⁶ Tamtéž, str. 115.

²⁷ Tamtéž, str. 115.

²⁸ Tamtéž, s. 116.

1.2.3 Tematika války v průřezových tématech

Průřezová témata v RVP ZV reprezentují oblasti aktuálních světových problémů a jiných důležitých hledisek, čímž jsou významným nedílným prvkem v rámci základního vzdělávání. Tato témata tvoří příležitosti k uplatnění žáků v budoucím osobním a profesním životě, jejich vzájemnou spolupráci se spolužáky i dalšími lidmi a rozvíjí osobnost žáka hlavně co se týká jeho postojů a hodnot. Všechna průřezová témata jsou jednotně zpracována. Dokument obsahuje charakteristiku tématu, jeho přínos k rozvoji osobnosti žáka a obsah rozpracován do tematických okruhů, které dále obsahují nabídku témat s konkrétními činnostmi a náměty. Realizace průřezových témat má nezastupitelnou roli ve vzdělávání a výchově všech žáků. Témata jsou založena na silném výchovném aspektu a pomáhají k osobnostnímu a charakterovému rozvoji.²⁹ V RVP ZV jsou vymezena průřezová témata, která obsahově korespondují s tématem této diplomové práce, nazývána takto:

- „*Osobnostní a sociální výchova*
- *Výchova demokratického občana*
- *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech*
- *Multikulturní výchova*“³⁰

První průřezové téma **Osobnostní a sociální výchova** je založené na praktičnosti a každodenním využití v běžném životě. Smyslem tématu je utvářet žáka v rámci jeho praktických životních dovedností, reflektovat jeho osobnost, individuální potřeby a zvláštnosti. Specifické je, že konkrétně žák sám, žakovská skupina nebo běžné situace každodenního života se stávají předmětem učiva. Osobnostní a sociální výchovu lze naplňovat zejména ve vztahu k vzdělávací oblasti *Jazyk a jazyková komunikace*, kde je vzájemná propojenost založena na samotné komunikační podstatě verbální či neverbální, stejně jako na rozšiřování specifického využívání jazyka a sociálních dovedností. Úzce souvisí toto průřezové téma také se vzdělávací oblastí *Člověk a jeho svět*, což lze naplňovat v rámci témat o sebepoznání, sebepojetí, seberegulaci nebo psychickém zdraví – psychohygiena, komunikace a mezilidské vztahy.³¹

²⁹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2017, [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>, s. 126.

³⁰ Tamtéž, s. 126.

³¹ Tamtéž, s. 127.

Podle RVP ZV v oblasti postojů a hodnot osobností a sociální výchova mimo jiné:

- „vede k uvědomování si hodnoty různosti lidí, názorů, přístupů k řešení problémů
- přispívá k uvědomování si mravních rozměrů různých způsobů lidského chování
- napomáhá primární prevenci sociálně patologických jevů a škodlivých způsobů chování“³²

Tematické okruhy průřezového tématu jsou rozděleny do tří částí – osobností, sociální a morální rozvoj. Realizace témat probíhá pro aktuální potřeby žáků ve vhodných chvílích, popř. na základě společné domluvy učitele a žáků. Všechna témata se probírají prakticky, především pomocí her, cvičení, modelových situací a diskusí.

Tematické okruhy nabízí podle RVP ZV v části morální rozvoj tato témata:

- „Řešení problémů a rozhodovací dovednosti – dovednosti pro řešení problémů a rozhodování z hlediska různých typů problémů a sociálních rolí, problémy v mezilidských vztazích, zvládání učebních problémů vázaných na látku předmětů, problémy v seberegulaci
- Hodnoty, postoje, praktická etika – analýzy vlastních i cizích postojů a hodnot a jejich projevů v chování lidí; vytváření povědomí o kvalitách typu odpovědnost, spolehlivost, spravedlivost, respektování atd.; pomáhající a prosociální chování (člověk neočekává protislužbu); dovednosti rozhodování v eticky problematických situacích všedního dne“³³

Druhé průřezové téma **Výchova demokratického občana** je založeno na mezioborovém a multikulturním charakteru. Obecně se jedná o spojení hodnot jako je spravedlnost, tolerance nebo odpovědnost, především pak rozvoj kritického myšlení, znalosti osobních práv a povinností a hlavně „porozumění demokratickému uspořádání společnosti a demokratickým způsobům řešení konfliktů a problémů.“³⁴ Toto průřezové téma má žákovi představit základní úroveň občanské gramotnosti a umožnit mu získat zkušenosti pro konstruktivní řešení problémů s respektem k druhým, s vědomím svých práv a povinností a s využitím demokratických způsobů řešení. Výchova demokratického občana je ve vzdělávací

³² Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2017, [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>, s. 128.

³³ Tamtéž, s. 129.

³⁴ Tamtéž, s. 129.

oblasti *Člověk a jeho svět* uplatňována především v tématech, která jsou zaměřená na vztah k domovu a vlasti.

Podle RVP ZV v oblasti postojů a hodnot výchova demokratického občana mimo jiné:

- „*vychovává k úctě k zákonu*
- *přispívá k utváření hodnot, jako spravedlnost, svoboda, solidarita, tolerance a odpovědnost*
- *umožňuje posuzovat a hodnotit společenské jevy, procesy, události a problémy z různých úhlů pohledu (lokální, národní, evropská, globální dimenze)*
- *vede k respektování kulturních, etnických a jiných odlišností.*“³⁵

Tematické okruhy toto průřezového tématu jsou čtyři a zaměřují se hlavně na tvoření a rozvíjení demokratických vědomostí, dovedností a postojů žáků, kteří budou jako budoucí dospělí občané ovlivňovat chod a nasměrování budoucnosti státu. Jedním z tematických okruhů jsou „*Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování – demokracie jako protiváha diktatury a anarchie; principy demokracie; základní kategorie fungování demokracie (spravedlnost, řád, norma, zákon, právo, morálka); význam ústavy jako základního zákona země; demokratické způsoby řešení konfliktů a problémů v osobním životě i ve společnosti.*“³⁶

Třetí průřezové téma **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech** zdůrazňuje ve výchově a vzdělávání evropskou složku, která je podporou pro globální myšlení a mezinárodní porozumění. Cílem je vychovat budoucí evropské občany jako tvořivé osobnosti, které rozvíjí svou evropskou identitu při respektování té národní. Toto téma podporuje žáky v jednání v rámci tradičních evropských hodnot, „*k nimž patří humanismus, svobodná lidská vůle, morálka, uplatňování práva a osobní zodpovědnost spolu s racionálním uvažováním, kritickým myšlením a tvořivostí.*“³⁷ Pro realizaci tohoto tématu je vhodná vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět*, kdy se využívají žákovské zkušenosti a znalosti z jejich běžného života i v rámci mimořádných událostí ať už v rodině, tak v obci a nejbližším okolí. Významnou oblastí pro realizaci tohoto průřezového tématu je také vzdělávací oblast *Jazyk a jazyková komunikace*. Kromě klasického vyučování českého jazyka má nezastupitelnou roli také výuka cizích jazyků, která je důležitým nástrojem k bezprostřednímu dorozumívání mezi zeměmi

³⁵ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2017, [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>, s. 130.

³⁶ Tamtéž, s. 131.

³⁷ Tamtéž, s. 131.

a poznávání kultury jiných národů. Cizí jazyky jsou důležité pro poznávání života, evropské a také světové kultury.

Podle RVP ZV v oblasti vědomostí, dovedností a schopností toto průřezové téma mimo jiné:

- „rozvíjí a integruje základní vědomosti potřebné pro porozumění sociálním a kulturním odlišnostem mezi národy
- prohlubuje porozumění vlivu kulturních, ideologických a sociopolitických rozdílů na vznik a řešení globálních problémů v jejich vzájemných souvislostech
- rozvíjí schopnost srovnávat projevy kultury v evropském a globálním kontextu, nacházet společné znaky a odlišnosti a hodnotit je v širších souvislostech.“³⁸

Podle RVP ZV v oblasti postojů a hodnot toto průřezové téma mimo jiné:

- „pomáhá překonávat stereotypy a předsudky
- utváří pozitivní postoje k jinakosti a kulturní rozmanitosti.“³⁹

Tematické okruhy tohoto průřezového tématu jsou tři a jejich úkolem je podněcovat zájem žáků o Evropu a svět, zprostředkovávat jim tyto oblasti jako prostředí, které se mění v čase, a ve kterém se lidé setkávají, řeší společnými silami problémy a utvářejí svůj život.

Tematické okruhy nabízí podle RVP ZV tato témata:

- „Evropa a svět nás zajímá – rodinné příběhy, zážitky a zkušenosti z Evropy a světa; místa, události a artefakty v blízkém okolí mající vztah k Evropě a světu; naši sousedé v Evropě; život dětí v jiných zemích; lidová slovesnost, zvyky a tradice národů Evropy
- Objevujeme Evropu a svět – naše vlast a Evropa; evropské krajiny; Evropa a svět mezinárodní setkávání; státní a evropské symboly; Den Evropy; život Evropanů a styl života v evropských rodinách; životní styl a vzdělávání mladých Evropanů
- Jsme Evropané – kořeny a zdroje evropské civilizace; klíčové mezníky evropské historie; evropská integrace; instituce Evropské unie a jejich fungování; čtyři svobody a jejich dopad na život jedince; co Evropu spojuje a co ji rozděluje; mezinárodní organizace a jejich příspěvek k řešení problémů dětí a mládeže“⁴⁰

³⁸ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2017, [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>, s. 132.

³⁹ Tamtéž, s. 133.

⁴⁰ Tamtéž, s. 133.

Čtvrtým průřezovým tématem je **Multikulturní výchova**, která je založena na rozmanitosti různých kultur, jejich tradicích a hodnotách. Na základě těchto rozmanitostí dále žáci lépe pracují také se svou kulturní identitou, tradicemi a hodnotami. Multikulturní výchova rozvíjí chápání spravedlnosti, solidarity a tolerance, a také vede k respektu a chápání stále rostoucí sociokulturní rozmanitosti. Škola je místem, kde se setkávají žáci z různých sociálních a kulturních zázemí, proto je úkolem školy a také předmětu Multikulturní výchova vytvořit takové prostředí, ve kterém se všichni budou cítit rovnoprávně, a „*kde budou v majoritní kultuře úspěšní i žáci minorit a žáci majority budou poznávat kulturu svých spolužáků – příslušníků minorit.*“⁴¹ Toto průřezové téma zasahuje do všech vzdělávacích oblastí. Speciálně blízkou vazbu má zejména se vzdělávací oblastí *Jazyk a jazyková komunikace* nebo *Člověk a jeho svět*.

Podle RVP ZV v oblasti vědomostí, dovedností a schopností toto průřezové téma mimo jiné:

- „*poskytne žákům základní znalosti o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti*
- *učí žáky komunikovat a žít ve skupině s příslušníky odlišných sociokulturních skupin, uplatňovat svá práva a respektovat práva druhých, chápat a tolerovat odlišné zájmy, názory i schopnosti druhých*
- *učí přijmout druhého jako jedince se stejnými právy, uvědomovat si, že všechny etnické skupiny a všechny kultury jsou rovnocenné a žádná není nadřazena jiné*
- *rozvíjí schopnost poznávat a tolerovat odlišnosti jiných národnostních, etnických, náboženských, sociálních skupin a spolupracovat s příslušníky odlišných sociokulturních skupin*
- *rozvíjí dovednost rozpoznat projevy rasové nesnášenlivosti a napomáhá prevenci vzniku xenofobie*
- *poskytuje znalost některých základních pojmů multikulturní terminologie: kultura, etnikum, identita, diskriminace, xenofobie, rasismus, národnost, netolerance aj.*“⁴²

⁴¹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2017, [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>, s. 133.

⁴² Tamtéž, s. 134.

Podle RVP ZV v oblasti postojů a hodnot toto průřezové téma mimo jiné:

- „pomáhá žákům prostřednictvím informací vytvářet postoje tolerance a respektu k odlišným sociokulturním skupinám, reflektovat zázemí příslušníků ostatních sociokulturních skupin a uznávat je
- pomáhá uvědomovat si neslučitelnost rasové (náboženské či jiné) intolerance s principy života v demokratické společnosti
- vede k angažovanosti při potírání projevů intolerance, xenofobie, diskriminace a rasismu.“⁴³

Tematických okruhů Multikulturní výchovy je pět a všechny vycházejí z aktuální situace ve škole a reflektují momentální dění v místě školy, stejně jako současnou situaci ve společnosti.

Podle RVP ZV jsou jednotlivá témata následující:

- „**Kulturní diference** – jedinečnost každého člověka a jeho individuální zvláštnosti; člověk jako nedílná jednota tělesné i duševní stránky, ale i jako součást etnika; poznávání vlastního kulturního zakotvení; respektování zvláštností různých etnik (zejména cizinců nebo příslušníků etnik žijících v místě školy); základní problémy sociokulturních rozdílů v České republice a v Evropě
- **Lidské vztahy** – právo všech lidí žít společně a podílet se na spolupráci; udržovat tolerantní vztahy a rozvíjet spolupráci s jinými lidmi bez ohledu na jejich kulturní, sociální, náboženskou, zájmovou nebo generační příslušnost; vztahy mezi kulturami (vzájemné obohacování různých kultur, ale i konflikty vyplývající z jejich rozdílnosti); předsudky a vžití stereotypy (příčiny a důsledky diskriminace); důležitost integrace jedince v rodinných, vrstevnických a profesních vztazích; uplatňování principu slušného chování (základní morální normy); význam kvality mezilidských vztahů pro harmonický rozvoj osobnosti; tolerance, empatie, schopnost umět se vžít do role druhého; lidská solidarita, osobní příspěví k zapojení žáků z odlišného kulturního prostředí do kolektivu třídy
- **Etnický původ** – rovnocennost všech etnických skupin a kultur; odlišnost lidí, ale i jejich vzájemná rovnost; postavení národnostních menšin; základní informace o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti; různé způsoby

⁴³ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2017, [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>, s. 134.

života, odlišné myšlení a vnímání světa; projevy rasové nesnášenlivosti – jejich rozpoznávání a důvody vzniku

- **Multikulturalita** – *multikulturalita současného světa a předpokládaný vývoj v budoucnosti; multikulturalita jako prostředek vzájemného obohacování; specifické rysy jazyků a jejich rovnocennost; naslouchání druhým, komunikace s příslušníky odlišných sociokulturních skupin, vstřícný postoj k odlišnostem; význam užívání cizího jazyka jako nástroje dorozumění a celoživotního vzdělávání*
- **Princip sociálního smíru a solidarity** – *odpovědnost a přispění každého jedince za odstranění diskriminace a předsudků vůči etnickým skupinám; nekonfliktní život v multikulturní společnosti; aktivní spolupodílení se podle svých možností na přetváření společnosti, zohlednění potřeb minoritních skupin; otázka lidských práv, základní dokumenty*⁴⁴

1.3 Důležitost zařazování tematiky války do výchovy a vzdělávání

2. světová válka je nedílnou součástí nejen evropské historie, a o historii se lidé učí od nepaměti. Tato potřeba je v nich zakořeněna. Podle mnoha účastníků projektu *Sociologický výzkum historického vědomí obyvatel České republiky* je znalost historie a lidské minulosti užitečná. „*Ženy a muži různých věkových skupin se ve značné míře kloní k názoru, že znalost minulosti je významná pro pochopení přítomnosti, umožňuje vidět věci v souvislostech a poskytuje oporu a vodítko k porozumění současným problémům.*“⁴⁵ Kromě těchto myšlenek vyslovili účastníci projektu také názory, že historické znalosti patří k těm základním, které by měl každý jednotlivec znát, a jsou předpokladem všeobecného vzdělání současného člověka.

Výuku historie na školách zhodnotili účastníci projektu kriticky. Podle výzkumu má mnoho lidí na výuku dějepisu špatné vzpomínky, především kvůli memorování letopočtů nebo psaní složitých znalostních testů. „*Kritika systému výuky dějepisu směřuje v případě mladých lidí také k faktu, že mnohdy nejsou probírány události z nedávné historie, na které by právě podle některých měl být kladen největší důraz.*“⁴⁶ To je jedním z hlavních

⁴⁴ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2017, [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>, s. 135.

⁴⁵ PFEIFEROVÁ, Štěpánka a Jiří ŠUBRT. Veřejné mínění o problematice českých dějin. *Časopis naše společnost* [online]. Naše společnost, 2009 [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/>, str. 21.

⁴⁶ PFEIFEROVÁ, Štěpánka a Jiří ŠUBRT. Veřejné mínění o problematice českých dějin. *Časopis naše společnost* [online]. Naše společnost, 2009 [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/>, str. 21-22.

důvodů, proč by mělo být zařazování tematiky války do výchovy a vzdělávání standardním postupem. Nejmladší generace má nyní možnost seznamovat se s minulostí prostřednictvím nových metod a materiálů, které výuku i takto náročných témat jako je holokaust nebo ukrývání Židů za 2. světové války žákům více zpřístupní a bude vyučována vhodnou formou.

Co se týká vyučování konkrétně tématu holokaustu, existuje po světě mnoho výzkumů, které se zabývají vhodnou formou jeho prezentace. Stále rostoucí pozornost, kterou toto téma dostává globálně v učebnicích a vzdělávacích systémech, působí k jeho utřídění a jakési kategorizaci, která vede k osvědčeným postupům, univerzálním lekcím a definování základních znalostí. Avšak na druhou stranu právě rozmanitost při použití materiálů a využívaných postupů, které může každý pedagog do výuky začlenit je tím, co tvoří výuku o holokaustu tak specifickou a svým způsobem jedinečnou.⁴⁷

1.4 Charakteristika žáka ve druhém období na 1. stupni ZŠ

Žák ve druhém období 1. stupně ZŠ, pro kterého jsou tvořeny metodické návrhy na základě beletristických titulů v této diplomové práci, prochází mnoha změnami ve svém psychickém a fyzickém vývoji. Jedná se standardně o žáka ve věku od 9 do 12 let a v tomto období jsou již patrné první známky pohlavního dospívání. Z hlediska psychologického je toto období pojmenováno jako “věk střízlivého realismu“. Žák se snaží pochopit okolní svět a veškeré věci v něm. Stává se kritičtější, což značí blížící se období dospívání. Velmi záleží na učitelích a vychovatelích, zda tuto kritičnost žáka vůči nim jako autoritám tolerují, nebo potlačují.⁴⁸

Kognitivní (poznávací) funkce jsou v procesu učení a vytváření nových znalostí, vědomostí a dovedností pro žáka klíčové. Jejich prostřednictvím vnímá svět kolem sebe, jedná, reaguje a zvládá různé specifické úkoly. Základními okruhy těchto funkcí jsou mimo jiné paměť, pozornost nebo schopnost vyjadřování a porozumění. Důležitá je pro žáka také představa. Díky představám žák vytváří jednoduché, ale i komplexní nové obrazy, které dále využívá v rámci učení a získávání nových znalostí.

⁴⁷ ECKMANN, Monique, Doyle STEVICK a Jolanta AMBROSEWICZ-JACOBS, ed. *Research in Teaching and Learning about the Holocaust: A Dialogue Beyond Borders* [online]. Berlin: Metropol Verlag + IHRA, 2017, str. 191-192.

⁴⁸ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada).

1.5 Literární texty jako způsob prezentace tematiky války

„*Literatura je (...) rezervoárem paradigmat lidského jednání, nabízí alternativní řešení základních situací, nabízí možnost posuzovat hodnotu těchto řešení.*“⁴⁹ Literární texty jsou jedním ze způsobů, jak popisovat různé modely lidského chování, které může žáky inspirovat v reálném životě. Díky knihám a dalším textům mohou porovnávat negativní a pozitivní vzory jednání, čímž u nich dochází k vytváření vlastních názorů a postojů. Primárním prostředníkem ve světě literárních textů jsou pro žáky mladé čtenáře jejich učitelé. Podle Hníka bychom měli „*po učitelích chtít, aby žákům zprostředkovali (nikoli sdělili) především smysl textu; po žácích potom, aby četli a snažili se textům porozumět*“.⁵⁰ Důležité však je, aby učitelé žáky s literaturou s tematikou války a dalších oblastí seznámili vhodným způsobem a prezentovali je s ohledem na jejich čtenářská, a hlavně věková specifika.⁵¹

⁴⁹ JINDRÁČEK, Václav. *Princip názornosti v didaktické komunikaci s uměleckou literaturou*. In HÁDKOVÁ, Marie - JINDRÁČEK, Václav. *Princip názornosti ve výuce českého jazyka a literatury*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2012, str. 109.

⁵⁰ HNÍK, Ondřej. *Literární výchova a rozvoj čtenářství*. In WILDOVÁ, Radka, et al. *Čtenářská gramotnost a podpora jejího rozvoje ve škole*. Praha: Univerzita Karlova, 2012, str. 139.

⁵¹ MAŠÁT, Milan. *K implementaci tematiky šoa do výuky literární výchovy z pohledu učitelů*. *Paidagogos*, [Aktualizováno: 2018-11-01], [Citováno: 2021-02-15], 2019, 1, #3. S. 35 - 61. Dostupné na [www: <http://www.paidagogos.net/issues/2019/1/article.php?id=3>](http://www.paidagogos.net/issues/2019/1/article.php?id=3)

2 Charakteristika beletristických titulů s tematikou války pro čtenáře mladšího školního věku

Kapitola představuje pět vybraných beletristických titulů s tematikou války. Jejich charakteristika je důležitá hlavně pro další část diplomové práce, která se věnuje využití těchto děl ve výuce Českého jazyka a literatury. Jednotlivé knihy jsou popsány v obecné informativní rovině, dále také z hlediska prostředí příběhu, jeho děje a stěžejních postav a jejich vztahů.

2.1 Loïc Dauvillier – Dítě s hvězdičkou

„Ten, kdo zapomíná na svoji minulost, je odsouzen ji znovu prožít.“ Primo Levi

Komiksový příběh *Dítě s hvězdičkou*, v originálu *L'enfant cachée* (Ukrývané dítě)⁵², je dílem spolupráce francouzského nakladatele, scénáristy a potažmo spisovatele Loïca Dauvilliera (narozen roku 1971 v Cambrai) a výtvarníků Grega Salseda a Marca Lizana⁵³. Ve Francii byla tato kniha vydána v lednu roku 2012 a v českém jazyce spatřila světlo světa v listopadu téhož roku. Překlad za pomoci programu na podporu publikační činnosti Francouzského institutu vytvořila Dana Melanová, která také nahradila původní název komiksu titulem, který akcentuje motiv židovské hvězdy. Ten se uplatňuje také ve výtvarné stránce a už na obálce komiksu naznačuje ideové a tematické zaměření knihy.⁵⁴

2.1.1 Stavba prostředí komiksu a jeho děj

Komiks *Dítě s hvězdičkou* je založený na důvěrné zpovědi babičky malé vnučce. Celé vyprávění dostává touto strukturou zcela nový význam, a to zejména v oblasti literárních postav a jejich vztahů. Vykreslení příběhu dospělým člověkem, avšak z pozice malého dítěte, přisuzuje celému vyprávění větší pravdivost a věrohodnost, a zároveň také autentičnost a transparentnost. Vzhledem k tomu, že kniha je komiksového charakteru, není členěna na kapitoly. Jediné rozdělení, které je možné uvést, je na pomyslný úvod – hlavní část – a závěr, přičemž úvod a závěr jsou scény z přítomnosti a hlavní část je retrospektivním vyprávěním.

V úvodu dochází k seznámení se dvěma hlavními postavami, kterými jsou babička Duňa a její vnučka Elsa. Nacházíme se ve Francii v 21. století a vyprávění začíná krátkým

⁵² DAUVILLIER, Loïc. *L'enfant cachée*. In: [Http://loicdauvillier.com/](http://loicdauvillier.com/) [online]. [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <http://loicdauvillier.com/bande-dessinee/bande-dessinee-jeunesse/lenfant-cachee/>

⁵³ Loïc Dauvillier [France]. Dostupné z: <https://www.literaturfestival.com/autoren-en/autoren-2015-en/loic-dauvillier>

⁵⁴ ŠUBRTOVÁ, Milena. Dauvillier, Loïc *Dítě s hvězdičkou*. In: *ILiteratura.cz* [online]. [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/30789/dauvillier-lo239c-dite-s-hvezdickou>

rozhovorem mezi babičkou a vnučkou, který čtenáře milým způsobem uvádí do jejich vzájemného vztahu a zároveň zahajuje Dunin příběh.

Celá hlavní část je retrospektivním příběhem o malé holčičce Duňě, která vyrůstá uprostřed událostí druhé světové války. Mezi řádky lze vyčíst, že se jedná o Francii v roce 1941, kdy bylo vyhlášeno nařízení, že všichni Židé musí nosit na svém oblečení našitou žlutou židovskou hvězdu s nápisem „Jude“. Vyprávění začíná návratem tatínka z bojové linie a následném životě rodiny Kohenových ve městě, které pomalu ale jistě začíná ovlivňovat Hitlerova politika a nařízení určená k omezení života židovských občanů. Po nějakém čase přichází i do domácnosti Kohenových tehdejší pořádková jednotka a odvádí oba rodiče neznámo kam. Jejich dcera, při razii ukrytá pod tajným víkem v šatní skříni, zůstává později u sousedů Péricardových, kteří se jí na nějaký čas ujímají a přestěhují ji do svého domova. Když je však situace již neúnosná, společně s paní Péricardovou utíká Duňa na venkov, kde se čtenáři seznamují s paní Germaine, která obě uprchlice nechává u sebe. Všechny tři ženy žijí několik měsíců, potažmo let, na venkovském statku a s dalšími lidmi se setkávají pouze v neděli v blízké vesnici na mši. Po skončení války se vrací Duňa společně s manželi Péricardovými zpět do města. Duniny rodiče, manželé Kohenovi, ale doma nejsou, a i když se zdá, že se vše vrací k normálu, Duňa stále čeká, kdy se objeví. Jednoho dne se konečně dočká. Pan Péricard našel maminku paní Kohenovou a Duňa se s ní konečně po letech setkává. Přestože pořádně nechápe, kde maminka celou dobu byla, porozumí, že to bylo velmi zlé. Celé retrospektivní vyprávění končí tím, že se Duňa s maminkou stěhují do nového bytu a začínají další kapitolu společného život.

Závěr komiksu patří opět přítomnosti, ve které se setkáváme s babičkou Duňou, vnučkou Elsou a také třetí osobou – tatínkem a zároveň synem. V závěrečné scéně dochází k vyřčení dlouho promlčených věcí ve vztahu matky a syna a celý příběh se uzavírá v rodinném kruhu.⁵⁵

2.1.2 Postavy komiksu a jejich vztahy

Hlavní postavou je v tomto komiksu *babička Duňa*, která je přímou vypravěčkou příběhu, a zároveň také hlavní osobností v retrospektivním vyprávění. Fakt, že babička vyprávějící příběh a malá holčička Duňa jsou jedna a ta stejná osoba, odkrývá autor již na prvních obrázcích, které tuto skutečnost více než naznačují: „*Už je to hodně dávno. Tvoje*

⁵⁵ DAUVILLIER, Loïc a Marc LIZANO. *Dítě s hvězdičkou*. V Praze: Albatros, 2012

*babi byla ještě holčička. Bylo mi asi tolik jako teď tobě.*⁵⁶ Vypravěčka dále pokračuje v první osobě, ať už čísla jednotného či množného: „*Mysleli jsme si, že válka už skončila... protože jsme prohráli. Mně bylo úplně jedno, kdo vyhrál a kdo prohrál. Tatínek se vrátil domů živý, a to bylo skutečné vítězství.*“⁵⁷ V průběhu komiksu nedochází k příliš velké změně fyzické stránky ani u jedné z osobností Duni, tedy jako babičky ve 21. století i malé holčičky uprostřed válečné Francie. Podstatná změna se odehrává v jejich nitru. Babička díky vyprávění své vnučce odhalí tajemnou a smutnou pravdu také svému synovi, který dlouhá léta čekal na vysvětlení jejího mlčení, a zároveň u ní dochází ke smíření s minulostí a jakémusi spojení v rámci přítomnosti, které lze téměř hmatatelně cítit z posledních obrázků komiksu a také závěrečné věty. Duňa v podobě malé holčičky prochází náročnější a extrémnější změnou díky svému osudu ukryvaného dítěte. Na začátku vyprávění můžeme sledovat, jak se z veselé a šťastné holčičky, která si je ve svém životě jistá, stává vystrašená dívka, která nerozumí situacím okolo sebe a její svět se pomalu, ale jistě začíná měnit. Po zmizení obou rodičů a následném přesunutí s paní Péricardovou na venkov se Duňa dostává do zcela nové situace. Na statku se učí mnoho nového, a to nejen klasickou práci, jako je trhání trávy pro králíky nebo dojení krav, ale také jak žít s neustálou starostí o své rodiče, a hlavně bez jejich milující přítomnosti. Přestože se nakonec shledá znovu se svou maminkou a vše relativně dobře dopadne, ztráta tatínka a roky ukryvání zanechají na její duši šrámy, které se hojí celý život a k jakémusi uzavření dochází právě až díky vyprávění, které sdílí se svou vnučkou.

Vnučka Elsa je velmi důležitou postavou, se kterou se může čtenář, tedy převážně žák mladšího školní věku, opravdu ztotožnit. Nejenže je mu holčička blízká věkem, také ale klade klasické otázky, na které se může žák sám ptát. Dvě hlavní scény, ve kterých se Elsa objevuje, jsou umístěny na samém začátku a konci komiksu. Vnučka prolomí babičky tíživé ticho o své minulosti krásným dětským způsobem: „*Viš, když mně se něco ošklivého zdá, vyprávím sen mamince, a hned je to lepší. Nechceš mi ho vyprávět?*“⁵⁸ V prvních několika stranách příběhu vstupuje Elsa do babiččiných slov vždy krátkým a rychlým postřehem nebo poznámkou. Přítomnost těchto narušení dává možnost nahlédnout do dvou naprosto odlišných světů, ve kterých se obě holčičky, Duňa i Elsa, zabývají jinými záležitostmi, které samozřejmě vyplývají ze situace, ve které se nacházejí. Občas jsou Elsiny poznámky plné dětské naivity: „*A co dědeček, ví, že jsi byla zamilovaná do jiného kluka?*“⁵⁹, a jindy jde jen o klasické

⁵⁶ DAUVILLIER, Loïc a Marc LIZANO. *Dítě s hvězdičkou*. V Praze: Albatros, 2012, s. 6.

⁵⁷ Tamtéž, s. 7.

⁵⁸ Tamtéž, s. 6.

⁵⁹ Tamtéž, s. 8.

doplňující otázky: „*A... taky jsi tak chtěla růžové boty?*“⁶⁰ Jednou však poukáže dětským vnímáním na smutnou pravdu, ve které se možná zrcadlí více bolesti, než v celkovém obrazu druhé světové války a jejích událostí: „*No jo, ale proč na tebe byli ve škole tak zlí? Oni opravdu neměli rádi Židy?*“⁶¹ Babička jí trpělivě odpovídá, že neví a vlastně si to ani nemyslí, přece byly jenom děti. „*A co učitelka? Ta byla přece velká! To byla pitomost!*“⁶², reaguje vnučka zapáleně. Naposledy vstupuje Elsa na scénu v posledních stránkách komiksu, kde volá na svého tatínka, aby se k ní připojil ve hře. Po dojemném rozhovoru mezi synem a maminkou Duňou, vidíme Elsu v jejich společném objetí.

Třetí, a zároveň poslední hlavní postavou v přítomnosti komiksu je *tatínek*. Ten se objevuje pouze na posledních pár stranách, kde má však důležitou roli v uzavření celého příběhu. Přestože o něm není v předešlých scénách žádná zmínka, je patrné, že vyprávění své maminky Duni nikdy neslyšel: „*Dneska ráno mi Elsa říkala, o čem jste si v noci povídaly. Viš, když jsem byl malý, taky bych si to byl rád vyslechl.*“⁶³ Tatínek by mohl své mamince toto chování zazlívát, on má však místo toho porozumění a vše uzavírá chápajícími slovy: „*Vím, že jsi mi nikdy nic neřekla jen proto, abys mě chránila. Nezazlívám ti to. Potřeboval jsem čas, abych porozuměl, ale teď už jsem pochopil tvé mlčení. Jen jsem ti chtěl říct, že jsem moc šťastný a pyšný, žeš' jí to vyprávěla.*“⁶⁴

Rodiče Duni – *pan a paní Kohenovi* zastávají v příběhu nezastupitelnou roli. Než byli oba odvedeni policií, vytvářeli pro Duňu dobré prostředí domova, ve kterém i ve zlých časech vládla láska a pokojná atmosféra. Jejich největší obětí je v příběhu schování malé Duni do tajné části šatní skříně. Rodiče už dopředu vymysleli plán, jak svou dceru zachránit. To však znamenalo, že ji musí opustit a nechat v rukách hodných sousedů a dalších lidí, kteří slíbili pomoc. Po jejich deportaci se na konci příběhu setkáváme pouze s maminkou, která se vrací velmi hubená a unavená. Duňa v momentální situaci nechápe větší souvislosti a je hlavně ráda, že se maminka vrátila domů. Později však z příběhu vyplývá dceřino pochopení, že maminka byla v koncentračním táboře. O osudu tatínka se dozvídáme pouze z pár posledních vět: „*Jako mnoho deportovaných se tatínek z koncentráku nikdy nevrátil. Marně mi vysvětlovali, že už ho neuvidím... nikdy jsem se s tím nesmířila. Stále čekám, že se vrátí.*“⁶⁵

⁶⁰ DAUVILLIER, Loïc a Marc LIZANO. *Dítě s hvězdičkou*. V Praze: Albatros, 2012, s. 6.

⁶¹ Tamtéž, s. 18.

⁶² Tamtéž, s. 19.

⁶³ Tamtéž, s. 74-75.

⁶⁴ Tamtéž, s. 76.

⁶⁵ Tamtéž, s. 70.

Pan a paní Péricardovi s paní Germaine hrají velkou roli v záchraně Duni. Bez nich bych se nikdy nevrátila zpátky do rodného města a znovu nesetkala se svou maminkou. Jak už je výše zmíněno, Duniny rodiče ještě před svým odvedením vymysleli plán, jak může jejich dcera přežít. Pan a paní Péricardovi si malou Duňu vzali k sobě a s pomocí dalších zasvěcených lidí ji přestěhovali na venkov k paní Germaine. Vše, co je o těchto postavách známo vyplývá ze čtení mezi řádky. Důležité je zmínit, že za pomoc při ukrývání židovského dítěte byl vyměřen ten nejvyšší trest. Tyto postavy však na své osobní bezpečí nehleděly a pomáhaly konat dobro i v této těžké a nejisté době.

2.2 Ivan Klíma a Bedřich Fritta – O chlapci, který se nestal číslem

„I když jsem psal o vojscích černého panovníka, i když jsem vyprávěl příběh jako pohádku, byl bych rád, kdyby ti, kdo jej budou číst, nezapomněli, že za ním jsou příběhy i utrpení skutečné.“
Ivan Klíma⁶⁶

Obrázková kniha *O chlapci, který se nestal číslem* je výsledkem spolupráce Bedřicha Fritty a Ivana Klímy. Kniha vyšla roku 1998 a její výjimečnost spočívá v propojenosti obrazové a textové části. Tyto části totiž vyšly s více než 50letým rozdílem. Obrazová část publikace vznikala ve čtyřicátých letech dvacátého století v Terezíně a jejím autorem byl pražský grafik, výtvarník a karikaturista Bedřich Fritta (vlastním jménem Fritz Taussig, narozen roku 1906 ve Višňové). Originální obrázky vytvořil pro svého syna Tomáše k jeho třetí narozeninám v terezínském ghettu, kde ještě společně s manželkou Hansi strávil téměř dva roky. Textová část publikace je dílem spisovatele Ivana Klímy (narozen roku 1931 v Praze), která vznikla v devadesátých letech dvacátého století.⁶⁷

2.2.1 Stavba prostředí knihy a její děj

Jak je již výše zmíněno, kniha je atypická v rámci propojení obrazové a textové části. Každá tato část vyšla v jiném časovém období, což však nenarušuje jakoukoliv její provázanost a knihu jako celek. Bedřich Fritta vytvořil obrázkový příběh, který nezahrnuje tragické události, jež se bezesporu odehrávaly při jeho pobytu v Terezíně. Kresby zobrazují reálný svět mimo zdi ghetta – louky s motýly, slunce a malého šťastného Tomáše v různých situacích.

Pomyslnou hlavní stranu představuje kresba malého Tomíka stojícího na kufru a hledícího oknem ven. Pod kresbou se nachází velkými písmeny napsané věnování:

⁶⁶ FRITTA, Bedřich a Ivan KLÍMA. *O chlapci, který se nestal číslem*. V tomto souboru 1. vyd. Praha: Židovské muzeum, 1998, s. 55.

⁶⁷ ČENKOVÁ, Jana, ed. *Válečné dětství a mládí (1939-1945) v literatuře a publicistice* [online]. Praha: Univerzita Karlova: Nakladatelství Karolinum, 2016 [cit. 2021-01-26], s. 180-190.

„Tomíčkově k jeho 3. narozeninám v Terezíně – 22. I. 1944!“⁶⁸ Spisovatel Ivan Klíma začíná příběh okamžitě na osobnější rovině, jako kdyby promlouval přímo ke čtenáři a teprve přemýšlel, jaká slova vůbec napsat: „*Dívám se na obrázky, které jsou v téhle knížce – knížka je dosud bez písmenek (kromě těch, která pod obrázky kdysi dávno nakreslil malíř), písmena a věty dopíšu až já, a proto přemítám, co bych vám měl vyprávět.*“⁶⁹ Nakonec se autor rozhodne vyprávět příběh jako pohádku. Prostřednictvím fantaskních formulací uvádí čtenáře do děje, avšak opakovaně zdůrazňuje, že se o pohádku nejedná.

Vyprávění Klíma začíná představením černého panovníka – symbolu zla, kvůli kterému žil Bedřich Fritta s manželkou a malým Tomíkem, ale také on sám s rodinou v „*kasárnách, ačkoliv nebyli vojáci*“⁷⁰ - a který byl „*zlý, pomatený*“.⁷¹ Na dalších několika stranách knihy autor pohádkovým stylem vypráví, jak se černý panovník rozhodl pronásledovat všechny „*lidi poctivé, moudré a čestné, také ty, co nechtěli válku, a ty, co věřili v Boha a ne v něho, černého panovníka, a ty, co měli kudrnaté vlasy anebo velké nosy, a ty, co jejich rodiče měli kudrnaté vlasy anebo velké nosy, a ještě spoustu jiných lidí*“⁷², nebo také jak vydal mnoho vyhlášek, ve kterých tito lidé nesměli opustit své město a jít do lesa, navštívit divadlo nebo cukrárnu a mnoho dalšího. Nakonec jim černý panovník sebral také domov, a dokonce i vlastní jména.

Když se ocitá malý Tomíček s rodiči v terezínském ghettu, nejsou mu ještě ani dva roky. Další kresbičky tedy ukazují každodenní život malého chlapce – co jí a pije, jak se vzteká nebo dělá „opičky“, jak si hraje s otcovou Biblií, svým malým panáčkem nebo smetákem. Ivan Klíma vše doplňuje také psanou formou, ve které čtenářům popisuje, co všechno znají, ale malý Tomíček ne, protože to nikdy neviděl. Jeho jediným kontaktem s životem za zdmi terezínské pevnosti je maminka s tatínkem, kteří mu vše předávají způsobem sobě vlastním. Tatínek Bedřich Fritta kreslí Tomíkovi „*obrázky: namaluje mu velké zrcadlo, aby chlapec věděl, co to zrcadlo vlastně je, namaluje mu balík, aby si z něho chlapec mohl ochutnat i to, co nikdy neochutnal, namaluje mu květiny, motýly, ryby, auto a perník...*“⁷³ A maminka naopak vypráví, protože „*dokud si lidé vyprávějí příběhy, dokud si dovedou představovat věci, které před nimi ukryli, dokud se zajímají, jak se co přihází, nemohou být proměněni v čísla.*“⁷⁴

⁶⁸ FRITTA, Bedřich a Ivan KLÍMA. *O chlapci, který se nestal číslem*. V tomto souboru 1. vyd. Praha: Židovské muzeum, 1998, s. 4.

⁶⁹ Tamtéž, s. 5.

⁷⁰ Tamtéž, s. 5.

⁷¹ Tamtéž, s. 6.

⁷² Tamtéž, s. 7.

⁷³ Tamtéž, s. 22.

⁷⁴ Tamtéž, s. 22.

Do reálných vzpomínek vstupuje spisovatel také metaforami a fantaskními příběhy. Například vyprávěním o slunci, nebo také ptákoví, který k němu chce doletět. Píše o vodě, jak se dostává do země a potom také k nám v podobě kapek z nebe; píše o útěku malého Tomíka jako železničáře, detektiva, boxera a generála, který je vlastně nakonec jen pouhým snem.

„*Vy teď chcete vědět, jestli malý chlapec unikne, jestli se mu podaří utéct z kasáren v pevnostním bytě. Ale už jsem řekl, že nevyprávím pohádku.*“⁷⁵ Autor opět zdrcující upřímností připomíná, že se nejedná o veselý příběh a čtenáři tudíž mohou být zklamaní, šťastný konec se vzdaluje. „*A oni se stále blížili, pak vtrhli do pokoje, kde bydlel malíř a jeho žena a malý chlapec (...) odvedli všechny pryč, vícekrát je nikdo v pevnostním městě neuviděl.*“⁷⁶ Ivan Klíma na posledních dvou stranách knihy vypráví, co se stalo s černým panovníkem a celým jeho systémem, ale také jaký osud potkal malíře Bedřicha Frittu a jeho ženu s malým Tomíčkem.

2.2.2 Postavy knihy a jejich vztahy

Vzhledem k tomu, že tato kniha má speciální charakter, jsou její postavy speciální také, a to nejen tím, že se jedná o skutečné lidi, kteří žili na této zemi, ale také tím, jak málo o nich z příběhu Ivana Klímy víme.

Celý příběh se točí okolo tří hlavních postav, kterými jsou sám autor obrazové části knihy *Bedřich Fritta*, jeho manželka *Hansi* a syn *Tomáš*. Z toho, co můžeme číst mezi řádky je patrné, že manželé Bedřich a Hansi byli milujícími rodiči, kteří chtěli i v tehdejší hrozně době pro svého synka to nejlepší a byli ochotní pro něj obětovat vše. Z kreseb autora lze vyčíst, jak moc svého syna miloval a jakým způsobem ho vnímal svými očima. Maminčin charakter nejvíce vidíme v příbězích, které vyprávěla malému Tomíčkovi. Jak moc nechtěla, aby ho pohltit momentální svět a současná situace, ale naopak mu chtěla vybudovat vzpomínky, které by jinak on sám nemohl získat. Syn Tomíček, který je na většině obrázcích označován svým tatínkem jako *Tommy*, se v knize objevuje právě více v obrazové části než té textové. V době příchodu rodiny Frittových do terezínského ghetta mu byl pouhý rok a půl, a přestože v Terezíně oslavil i své třetí narozeniny, jako osobnost nebyl natolik samostatný, aby autor vypisoval jeho charakterové vlastnosti. Vše, co je z knihy patrné o Tomíčkovi, je tudíž zobrazené v kresbách tatínka Bedřicha Fritty. Malý Tommy s balíkem jídla, které nikdy

⁷⁵ FRITTA, Bedřich a Ivan KLÍMA. *O chlapci, který se nestal číslem*. V tomto souboru 1. vyd. Praha: Židovské muzeum, 1998, s. 44.

⁷⁶ Tamtéž, s. 50.

neochutnal; vztekající se Tommy; čůrající Tommy nebo Tommy cestující na želvě, letadlem nebo lodí.

Co se týká dalších reálných postav knihy, objevují se zde také ostatní obyvatelé kasáren. Jedním z nich je samotný autor textové části Ivan Klíma a jeho bratr: „*Když bylo mému bratrovi pět let, malíř mu také nakreslil knihu obrázků – bylo v ní spousta zvířátek a k tomu ještě verše.*“⁷⁷ Kromě rodiny spisovatele jsou zmíněni ještě další lidé, kteří žili ve vedlejších pokojích: „*A na to se pamatují, jak se jednoho dne černí ozbrojenci a jejich pochopové objevili na naší chodbě. Ustrnuli jsme a čekali, co se stane. A oni se stále blížili, pak vtrhli do pokoje, kde bydlel malíř a jeho žena a malý chlapec, a ještě jiní malíři a jejich ženy a děti, vtrhli tam, odvedli všechny pryč, vícekrát je nikdo v pevnostním městě neuviděl.*“⁷⁸

Černý panovník a jeho vojska jsou sice vykresleni v pohádkovém duchu, mají však pevný základ v reálných osobách, kterými jsou Adolf Hitler a jeho nacistická policie. Autor popisuje černého panovníka takto: „*Tehdy v zemi, která sousedila i s mou zemí, vládl zlý, pomatený panovník. (...) Ten pomatený panovník se vyhlásil za neomylného a všemocného jako je Bůh. A všechny, kteří ho byli ochotni ctít, přijal mezi své ozbrojence, i když to byli zloději, hrdlořezové anebo nějací jiní zločinci.*“⁷⁹ Ivan Klíma také více než naznačuje, jak to s černým panovníkem dopadlo a vše líčí sice jednodušeji, zato bez servítek: „*... vojska černého panovníka stále utíkají, zahazují zbraně, černý panovník už začíná chápat, že svět nedobude, nezkrátí o hlavu všechny lidi, které o ni chtěl zkrátit, tuší, že teď naopak ho postaví před soud a budou soudit za všechno, co napáchal. Černý panovník si tedy dá přinést pistoli, chvíli se třese hrůzou, pak se zastřelí.*“⁸⁰

2.3 Judith Kerrová – Jak Hitler ukradl růžového králíčka

Knížka *Jak Hitler ukradl růžového králíčka* britské autorky s německými kořeny Judith Kerrové je prvním dílem „hitlerovské trilogie“ – *Ouf of the Hitler Time*⁸¹. Tato trilogie je poloautobiografickou zpovědí samotné autorky, která zažila velmi podobná dobrodružství, jako hlavní hrdinka. Na výše zmíněný titul navazují, do českého jazyka zatím nepřeloženy další dvě knihy, které dále rozvíjejí život jedné z hlavních postav příběhu. První díl trilogie se zaměřuje

⁷⁷ FRITTA, Bedřich a Ivan KLÍMA. *O chlapci, který se nestal číslem*. V tomto souboru 1. vyd. Praha: Židovské muzeum, 1998, s. 5-6.

⁷⁸ Tamtéž, s. 50.

⁷⁹ Tamtéž, s. 6.

⁸⁰ Tamtéž, s. 50.

⁸¹ ARMITSTEAD, Claire. Judith Kerr, beloved author of *The Tiger Who Came to Tea*, dies aged 95. *The Guardian* [online]. [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/books/2019/may/23/judith-kerr-beloved-author-of-the-tiger-who-came-to-tea-dies-aged-95>

na útěk čtyřčlenné židovské rodiny z Německa, ve kterém se stále více rozrůstá nacistické myšlení a ideologie. Knížka není tedy tolik o hrůzách a teroru nacismu, jako o dopadech totalitních režimů na ty nejmladší – děti.⁸²

2.3.1 Stavba prostředí knihy a její děj

Jak je již výše zmíněno, hlavním aspektem knihy je útěk německé rodiny s židovskými předky z nacistického Německa v roce 1933. Tatínek, maminka a dvě děti – Anna a Max, jsou vytrženi ze svého domova a vlasti, aby po několika letech strávených v cizích zemích nakonec našli nové zázemí ve Velké Británii. Kniha je členěna na 24 kapitol.

Na začátku knihy se čtenář ocitá přímo uprostřed veškerého dění. Anna, v tomto případě hlavní postava a teoreticky vypravěčka celého příběhu, je devítiletá holčička, která společně se svým bratrem Maxem a dalšími kamarády řeší klasické každodenní radosti a starosti, tak typické pro její věk. Jednoho dne ráno však běží pozdravit svého nemocného tatínka do jeho ložnice a zjistí, že zmizel. Po prvotních myšlenkách, že ho snad odvezli do nemocnice či něco horšího, je svou chůvou uklidněna, že tatínek pouze odcestoval. Po mamčině vysvětlování Anna pochopí, že tatínek musel opustit Německo kvůli svému židovskému původu a také stále blížící se hrozbě nacistické vlády, která se nejspíš ujme moci po volbách za pouhých deset dní. Netrvá dlouho a maminka i s Annou a Maxem opouští rodnou zemi také. Po dlouhé cestě a celní kontrole na státních hranicích se nakonec setkávají s tatínkem na nádraží ve švýcarském Curychu. Tam zůstává rodina přes více než měsíc, z velké části hlavně kvůli Annině nemoci, která ji teplotami a nateklými uzlinami sužuje po několik týdnů. Nakonec se všichni společně stěhují z města na venkov, do útulného vesnického hostince na břehu jezera, jehož majitel má dvě děti. Po nějaké době začíná Anna s Maxem chodit do místní školy. Seznamují se se švýcarským nářečím, jiným typem výuky a také novými spolužáky, se kterými to není vždy jednoduché a radostné.

Uplynul téměř rok a tatínek se vydává ze Švýcarska do Paříže, aby vše připravil na příjezd maminky, Anny a Maxe. Rodina se totiž domluvila, že vzhledem k tatínkově kariéře spisovatele bude lepší přestěhovat se do Francie. V Paříži žije rodina v maličkém bytě, ze kterého je výhled na Eiffelovu věž i Vítězný oblouk, dvě významné pařížské pamětihodnosti. Rodinný byt ale zdaleka není jediná nová věc, která na přistěhovanou rodinu čeká. Anna s Maxem okamžitě začínají soukromé hodiny francouzštiny, aby „dohnali“ maminku

⁸² BUŠTA, Pavel. Kerr, Judith Jak Hitler ukradl růžového králíčka. In: *ILiteratura.cz* [online]. [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/39847/kerr-judith-jak-hitler-ukradl-ruzoveho-kralicka>

s tatínkem, kteří oba tento jazyk již ovládají, a hlavně, aby mohli začít co nejdříve chodit do školy. Maminka se potýká se starostmi o domácnost, na které nebyla v rodném Německu zvyklá, a tatínek se snaží prosadit na spisovatelském poli, včetně psaní článků do místních novin. Po několika týdnech a také vánočních svátcích se Max, a za nějakou dobu po něm také Anna, konečně dostávají zpátky do školy. Oba sourozenci ze začátku velmi bojují s novým jazykem, kterým musí nejen mluvit, ale také psát, počítat nebo rozebírat učivo dějepisu. I přes krušný začátek ale nakonec oba zvládají studium bez problémů, naopak s velkými úspěchy, kdy je Max vyhlášen nejlepším žákem ze své třídy a Anna složí francouzskou zkoušku *certificat d'études*⁸³, která kromě francouzského jazyka a matematiky obsahuje také zpěv nebo šití.

Když nastal nový rok 1935, rodina byla již plně „aklimatizovaná“ a ve svém novém životě spokojená. V té době se však v Německu začínaly dít stále temnější věci, a podle zpráv od známých tatínka, se situace nejen vůbec nezlepšovala, ale naopak stále zhoršovala. V Paříži nadále plynulo vše poklidně a Anna s Maxem si připadali jako doma. Během letních prázdnin se Paříž změnila v rozpálené kamenné bludiště, ve kterém se pro Annu a Maxe nevyskytovala žádná pořádná zábava, a tudíž většinu času strávili v malém bytě, alespoň částečně ve stínu.

Asi v půlce srpna se na prahu rodinného bytu objevily dvě zprávy, dobrá a špatná. Pro čtenáře neznámý muž oznámil tatínkovi smutnou novinu, že jeho nejlepší přítel zahynul v nacistickém Německu, a zároveň přišel poštou dopis z Anglie, ve kterém se rodina dozvídá, že chce britská filmová společnost koupit tatínkův scénář o životě Napoleona a nabízí za něj vysokou částku. Život rodiny se znovu naprosto obrací vzhůru nohama. Netrvá dlouho a všichni společně se opět stěhují, tentokrát do Anglie a jejího hlavního města, do Londýna. V tomto okamžiku příběh Anny, Maxe, tatínka a maminky končí. Znovu v nové neznámé zemi, s dalším jazykem k učení a spoustou nových výzev před sebou.⁸⁴

2.3.2 Postavy knihy a jejich vztahy

Hlavní postavou, která svým způsobem celý příběh o židovské rodině na útěku z Německa vypráví, je holčička Anna: „(...) Anna měla na sobě kromě toho kolem krku omotanou tlustou šálu. Bylo jí devět, ale byla na svůj věk malá, a tak jí konce šály visely skoro až ke kolenům. Zakrývala jí i nos a ústa a jedině, co z jejího obličejí vykukovalo, byly zelené oči a černá čupřina.“⁸⁵ S Annou se v příběhu setkáváme hned na začátku vyprávění, kde řeší

⁸³ Francouzský diplom udělený na konci základního vzdělání, zrušen roku 1989.

⁸⁴ KERR, Judith. *Jak Hitler ukradl růžového králíčka*. Přeložil Dominika KŘEŠŤANOVÁ. Praha: Argo, 2018

⁸⁵ Tamtéž, s. 9.

klasické každodenní starosti, ale užívá si i své dětské radosti: „*Z kuchyně se linula vůně kuřete. Bylo hezké být ze školy zpátky doma.*“⁸⁶ V průběhu celého děje knihy dochází v osobnosti Anny k důležitým a stálým změnám. Zatímco v Berlíně je tatínkovou holčičkou, které se daří ve škole, má mnoho kamarádů a rozumí si i se svým starším bratrem; při prchání ze svého domova naopak musí čelit mnoha výzvám a nepříjemnostem, na které nebyla zvyklá. Při prvním stěhování rodiny do Curychu si Anna kromě stresující cesty vlakem přes hranice projde dlouhou nemocí, která pro ni byla téměř fatální. Když se Anna uzdraví, začíná chodit do venkovské švýcarské školy, kde na ni čeká překvapení v podobě nových spolužáků, učitelů a také dalších pravidel. Formuje se její pohled na svět a lidi okolo ní. Přestože Anna čas od času prožívá smutek a beznaděj: „*Jsem tak unavená, vzdychla Anna, že jsem čím dál horší, vůbec se nezlepšuju. Možná patřím k lidem, co jim jazyky prostě nejdu.*“⁸⁷, nakonec svou pílí, a hlavně optimistickým přístupem ke světu zvládá vše lehce a s radostí. Na konci příběhu lze vidět, jak Anna vzpomíná na uplynulou dobu: „*Něco bylo těžké, pravda, ale všechno bylo zajímavé, často si užili spoustu legrace, a navíc byli s Maxem, maminkou a tatínkem skoro pořád spolu.*“⁸⁸ a také se těší na nová dobrodružství, která ji v dalším městě čekají.

Max – starší bratr Anny, je další hlavní postavou prvního dílu trilogie. Poprvé je v knize zmíněn v souvislosti se svým kamarádem Guntherem, když Anně vyprávějí o velké bitce v jejich škole a rozdílu mezi „nácky a socany“. Maxovi je dvanáct a s Annou mají celkem pohodový sourozenecký vztah. Tráví společně čas i se svými kamarády a jsou zvyklí si spolu hrát. Vše se začíná komplikovat až při jejich společném útěku z Německa. Kromě klasických slovních potyček mezi sourozenci, je také znát věkový rozdíl mezi nimi a jejich rozličné pohledy na nově nastalou situaci. Max je více ve stresu kvůli svým školním povinnostem, zatímco Anna bere vše s nadhledem a humorem jí vlastním. V Curychu dojíždí Max do vzdálené vyšší chlapecké školy, po přestěhování do Paříže navštěvuje chlapecké *lycée*⁸⁹. V tu dobu lze nejvíce pozorovat jeho intelektuální proměnu. Po příjezdu do Francie Max nevěnuje pozornost hodinám francouzštiny a pokračuje dál ve svém „lajdáckém“ přístupu ke školním povinnostem. Při příchodu do školy ho však začne trápit jeho odlišnost, ať už jazyková či fyzická, a začne na sobě tvrdě pracovat. To se ale začíná odrážet na jeho vztahu s Annou, která zatím do školy nechodí a nerozumí tomu, proč je Max v jednom kuse unavený, a hlavně velmi nepříjemný, a to i na ni: „*Takže dokud do žádné nechodíš (školy), drž laskavě*

⁸⁶ KERR, Judith. *Jak Hitler ukradl růžového králíčka*. Přeložil Dominika KŘEŠŤANOVÁ. Praha: Argo, 2018, s. 13.

⁸⁷ Tamtéž, s. 156.

⁸⁸ Tamtéž, s. 194.

⁸⁹ Označení pro střední školu ve Francii.

*klapačku! setřel ji Max a pak spolu zbytek večer nepromluví, dokonce ani potom, co maminka k Annině údivu slíbila Maxovi novou aktovku.*⁹⁰ Max je v jádru velmi hodný kluk a na jeho mladší sestře mu moc záleží. Nejednou uklidňuje Annu milými slovy a dodává jí naději.

O *Mamince* Maxe a Anny se čtenáři dozvídají již v první kapitole, kdy společně se svými dětmi a jejich kamarádem Guntherem obědvá v jídelně. Nejen mezi řádky lze číst, že se velmi zajímá o své děti, ale také i o ostatní: „*Kdykoli někoho poslouchala, dívala se na něj s plným soustředěním. Do mluvení dávala veškerou svou energii. Zdálo se, že všechno dělá dvakrát usilovněji než ostatní lidé – i její oči zářily jasnější modrou, než kdy Anna viděla u kohokoli jiného.*“⁹¹ Maminka se stejně jako Anna a Max musí v průběhu svého útěku z Německa a života v cizích zemích naučit mnoho nových dovedností. Vedle trpělivosti, ochoty a odříkání jde také o domácí práce, jako je vaření, šití nebo úklid: „*Nevěděla jsem, že umíš vařit*“, *poznamenala Anna. Nikdy předtím maminku v kuchyni neviděla.*“⁹² Přestože je pro maminku veškerá práce o rodinu velmi náročná, vždy má čas své děti a manžela potěšit milým slovem a dodat jim naději: „*Když jsem se učila hrát na klavír, někdy jsem se s něčím trápila celé týdny, nemohla jsem se hnout z místa – a najednou, když už jsem ztrácela naději, mi bylo zničehonic všechno jasné (...). Možná to bude s tou tvojí francouzštinou zrovna tak.*“⁹³

Tatínek ze začátku vstupuje do příběhu velmi sporadicky. Až když za ním do Curychu přijíždí maminka s Annou a Maxem, dozvídá se čtenář více. *Tatínek* je židovského původu, a navíc hlasitě a okatě vystupuje proti Hitlerovi a jeho blížíci se nacistické nadvládě. Proto je svými známými varován, a na základě toho opouští rodné Německo jak on, tak později i jeho rodina. Když se konečně na švýcarském nádraží všichni setkávají, není pochyb o tom, jak moc má *tatínek* svou rodinu rád: „*A pak se tatínek, ten tatínek, který byl vždycky tak vážný a nikdy na nic nespěchal, najednou rozeběhl. Vrhł se k mamince a objal ji. Pak objal Annu s Maxem. Objímal je, jako by je už nechtěl pustit.*“⁹⁴ Po stěhování do Švýcarska a později i do Paříže zastává *tatínek* post hlavy rodiny, avšak stará se především o vydělávání peněz svou spisovatelskou prací. Nejednou maminka lamentuje nad jeho absolutní nepraktičností a hlavou v oblacích: „*Tatínek nebyl v tomhle ohledu k ničemu. Vůbec netušil, co všechno je v domácnosti potřeba udělat, a když si maminka naříkala, jak je unavená z žehlení prostěradel, upřímně*

⁹⁰ KERR, Judith. *Jak Hitler ukradl růžového králíčka*. Přeložil Dominika KŘEŠŤANOVÁ. Praha: Argo, 2018, s. 119.

⁹¹ Tamtéž, s. 15.

⁹² Tamtéž, s. 101.

⁹³ Tamtéž, s. 156.

⁹⁴ Tamtéž, s. 40.

ho to zarazilo. „Tak proč to děláš?“ zeptal se. „Stejně se zase zmačkají, když si na ně někdo lehne.“⁹⁵ Jinak je ale tatínek vzdělaným a hodným mužem, který je kdykoliv pevnou oporou pro svou ženu i obě děti. Vždy se snaží vytvořit pro ně co nejlepší zázemí, a i když ví, že je pro ně neustálé stěhování velkou zátěží, snaží se o vše v optimistickém a laskavém duchu.

Dalšími důležitými postavami v tomto příběhu jsou také *Onkel Julius*, *Omama* a manželé *Fernandovi*. *Onkel Julius*, rodinný přítel, kterému nikdo z rodiny neříká jinak než *Onkel*⁹⁶, je mužem, který do poslední chvíle věří ve šťastný konec. Přestože nakonec i on doporučuje tatínkovi společně s rodinou odjet, téměř do úplného závěru příběhu věří tomu, že Hitler a jeho vláda nemají dlouhého trvání a vše se vrátí k normálu. S rodinou je v pravidelném kontaktu a dokud může, jezdí je i navštěvovat. Na konci knížky se však čtenář dozvídá, že *Onkel Julius* nakonec doplatil na svou víru v dobrý konec, a také na židovský původ své babičky. Ve svém skrovném pokoji nakonec zemře na následky předávkování prášky na spaní. Babička neboli *Omama*, jak tuto starší dámu celá rodina nazývala, je babičkou *Anny* a *Maxe*. Tatínek s ní povětšinou nevychází dobře, proto *Omama* přijíždí pouze v době, kdy tatínek nebývá doma. Svá vnoučata a dceru naproti tomu ale zbožňuje a jako správná babička jim také kupuje mnoho dárků. Přestože je židovského původu, s útekem z rodné země si starosti dělat nemusí. Už před dlouhou dobou Německo opustila a žije se svým manželem u Středozemního moře. S *manželi Fernandovými* se poprvé setkává maminka s *Annou* na místním pařížském trhu, kdy jim paní *Fernandová* radí, kde koupit nejlepší zelí. Od té doby se tyto dvě rodiny stávají dobrými známými a později také velkými přáteli. Právě *Fernandovi* totiž pomáhají mamince s šitím nového oblečení, výběrem nejlepší školy pro *Annu* či sehnáním těch nejčerstvějších potravin. *Pan Fernando* se také stává tatínkovým věrným druhem v dlouhých diskusích o všemožných tématech. Když rodina opouští Paříž a stěhuje se do Londýna, *Fernandovi* jsou několikrát pozváni, aby kdykoliv přijeli na návštěvu.⁹⁷

2.4 Tamar Meirová – Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství

„Kdo zachrání jeden lidský život, jako by zachránil celý svět.“ (Mišna, traktát Sanhedrin 4, 5)

Obrázková kniha *Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství* je dílem izraelské autorky Tamar Meirové. Tato útlá kniha s nádhernými ilustracemi od Jael Albertové vypráví skutečný příběh o zmrzlináři *Francescu Tirellim*, který za druhé světové války v maďarské Budapešti

⁹⁵ KERR, Judith. *Jak Hitler ukradl růžového králíčka*. Přeložil Dominika KŘEŠŤANOVÁ. Praha: Argo, 2018, s. 161.

⁹⁶ Německy strýček.

⁹⁷ KERR, Judith. *Jak Hitler ukradl růžového králíčka*. Přeložil Dominika KŘEŠŤANOVÁ. Praha: Argo, 2018.

pomohl nalézt úkryt pro mnoho židovských spoluobčanů. Spisovatelka a filozofka Tamar Meirová se v příběhu nevěnovala tématu holokaustu z pohledu utrpení v táborech smrti, ale spíše vyzdvihuje hrdinství a dobrotu lidí, kteří se i ve válce plné krutosti a zla rozhodli ochotně pomáhat, přestože sami velice riskovali.⁹⁸

2.4.1 Stavba prostředí knihy a její děj

Tato obrázková kniha není členěna na kapitoly. Její vyprávění v podobě textu, jako by proplouvalo mezi barevnými ilustracemi, které vždy dopovědí nevyčtené. Díky umu obou autorek je proto vlastně na málo stranách knihy vyprávěn veliký příběh. Na začátku knihy se čtenář ocitá v prosluněné Itálii, kde potkává chlapce jménem Francesco a jeho strýčka Carla, který je zmrzlinářem. Chlapec tak rád chodí ke svému strýčkovi na zmrzlinu, až mu jeho maminka jednou povídá, že za chvíli snad bude mít v břiše celé zmrzlinářství. Když Francesco vyrostl, přestěhoval se do hlavního města Maďarska – Budapešti. Jeho láska ke zmrzlině však nezmizela, ani když žil v jiné zemi. Jednoho dne ji měl dokonce tak moc plnou hlavu, že se rozhodl otevřít si své vlastní zmrzlinářství přímo v centru Budapešti. Francescovi se v jeho podnikání dařilo a na zmrzlinu a čokoládu k němu chodili úplně všichni. Včetně malého chlapce, který se jmenoval Petr. Zmrzlinář si chlapce velmi oblíbil, a pokaždé, když si Petr přišel koupit zmrzlinu, nebo zrovna jen procházel okolo obchodu a v té době již staršímu pánovi skrz výlohu zamával, se na něj Francesco usmál a maličko mrkl levým okem. Petr byl ve zmrzlinářství tak často, až i jeho maminka začala lamentovat, že se tam snad jednou dokonce nastěhuje. Léta ubíhala, malý chlapec Petr povyroste a Budapešť se změnila. Stejně jako i v jiných zemích Evropy, v Maďarsku začala válka a všichni lidé se báli. Francesco byl donucen zavřít své zmrzlinářství, protože v tuto smutnou dobu neměl na zmrzlinu nikdo ani pomyšlení. Dokonce ani Petr ne. I když Francesco nenáviděl válku, nemusel se bát. Byl Ital, a Italy měli v Maďarsku rádi. O dost hůř na tom byl Petr a jeho rodina, která byla židovského původu, protože Židé už v tuto dobu nebyli v bezpečí ani ve svých domovech. Potřebovali se někde ukrýt. V tu dobu už nad tím stejným problémem přemýšlel zmrzlinář Francesco, a napadlo ho úžasné, ale velmi nebezpečné řešení. Rozhodl se židovské obyvatele Budapešti schovat u sebe ve zmrzlinářství. A protože lidí, kteří se potřebovali ukrýt bylo velmi mnoho, pomáhal pro ně najít ubytování i na jiných místech po celém městě. Tajně vše domlouval, zařizoval a posílal posílky s důležitými vzkazy. I Petrova rodina dostala jeden takový vzkaz s adresou zmrzlinářství. A tak se vyplnila slova Petrovy maminky. Petr s rodinou se nakonec

⁹⁸ GLANCOVÁ, Alžběta. Meir, Tamar Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství. In: *ILiteratura.cz* [online]. [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/42461/meir-tamar-francesco-tirelli-a-jeho-zmrzlinarstvi>

opravdu do obchodu nastěhoval. Lidé, kteří zůstali ukrytí ve Francescově zmrzlinářství, nesměli vyjít ze sklepa celou zimu. Dny ubíhaly a najednou tu byl i židovský svátek Chanuka – svátek světél. Židé schovaní ve sklepě byli o to smutnější, že tento svátek nemohou slavit s blízkými ve svém domově jako každý rok, ale Petrovi se povedlo vytvořit tolik důležitý chanukový svícen z formičky na čokoládu, takže nakonec se obyvatelé zmrzlinářství přece jenom mohli společně modlit a doufat, že se do léta všechno změní. A tak se také stalo! Skončila zima a na jaře opravdu skončila válka. Všichni lidé mohli vyjít ze svých úkrytů a začít žít znovu své životy jako dřív. Francesco znovu prodával svou zmrzlinu a těšilo ho, že se mu podařilo udělat něco, co je mnohem sladší a lepší než jakýkoliv kopeček zmrzliny nebo kousek čokolády na světě.⁹⁹

2.4.2 Postavy knihy a jejich vztahy

Hlavní postavou celé knihy je *Francesco Tirelli*. Jako s malým chlapcem se s ním čtenář setkává hned na začátku knihy v Itálii, kde velmi často navštěvuje svého strýčka Carla Tirelli v jeho zmrzlinářství. Francesco má zmrzlinu velice rád a svého strýčka stejně tak. Po tom, co z chlapce vyroste mladý muž a přestěhuje se do Budapešti, jeho láska ke kopečkům zmrzliny nezmizí, naopak ještě více zatouží po tom, aby rozdával sladkou radost stejně jako strýček. Po letech práce ve zmrzlinářství, která Francesca velmi baví a naplňuje radostí, se však Budapešť mění ve smutné město kvůli válce, která sužuje většinu Evropy. Postarší zmrzlinář však i na tuto situaci reaguje tak, jak je jeho zvykem – s optimismem a nadějí: „*Někdo jim musí najít úkryt a pomoci jim se schovat. Někdo... Už to mám! Moje zmrzlinářství! To já jim pomůžu, ten někdo – to jsem přece já!*“¹⁰⁰ A Francesco pomáhá ukrývat židovské rodiny nejen ve svém obchodě, ale také na jiných místech po celé Budapešti i na venkově. Po válce, když je Budapešť opět svobodná a veselá, Francesco znovu otevřel svůj obchod, prodával zmrzlinu a: „*Těšilo ho vědomí, že to, co se mu podařilo vykonat, je mnohem lepší a sladší než jakýkoliv kopeček zmrzliny, který kdy prodal nebo snědl.*“¹⁰¹

Druhou hlavní postavou je chlapec *Petr*, se kterým se čtenář setkává v knize o něco později v Budapešti. Petr jako malý kluk rád navštěvuje zmrzlinářství pana Francesca. Dokonce tak moc, až mu maminka jednoho dne řekne: „*To by stačilo! Za chvíli se do toho zmrzlinářství i nastěhuješ!*“¹⁰² Když přichází do města válka, Petr už je starší. Jeho rodina je židovského

⁹⁹ MEIR, Tamar. *Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství*. Přeložil Lenka BUKOVSKÁ, ilustroval Jael ALBERT. Praha: Práh, 2019.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž.

původu a v té době již začíná naplno jejich životy ohrožovat tehdejší politické názory a smýšlení. Petrovi rodiče se rozhodnou, že se musí schovat. A shodou okolností zůstává Petr s rodiči ve sklepě zmrzlinářství pana Francesca, který jim zde poskytuje úkryt. Petr je rád, že jsou on i jeho rodina v bezpečí, v době svátku Chanuka jsou však všichni smutní. Chlapec se ale rozhodne situaci zachránit: „*Petr z celého srdce doufal, že to vyjde. Že někdo objeví i chanukový svícen, že někdo... Ten někdo budu já! rozhodl se Petr. To já seženu chanukiji!*“¹⁰³ Svícen nakonec vytvoří z formičky na čokoládu. Po skončení války a mnoha letech, se s Petrem čtenář setkává v závěru knihy, kde je zmíněné, co se s Petrem stalo dál: „*Chlapeček Petr vyrostl a odstěhoval se do Izraele, vystudoval vysokou školu a pak na ní vyučoval, (...). Oženil se se Sárrou a narodily se jim děti, pak přišla vnoučata a pravnoučata, a nejspíš vás nijak nepřekvapí – že ti všichni mají taky rádi zmrzlinu.*“¹⁰⁴

Kromě dvou hlavních postav, Petra a Francesca, se v příběhu objevují také další lidé. Ať už jsou to třeba maminky dvou zmíněných chlapců – Emma a Lili, nebo strýček Carlo Tirelli. Ve sklepě s Petrem a jeho rodiči se ukrývala také holčička Hanička s maminkou nebo sousedé z druhého konce ulice a přátelé ze synagogy, kteří však nejsou více zmiňováni.

2.5 Pei-Yu Chang – Tajemný kufr pana Benjamina

„Pro všechny, kteří museli uprchnout ze své země.“ Pei-Yu Chang

Obrázková kniha *Tajemný kufr pana Benjamina* je spisovatelským i ilustrativním dílem autorky Pei-Yu Chang, která tuto knížku vytvořila jako závěrečnou práci svého studia. Kniha vznikla na základě autorčina výletu do jižního Německa v roce 2015, kde slyšela vyprávění o zmizelém kufru. Tímto příběhem byla tak fascinována, že o něm musela napsat a vytvořit tak svou první dětskou knížku.¹⁰⁵

2.5.1 Stavba prostředí knihy a její děj

Tato obrázková kniha není členěna na kapitoly. Velké barevné stránky plné zajímavých ilustrací vytvořených z koláží a kreseb, jsou doplněny jakoby o nejnutnější text, který v tomto případě pouze dokresluje celou situaci. Na každé dvojstraně čeká na čtenáře jiné prostředí, ať už díky různým barevným kombinacím nebo druhu písma. Na začátku knihy autorka představuje pana Waltera Benjamina a jeho momentální situaci, kvůli které je nucen najít paní

¹⁰³ MEIR, Tamar. *Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství*. Přeložil Lenka BUKOVSKÁ, ilustroval Jael ALBERT. Praha: Práh, 2019.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ CHANG, Pei-Yu. *Tajemný kufr pana Benjamina: podle velmi pravdivého příběhu o Walteru Benjaminovi*. Praha: Albatros, 2019

Fittko a požádat ji o pomoc. Pan Benjamin je totiž filozof, jenž má „neobyčejné myšlenky“, které jsou pro něj v této době velmi nebezpečné. Paní Fittko se mu snaží pomoci opustit zemi, která je jeho domovem. Společně s dalšími lidmi, kteří potřebují uprchnout, podstupuje pan Benjamin namáhavou cestu na hranici hlídanou pohraniční stráží. Tam je mu však řečeno, se dál jít nemůže a musí se vrátit zpět. Pan Benjamin byl ale naposledy zahlédnut v malém hotelu v horách a potom zmizel, i se svým kufrem, neznámo kam. V závěru knihy se autorka věnuje úvahám o kufru pana Benjamina. Na několika posledních stranách polemizuje mnoho různých lidí o tom, co mohlo být v kufru, a proč se ho pan Benjamin nechtěl vzdát a tolik mu na něm záleželo. Nakonec však vše končí neurčitými slovy bez jakéhokoliv vysvětlení: „*I dnes lidé přemýšlejí, co v něm pan Benjamin mohl mít. Ale na jedné věci se shodli všichni: Bylo to něco velmi, velmi neobyčejného.*“¹⁰⁶

2.5.2 Postavy knihy a jejich vztahy

Hlavní postavou celé knížky je pan *Walter Benjamin*. Na úplném konci obrázkové knihy autorka sama píše, kdo vlastně pan Benjamin byl – německý filozof a spisovatel, který měl mnoho zájmů. Zapisoval různé teorie o literatuře, fotografii nebo politice a věnoval se také psaní rozhlasových her nebo vymýšlel hry pro děti. V příběhu autorky Pei-Yu Chang vystupuje jako úžasný filozof se spoustou neobyčejných myšlenek, avšak také trochu jako podivín. Když mu paní Fittko řekne, že je potřeba, aby na hranice cestoval nalahko, aby nebudil pozornost při útěku, na sraz v ten důležitý den přichází s velkým a těžkým kufrem, který nehodlá opustit ani po celou dobu namáhavé cesty. Když se mu nepovede přejít hranici kvůli pohraniční stráží, zmizí do hotelu v horách a už ho nikdy nikdo neviděl.

Paní Fittko je další velmi důležitou postavou v celém příběhu. To za ní přichází pan Benjamin s prosbou, aby mu pomohla opustit zemi, stejně jako mnoha lidem před ním. Stejně jako o panu Benjaminovi, i paní Fittko věnuje autorka na konci knihy samostatný odstavec, kde ji popisuje jako ženu, která „*nasadila vlastní život, když převáděla utečence přes úzké stezky napříč Pyrenejemi ke španělské hranici. (...) Zhruba 80 000 lidí vděčí za své životy této její tajné trase.*“¹⁰⁷ Paní Fittko v příběhu představuje nejen pro pana Benjamina naději na nový a lepší život v cizí zemi. I když po celou dobu nechápe, proč pan Benjamin cestuje s těžkým kufrem, zeptá se ho na to pouze jednou a po odpovědi „*obsah tohoto kufru může*

¹⁰⁶ CHANG, Pei-Yu. *Tajemný kufr pana Benjamina: podle velmi pravdivého příběhu o Walteru Benjaminovi*. Praha: Albatros, 2019

¹⁰⁷ Tamtéž.

všechno změnit. *Pro mě je to ta nejdůležitější věc – důležitější než můj život*“¹⁰⁸, již nadále mlčí a více se na nic dalšího ohledně tajemného kufru neptá.

Dalšími postavami v knize jsou *lidé v okolí pana Benjaminina*. Přes hory až na hranici s ním cestovali různí lidé, kteří se snažili nebudit pozornost, a nakonec se opravdu přes pohraniční stráž dostali do cizí sousední země. Mnoho různých lidí se také objevuje na konci knihy, kdy se baví o tom, co všechno mohlo být v kufru pana Benjaminina. Někteří tipují, že to byla „*ta nejlepší filozofická myšlenka, která kdy někoho napadla*“¹⁰⁹, nebo že kufr „*musel obsahovat tu nejnebezpečnější zbraň, jakou by proti nám mohl použít*“¹¹⁰. Ať tak či onak, nakonec se všichni shodli na tom, že to bylo „*něco velmi, velmi neobyčejného*.“¹¹¹

¹⁰⁸ CHANG, Pei-Yu. *Tajemný kufr pana Benjaminina: podle velmi pravdivého příběhu o Walteru Benjaminovi*. Praha: Albatros, 2019.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Tamtéž.

Praktická část

Smyslem praktické části diplomové práce *Využití beletrie s tematikou války ve výuce na 1. stupni ZŠ* je vytvořit konkrétní metodické návrhy do vyučování a ověřit je v praxi, tedy v reálných hodinách Českého jazyka a literatury se žáky.

3 Metodické návrhy pro využití vybraných literárních děl ve výuce

V této kapitole jsou představeny konkrétní metodické návrhy na vyučování založené na výše charakterizovaných beletristických titulech. Každá vyučovací hodina je tvořena speciálně pro potřeby prezentace určitého tématu specifikovaného v první kapitole. Zároveň jsou zde uváděny vyučovací metody, které byly využity v rámci metodických návrhů.

V přílohách diplomové práce jsou zařazeny metodické návrhy ve formě tabulek. Téměř totožné znění návrhů je formováno jako příprava na vyučovací hodinu se všemi nutnými náležitostmi. Vynechány jsou pouze předpokládané odpovědi, aby byly tabulky více přehledné a učitel si je mohl upravit podle sebe.

Pro nejjednodušší a nejefektivnější práci s knihou ve třídě je doporučeno využívat promítání naskenované knihy na interaktivní tabuli či na plátno pomocí dataprojektoru. V případě potřeby lze využít také tzv. vizualizér, nebo jednotlivé strany knihy okopírovat. Fyzické knihy bude mít učitel pravděpodobně pouze jeden kus, je tedy důležité ji žákům prezentovat nejvhodnějším způsobem, aby všichni dobře viděli.

3.1 Vyučovací metody

3.1.1 Charakteristika vyučovací metody

Vyučovací metoda je neadekvátnějším nástrojem učitele, která nepůsobí izolovaně, ale je součástí činitelů, které výuku a její průběh podmiňují a ovlivňují. Díky vyučovacím metodám učitel zprostředkovává žákům učivo a umožňuje jim poznávat a chápat realitu, ve které žijí. Metodou myslíme určité prostředky, návody a postupy, díky kterým můžeme dosáhnout cíle v jakékoliv činnosti. Je to záměrná činnost učitele, která žáky vede k dosažení stanovených výchovně vzdělávacích cílů. Velmi důležitá je spolupráce mezi učitelem a žáky. Učitelovou snahou by mělo být pomocí vyučovacích metod vést žáka k samostatnosti a vytvoření vlastního osobitého učebního stylu.¹¹²

¹¹² MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, str. 21-22.

3.1.2 Využití vyučovací metody

Slovní vyučovací metody jsou brány v edukačním procesu jako velmi významné. Pojmenování či slovo se stává důležitým signálem, symbolem, který přenáší informace a umožňuje nám komunikovat. Mezi slovní monologické vyučovací metody, které jsou využité v metodických návrzích níže, patří *vyprávění* a *vysvětlování*. Vyprávění je specifickou metodou, která je založena na intimnějším vztahu mezi vypravěčem a posluchačem a emocionálním náboji společného prožívání příběhu. Jde o metodu monologickou, tudíž je proud informací převážně jednosměrný – od učitele k žákům. Vyprávění je přínosné k novému poznání, motivaci žáků a silně působí také na jejich představivost a fantazii.¹¹³ Metodu vysvětlování lze popsat jako „*logický a systematický postup při zprostředkování učiva žákům, který respektuje jejich věkové zvláštnosti a vychází z aktuálního stavu jejich vědomostí a dovedností.*“¹¹⁴ Vysvětlováním dochází k rekonstrukci nebo pochopení jevů, které vycházejí z konkrétních zákonitostí. Je velmi důležité, aby učitel dokázal učivo přiblížit, zpřístupnit a jasně žákům vyložit tak, aby si osvojili jádro sdělení.

Dialogickou slovní metodou hojně využívanou v metodických návrzích je *rozhovor*. Rozhovor se od každodenních běžných hovorů liší svou zaměřeností, náročností a cílevědomostí. Jádrem rozhovoru je dvoustranná komunikace, při které dochází k výměně zkušeností a hledání odpovědí na různé otázky. Metoda rozhovoru je založena na verbální komunikaci dvou nebo více osob (v našem případě učitele a žáků), které si navzájem pokládají otázky na dané výchovně-vzdělávací téma.

Metoda práce s textem patří k metodám nejstarším. V klasickém pojetí je tato metoda založena na práci s učebnicí a učebními texty. Pro potřeby této diplomové práce pracujeme s touto metodou na základě její jiné varianty, a to práci s krásnou literaturou – beletrií. „*Práci s textem obvykle rozumíme výukovou metodu založenou na zpracování textových informací, jejichž využití směřuje k osvojení nových poznatků, k rozšíření a prohloubení, popř. k jejich upevnění, fixaci.*“¹¹⁵ V řadě didaktických situací je toto žákovské učení podporované učitelem, prostřednictvím textu ale žák získává i další podněty ke svým dalším samostatným aktivitám.

Aktivizující vyučovací metody jsou popisovány jako postupy vedoucí výuku tak, aby se dosahovalo výchovně-vzdělávacích cílů převážně na základě iniciativy žáků a jejich

¹¹³ MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, str. 54-55.

¹¹⁴ Tamtéž, str. 57.

¹¹⁵ Tamtéž, str. 64.

práce, přičemž je důraz kladen na myšlení a řešení daných problémů. Tyto metody jsou přínosné k rozvoji osobnosti žáka z hlediska jejich myšlenkové a charakterové samostatnosti, zodpovědnosti a tvořivosti.¹¹⁶ Využité aktivizující metody v rámci metodických návrhů jsou *didaktické hry*. Při využití didaktických her ve výuce je úloha učitele zvláště náročná a zodpovědná. Je důležité, aby nedošlo ani k potlačení původní podstaty a smyslu hry – tedy pobavit a těšit, ale ani k přílišné volnosti a neúčelnosti hry s minutím cíle. Při správném využití didaktických her a vhodném pedagogickém vedení si žáci usměrňování či cílovou orientaci ani příliš neuvědomují. Obecně jsou didaktické hry různorodé aktivity, které lze třídit z mnoha různých hledisek. Pro představu uvádíme např. interakční hry, simulační hry či hry scénické.

3.2 Metodické návrhy

Metodické návrhy jsou vytvořeny tak, aby obsahově vyhovovaly všem požadavkům současného školství podle Rámcového vzdělávacího programu. Jednotlivé aktivity a činnosti rozvíjejí určitým způsobem všechny klíčové kompetence – kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské i pracovní. Metodické návrhy, které jsou založeny na využití výše zmíněných beletristických titulů ve vyučovacích hodinách, jsou primárně tvořeny pro výuku v rámci vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace, konkrétně do předmětu Český jazyk a literatura. Veškeré vyučování a s ním spojené aktivity a činnosti jsou rozvrženy do jedné či dvou klasických vyučovacích hodin po 45 minutách a doporučenými ročníky jsou 4. nebo 5. třída. Cílem metodických návrhů pro vyučovací hodiny je seznámení žáků s tematikou války a dalšími pojmy s ní spojenými. Využití knih má za cíl přiblížit žákům tato těžce zpracovatelná témata hravou, zajímavou a pro ně srozumitelnou formou. Organizačními formami jsou v největší míře hromadné a skupinové vyučování, zapojené jsou také různé druhy vyučovacích metod (již výše zmíněné) a materiální didaktické pomůcky. Metodické listy také prostupují další vyučovací předměty¹¹⁷ a průřezová témata.

3.2.1 Loïc Dauvillier – Dítě s hvězdičkou

Komiksová kniha francouzského autora Loïca Dauvilliera je skutečným originálem v prostředí beletristických titulů pro děti mladšího školního věku. Výtvarníci Marc Lizano a Greg Salsedo pojali knihu netradičním způsobem a vytvořili komiks, ve kterém se děj odehrává v rámci barevných obrázků a textu v „bublinách“. Autor pak zvolil náročnější téma

¹¹⁶ MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, str. 105-106.

¹¹⁷ Posilují se tzv. mezipředmětové vztahy.

a ukrývání židovských dětí za války se snaží žákům představit pro ně vhodnou formou. Retrospektivním vyprávěním vtáhne čtenáře do děje, takže do samého konce napětím skoro nedýcháte. Komiksový příběh vyšel poprvé v roce 2012 ve Francii a byl přeložen i do několika dalších jazyků, včetně českého. Jedná se tedy o novější titul na trhu, který se věnuje tématu války.

1. vyučovací hodina

Úvodní část

Motivace: „*Dnes budeme společně číst trochu netradiční knížku. Než se do toho pustíme, mám pro vás jeden úkol. Knižka se jmenuje Dítě s hvězdičkou, a já bych chtěla, abyste namalovali obrázek, který by se hodil na obal knížky.*“

Aktivita č. 1 – Ilustrace obalu knihy

Žáci pracují samostatně a jejich úkolem je podle názvu knihy vytvořit její obal. Namalují obrázek, který pro ně nejvíce vystihuje *Dítě s hvězdičkou*. Časová dotace pro aktivitu je 10 minut a účelem je rozvíjet u žáků vlastní fantazii a tvořivost. Výstupem je obrázek, který namalují a také jeho krátká prezentace třídě a učiteli.

„*Ted' se podívejte na reálný obal knihy, kterou si dnes budeme číst. Kdo je tedy dítě s hvězdičkou? A co hvězdička znamená? Co myslíte, že má obrázek znázorňovat?*“

Předpokládaná odpověď: Holčička s kufrem. Hvězdička je pro parádu. Holčička utíká pryč.

Hlavní část

Učitel začíná číst knihu.

„*Ale co to? Kde má knížka nějaká písmena? Jaký text budeme číst? A proč jsou na jedné stránce hned tři obrázky? Pojďme zjistit o takových knihách něco více.*“

Aktivita č. 2 – Charakteristika komiksu a jeho žánry

Žáci pracují ve dvojicích na pracovním listu o komiksu. Společně čtou jeho charakteristiku a pak spojují obrázky s textem o jednotlivých žánrech. Pomůckami jsou pouze psací potřeby a vytištěný pracovní list. Časová dotace je maximálně 5 minut. Účelem aktivity je přiblížit žákům tento typ literatury. Výstupem je vypracovaný pracovní list a společná kontrola s učitelem.

„Jak jsme se díky poslední aktivitě dozvěděli, komiks má mnoho žánrů. A já vám prozradím, že ten dnešní je historický. Pojďme pokračovat ve čtení.“

„Co se stalo na prvních několika stránkách? Jak příběh začíná?“

Předpokládaná odpověď: Holčička šla za svou babičkou do obývacího pokoje a přemluvila ji, aby jí povídala, co se jí zdálo.

„Co se to děje? Na jedné stránce se nám prolínají dvě situace, co to znamená?“

Předpokládaná odpověď: Babička vypráví příběh, který vidíme i na obrázcích a vnučka jí do vyprávění skáče svými otázkami, takže se ocitáme opět v přítomnosti.

„Proč tatínek rozhodl, že budou rodina šerifů? Podle čeho je tak pojmenoval?“

Předpokládaná odpověď: Protože to někdo navrhl na velké schůzi. Pojmenoval je tak podle žluté hvězdy, kterou budou nosit na oblečení. Podobá se té, co má šerif na vestě.

„Proč se paní učitelka Duni ptá, jestli nerozumí francouzsky? Copak nemluví česky?“

Poznámka: Učitel žákům vysvětlí, že knihu napsal autor, který je z Francie. V originálu je tedy knížka francouzsky a my ji můžeme číst proto, že ji pro nás do češtiny někdo přeložil.

„Najdete Duňu na obrázku? Proč je sama a nikdo se s ní nebaví? Snad to zjistíme na dalších stránkách. Uvidíme, co bude dál.“

„Spolužačka Duni jí vysvětlila, co šerifská hvězda doopravdy znamená. Jak to tedy je? Proč ji musí Duňa nosit a proč se k ní najednou všichni chovají tak špatně?“

Předpokládaná odpověď: Hvězda je pro označení lidí, kteří se jmenují Židé. Duňa ji musí nosit, protože je Židovka a ostatní se k ní chovají ošklivě právě kvůli tomu.

„Na této stránce se dějí dvě věci najednou, jaké?“

Předpokládaná odpověď: Vojáci ubližují pánovi v bílém plášti a Duňa vysvětluje, co se stalo s jejím kamarádem Izákem.

„Proč vojáci pánovi ubližují? Co provedl a jaký obrázek mu namalovali na výkladní skříň obchodu? Proč byl tedy Izák smutný a plakal?“

Předpokládaná odpověď: Pán je také Žid, takže mu vojáci ubližují a ničí obchod kvůli tomu. Na výkladní skříň mu namalovali stejnou hvězdu, jako musí nosit i Duňa na kabátu. Izákovi pan učitel před celou třídou sundal kalhoty a ukazoval jeho jiné pindíky.

„Pojďme si teď shrnout, co všechno už jsme se z komiksu dozvěděli. Další aktivita by nám měla udělat pořádek v tom, co vlastně znamenalo v té době být Žid.“

Aktivita č. 3 – Židé a jejich postavení

Žáci pracují ve dvojicích, kdy spojují obrázky s vhodným textem. Pomůckami jsou psací potřeby a pracovní list, časová dotace maximálně 5 minut. Účelem aktivity je seznámit žáky s postavením Židů v dané době a situaci, která za druhé světové války panovala. Výstupem je vyplněný pracovní list, a hlavně společný rozhovor se spolužáky a učitelem.

Poznámka: Učitel kontroluje práci žáků, zároveň je velmi důležité, aby s žáky o všech pravidlech a informacích z textu mluvil a vysvětlil jim, jak byli Židé utiskováni a diskriminováni. Pak dále pokračuje se čtením a kladením otázek.

„Co se to teď v rodině Duni stalo? Co udělali rodiče? A kde je teď Duňa?“

Předpokládaná odpověď: K rodině do bytu vtrhla policie a odvedla maminku s tatínkem pryč. Rodiče Duňu schovali pod tajné víko ve skříni, aby ji policie nenašla. Duňa teď leží ve skříni a nemůže vylézt, protože na víku stojí něco těžkého.

„Kdo je pan a paní Péricardovi? A co pro Duňu udělali? Jaký mají další plán?“

Předpokládaná odpověď: Sousedé z domu, kteří byli domluveni s rodiči, aby se o Duňu postarali. Vzali ji k sobě domů a nechali ji u sebe. Chtějí se o ni postarat.

Závěrečná část

„Na závěr dnešní hodiny si zopakujeme, jaké postavy jsme zatím v komiksu potkali a jakou hrají v příběhu roli.“

Aktivita č. 4 – Postavy komiksu

Žáci pracují ve skupinách (nejlépe po 4) a sepisují si na papír jména postav a jejich krátkou charakteristiku. Pomůckami jsou pouze psací potřeby a papír či sešit. Časová dotace je 5-10 minut. Účelem aktivity je zopakování děje skrze postavy příběhu. Výstupem jsou jednotlivé zápisy skupin a společný rozhovor o jejich práci.

„Jak myslíte, že bude příběh pokračovat? Co se stane s Duňou? A vrátí se brzy její rodiče?“

Poznámka: Učitel vede žáky k přemýšlení nad tím, jak bude komiks pokračovat. Jejich nápady si zaznamenává, aby s nimi mohl pracovat na začátku příští hodiny.

2. vyučovací hodina

Úvodní část

„Minulou vyučovací hodinu jsme začali číst komiksovou knihu s názvem Dítě s hvězdičkou. Zopakujme si teď, co jsme se zatím dozvěděli a připomeňme si vaše nápady na pokračování příběhu.“

Poznámka: Učitel vede žáky ke shrnutí děje, který společně četli minulou hodinu a připomíná jejich nápady na pokračování. Může se také ptát na další doplňující otázky, aby žákům více připomněl příběh a postavy v něm. Dále pokračuje čtením a pokládáním otázek.

Hlavní část

„Co se stalo na těchto několika stránkách? Jaký plán měli Péricardovi? Povedl se jim, nebo se něco pokazilo? Co pan Péricard, kam zmizel? A kdo a jak nakonec z města odjel?“

Předpokládaná odpověď: Duňa musela kvůli svému původu opustit město, ale někdo prozradil její úkryt a přišla policie. Pan Péricard odlákal pozornost a zmizel, nikdo neví kam. Nakonec odjela Duňa společně s paní Péricardovou, která začala hrát její maminku.

„Kam přijela Duňa, které se nyní říká Simona a paní Péricardová? Jak se jmenuje paní, u které teď budou bydlet?“

Předpokládaná odpověď: Duňa a paní Péricardová přijely na statek na venkově. Paní, které farma patří, se jmenuje Germaine.

„Co představuje obrázek rozdělený na 4 části?“

Předpokládaná odpověď: Jak se statek měnil v průběhu roku – čtyři roční období.

„Poznáváte pána, který na statek přijel? Kdo je to?“

Předpokládaná odpověď: Ano, je to pan Péricard.

„Pan Péricard vysvětloval, co všechno se stalo po tom, co utíkal před policií. Proč nepřišel na statek dřív a co celou dobu dělal? Co Duně slíbil, když odjížděl zase pryč?“

Předpokládaná odpověď: Policie pana Péricarda nechytila. Vrátil se pak na místo setkání, ale Duňa a paní Péricardová už byly pryč. Vstoupil do odboje a pomáhal dalším lidem utéct pryč. Duně slíbil, že se brzy vrátí a pak udělá vše pro to, aby našel její rodiče.

„K čemu je ta velká nástěnka? Co na ní je a proč?“

Předpokládaná odpověď: K hledání lidí. Jsou na ní fotky a informace o lidech, kteří přežili lágr.

Poznámka: Učitel žákům vysvětlí systém hledání, kdy podle fotky poznávali lidé své příbuzné, sousedy nebo kamarády.

„Co se stalo na posledních stránkách? Kdo se vrátil a jak vypadal? Vrátil se domů také tatínek? A jak nakonec příběh dopadl?“

Předpokládaná odpověď: Pan Péricard našel Duninu maminku a přivedl ji domů. Vypadala špatně a velmi unaveně, Duňa ji málem nepoznala. Duňa nakonec žila s maminkou v bytě ve stejném domě, jako dřív. Tatínek se už nikdy nevrátil.

„Žáci, i když příběh skončil vlastně celkem dobře, je ještě jedna důležitá věc, o které si musíme říct. Na posledních stránkách byla zmíněna dvě zvláštní slova, která označují určité místo – lágr a koncentrák. Ví někdo, co je to za místa?“

Předpokládaná odpověď: Ne.

„Podívejte se zpět na stránku, kde Duňa hledala fotku svých rodičů na tabuli s informacemi. Vidíte, že pán, který omdlel, má oblečení jako maminka? Je to proto, že oba byli na stejném místě. Říkalo se mu lágr nebo koncentrák – neboli koncentrační tábor.“

Poznámka: Je na každém učiteli, jak chce tyto tábory svým žákům popsat. V tomto případě doporučujeme definovat tábory jako pracovní, se špatnými hygienickými a stravovacími podmínkami. V případě, že učitel již navazuje na učivo o druhé světové válce nebo žáci o tématu holokaustu vědí více, může se pustit do hlubšího vysvětlování systému vyhlazovacích táborů a účelu celé Hitlerovy vlády.

„Úplně na posledních stránkách jsme se přenesli znovu do přítomnosti k babičce a vnučce. O čem spolu mluvili babička s tatínkem? Co mu měla vyprávět, ale neudělala to?“

Předpokládaná odpověď: Tatínek říkal babičce, že je na ní pyšný, že o všem své vnučce vyprávěla. A že když byl menší, taky by to rád slyšel.

Závěrečná část

„Stejně jako Duňa bylo ve Francii zachráněno 84 % židovských dětí. Za přežití vděčí svým blízkým, židovským organizacím, příslušníkům hnutí odporu a všem těm, kteří odmítali rasismus a zavrhování jiného člověka.“¹¹⁸

„Co znamená tento odstavec na konci komiksu? Kolik židovských dětí se tedy povedlo zachránit? A kdo všechno se snažil, aby přežilo co nejvíce dětí?“

Předpokládaná odpověď: Autorka doslovu píše reálné informace o ukrývání a zachraňování francouzských židovských dětí. Zachránit se povedlo 84 % dětí a snažilo se o to mnoho blízkých, příbuzných, sousedů a organizací.

„Zachránili byste někoho, pokud byste mohli? Báli byste se, že na to policie přijde a něco se vám stane? Zaslouží si lidé, kteří za války pomáhali ostatním, uznání a vděk? Co kdybyste byli vy tím dítětem, které se musí schovat? Zvládli byste odejít od rodičů?“

Poznámka: Učitel končí hodinu otázkami, které by měly žáky nutit více přemýšlet o tom, co vlastně četli a jaký smysl příběh má.

3.2.2 Ivan Klíma a Bedřich Fritta – O chlapci, který se nestal číslem

Obrázková kniha *O chlapci, který se nestal číslem* může působit jako jednoduchá dětská knížka vhodná již pro žáky mateřských škol, ale není tomu tak. Autoři, kteří se na knize podíleli, tvořili každý v jiné historické době, což se z velké části odráží na celkové podobě knihy a jejím příběhu. Kresby Bedřicha Fritty o každodenním životě v Terezíně, ale také o snových dětských fantaziích a přáních, doplňuje někdy až filozofický text Ivana Klímy o mnoha tématech, která mohou obohatit i dospělého čtenáře.

Úvodní část

Motivace: *„Dnes budeme číst knížku, která je velmi speciální. Obrázky, které do knížky namaloval malíř, vznikly o mnoho let dříve, než spisovatel napsal do knížky slova. Jak je to možné? To si brzy povíme. Ted' si vyzkoušíme něco podobného.“*

¹¹⁸ DAUVILLIER, Loïc a Marc LIZANO. *Dítě s hvězdičkou*. V Praze: Albatros, 2012, Doslov.

Aktivita č. 1 – Tvoření textu k ilustracím

Každý žák pracuje samostatně a za úkol má vytvořit text k vybraným ilustracím z knihy. Je zcela na něm, jestli vytvoří k obrázku krátký příběh anebo napíše jen jednu větu. Nemusí využít všechny obrázky, ale vybere si alespoň jeden. Pomůckami jsou pouze psací potřeby, časová dotace je okolo 5 minut. Účelem je připravit text k ilustraci, kterou žák sám nevytvářel, a tím si vyzkoušet práci autora, který knížku napsal. Výstupem je prezentace žákovské práce a společný rozhovor s učitelem a spolužáky.

„Díky této aktivitě jste si vyzkoušeli to, co musel dělat autor této knížky. K obrázkům, které vznikly před více než 50 lety, dopsal text, který vypráví příběh o malém klukovi Tomičkovi. Pojdme teď společně knížku otevřít a příběh si přečíst.“

Hlavní část

„Žáci, podívejte se na první stránku knížky. Co vidíte na obrázku? A co znamená text, který je napsaný vespod?“

Předpokládaná odpověď: Nahatý chlapec, který stojí na kufru a kouká ven z okna. Vypadá to, že je na hradě. Text ukazuje, že chlapec se jmenuje Tomiček a má narozeniny.

„Podívejte se na datum, které je v textu napsané - 22. 1. 1944. To je ale velmi dávno. A označení místa – v Terezíně. Víte někdo, co je Terezín a kde se nachází? Pojdme už konečně číst a snad se to brzy dozvíme.“

Poznámka: Učitel čte velkou část příběhu bez zastavení a otázek až na stranu 14.

„Přečetli jsme část knihy. Co jsme se z příběhu dozvěděli? Dokáže někdo shrnout, co všechno se stalo? Rozumíte autorovi, co říká? Že vypráví pohádku, ale vlastně se jedná o opravdovou válku a události? Pochopili jste, co je Terezín?“

Poznámka: Učitel se žáky rekapituluje přečtený text a snaží se, aby porozuměli všem metaforám, které autor popisuje. Nezachází do konkrétních příkladů, ale vysvětluje vše obecně. Pak pokračuje dále ve čtení až na stranu 22.

„Z další části příběhu jsme se více dozvěděli o životě malého Tomička. Spisovatel nám popsal jeho klasický den, včetně jídla, které jí. Mnohokrát také zmiňoval, že chlapec něco nezná, něco neochutnal nebo nikdy neviděl. Proč tomu tak je? Jak to, že nikdy nejedl banán nebo neviděl plameňáka? Jak je to možné?“

Předpokládaná odpověď: Tomíček přišel s rodiči do pevnosti, když byl ještě velmi malý. Ze světa okolo sebe si nic nepamatuje. Teď zná pouze věci, které jsou v kasárnách. A v kasárnách není ani labuť nebo plameňák, a k jídlu nedostává banán ani čokoládu.

Poznámka: Učitel dále pokračuje až na straně 34 a 35, pak dále na straně 44.

„Tatínek malíř vysvětluje svému chlapci, co je to mír. Vzpomenete si na nějaké přirovnání, které jsme v knížce četli? Jak vy byste popsali mír? Co to pro společnost a konkrétně pro vás znamená?“

Předpokládaná odpověď: Mír je, když není válka. Mír je dobré jídlo a pití.

„Blížíme se ke konci příběhu. Jste zvědaví, jak nakonec příběh dopadne a jestli se Tomíček s rodiči dostane z kasáren pryč? Pojďme to zjistit.“

Poznámka: Učitel čte poslední část příběhu na straně 51 a 52.

„Jsme na konci knížky. Než si vysvětlíme další věci, mohl by prosím shrnout někdo, co se stalo s malým Tomíčkem a jeho rodiči, s černým panovníkem a jeho vojsky?“

Předpokládaná odpověď: Tomíček byl převezen do ještě horšího vězení, kde byl velmi dlouho. Rodiče odvedli černí vojáci neznámo kam, a už nikdy se s chlapcem nepotkali. Černý panovník prohrál válku, kterou vedl, a tak se zabil dřív, než by byl za svoje činy souzený. Jeho černí vojáci zahazují uniformy. Válka skončila.

„Z části dopadl tento příběh dobře, z části ale také ne. Vy jste možná zmatení z toho, co v příběhu pravda byla, a co mohla být jen pohádka. Díky této aktivitě byste měli všemu porozumět. Pak si o tom popovídáme.“

Aktivita č. 2 – Pohádka a skutečnost

Žáci pracují ve dvojicích na připraveném pracovním listu. Účelem aktivity je utřídit si všechny informace z knížky a porozumět souvislostem se skutečnými událostmi a lidskými osudy. Časovou dotací je 5 minut a výstupem je společná kontrola správnosti vyplnění pracovního listu a následný rozhovor s učitelem a spolužáky.

Závěrečná část

„Autor napsal kromě textu v knížce také doslov, kterým celou vyučovací hodinu můžeme uzavřít. Najdeme ho na posledních dvou stránkách knížky.“

„Co chtěl autor na posledních stránkách říct? Co to znamená, že utrpení a vraždy jsou v televizi hrané, ale ve skutečnosti se staly také? Proč nemáme na takové události zapomínat?“

Poznámka: Závěrečný rozhovor učitele se žáky. Důležité je, aby žáci porozuměli tomu, že i když jde o knížku, která působí jako pohádka, mnoho informací je pravdivých. Zároveň učitel také vyzdvihuje konec války a mír, připomíná žákům, že je na každém z nás, abychom tuto křehkou věc (mír) na světě udržovali.

3.2.3 Judith Kerr – Jak Hitler ukradl růžového králíčka

Kniha s 24 kapitolami je prvním dílem tzv. „hitlerovské trilogie“, jejíž autorkou je Judith Kerr, která vnáší do příběhů také své osobní zkušenosti. Toto beletristické dílo vhodné již pro žáky na prvním stupni základních škol vypráví příběh holčičky Anny, která je nucena kvůli Hitlerově stále narůstajícímu vlivu prchat se svou židovskou rodinou za hranice Německa. Kniha vtipným a vhodným způsobem představuje žákům tematiku války, emigrace a nedobrovolného opuštění domova. Přestože v originále vyšla kniha již roku 1971¹¹⁹, je její nadčasovost stále patrná.

Úvodní část

Motivace: „Dnes budeme číst knížku, která má 24 kapitol. Nebojte ale, dnes si přečtete pouze jednu a s ní budeme pracovat. Než začneme číst, mám pro vás úkol. Zkuste jen podle obrázku, který je na začátku knížky, napsat její název. Jak se knížka může jmenovat?“

Aktivita č. 1 – Název knihy

Žáci pracují samostatně. Dostávají obrázek z první stránky a jejich úkolem je vymyslet název celé knihy. Časová dotace na úkol je 5 minut, účelem je kreativní a tvořivé vyjádření žáků.

„Všechny vaše návrhy jsou skvělé. A jak se jmenuje knížka doopravdy? Spisovatelka Judith Kerrová ji nazvala Jak Hitler ukradl růžového králíčka. Proč takový název a kdo je Hitler? Pojdme si přečíst kapitolu č. 11 na str. 85 a snad se všechno dozvíme.“

Hlavní část

Učitel přečte celou kapitolu bez cíleného zastavení a nepokládá žádné otázky.

¹¹⁹ V českém jazyce v roce 2018.

„Přečetli jsme pouze část knihy, jednu kapitolu. Mnoho věcí se ale dozvědět můžeme i z tak malé části příběhu. Jaké postavy se v kapitole objevili? Jak se jmenují a jaké jsou jejich vzájemné vztahy?“

Předpokládaná odpověď: Tatínek, maminka a jejich dvě děti – Anna a Max. Dále pan a paní Zwirnovi s jejich dětmi, pan učitel Graupe nebo kamarádka Vreneli.

„Jaký je obsah kapitoly? Co se stalo?“

Předpokládaná odpověď: Tatínek s maminkou odjeli do Paříže, aby zjistili, jestli se tam celá rodina mohou přestěhovat. Anna s Maxem zůstali v hostinci, chodili do školy a posílali mamince s tatínkem pohledy. Anna byla dokonce se školou na výletě. Rodiče se rozhodli, že se všichni do Paříže přestěhují, a tak tatínek přijel pro Maxe s Annou.

„Než tatínek odjížděl, kladl na srdce Maxovi s Annou velmi důležitou věc o tom, jak se mají chovat. Proč se měli chovat ještě lépe, než všichni ostatní? Co to znamená, že jsou Židé? A kdo jsou nacisté, kteří o Židech říkají různé věci?“

Poznámka: Doporučujeme, aby učitel přečetl tuto pasáž žákům ještě jednou před tím, než se ptá na výše zmíněné otázky.

Předpokládaná odpověď: Protože nacisté tvrdí o Židech mnoho špatných věcí, tak aby dokázali, že to tak není, musí být ještě pravdomluvnější, zdvořilejší a štedřejší než ostatní.

„Odpověď na mou druhou a třetí otázku není vůbec snadná. Abychom se lépe orientovali, připravil/a jsem pro vás krátké vysvětlení.“

„Židé jsou lidé, kteří patří k židovskému národu. Stejně jako my jsme Češi, oni jsou Židé. Důležité je rozlišovat také, že označení Žid psané s velkým písmenem znamená, že člověk je židovského původu, jeho rodiče byli židé, zatímco žid psaný s malým písmenem je příslušníkem židovského náboženství, třeba jako je křesťan příslušníkem křesťanství.“

„Nacisté byli lidé, kteří tvrdili, že pouze jejich národ a rasa je ta nejdůležitější a nejlepší. Chtěli na zemi pouze stejné lidi, jako jsou oni, proto se rozhodli zabíjet a ubližovat všem, kteří byli jiní. Chtěli zabít všechny Židy a vládnout.“

Poznámka: Učitel podle svého uvážení dále rozvíjí výše zmíněná slova anebo rovnou pokračuje dalším vysvětlováním a následnou aktivitou.

„Tím se dostáváme k názvu knihy a obrázku, se kterým jste pracovali na začátku hodiny. Hitler je příjmení muže, který byl také nacista, a dokonce nejhlavnější. Byl to jejich vůdce. Jmenoval se Adolf Hitler a žil v Německu. Růžový králíček je Annin plyšák, kterého musela nechat ve svém rodném domě v Německu. A jak se dostala Anna z Německa do Švýcarska? Pojdme to zjistit další aktivitou.“

Aktivita č. 2 – Děj knihy

Žáci pracují ve dvojicích a mají za úkol seřadit části příběhu tak, aby dával smysl. Účelem aktivity je, aby se žáci dozvěděli o celkovém ději knihy a o tom, jak již přečtená kapitola do příběhu zapadá. Časová dotace je 5 minut a výstupem je společná kontrola a následný rozhovor s učitelem a spolužáky.

„Ted' už známe celý příběh Maxe a Anny. Pojdme si postupně o jednotlivých částech popovídat. Mám na vás také pár otázek.“

Poznámka: Učitel postupně pracuje s každou částí příběhu a ptá se na otázky k ní spojené.

„Dovedete si představit, že byste museli opustit svůj domov? Těšili byste se na nová dobrodružství, nebo by byl odchod velmi smutný? Měla Anna s Maxem na výběr? Kvůli čemu musela rodina opustit Německo?“

Předpokládaná odpověď: Kvůli svému židovskému původu.

„Jak se domluvila rodina ve Švýcarsku, když původně pocházela z Německa?“

Předpokládaná odpověď: Ve Švýcarsku se v určitých částech země mluví také německy.

„Těšili byste se do Paříže? Bylo by pro vás náročné učit se další nový jazyk?“

„Proč tatínek nedostával v Paříži tolik práce? Francouzsky přece uměl dobře.“

Předpokládaná odpověď: Byl cizinec, takže i když uměl francouzsky, dával zaměstnavatel přednost autorům francouzského původu.

„Rodina se stěhuje potřetí. Bylo to pro ni lehké? Čeho se mohli bát?“

Závěrečná část

„Představte si, že byste museli z různých důvodů opustit Českou republiku. Kam byste se chtěli přestěhovat? Jaký jazyk byste se museli naučit? Těšili byste se do nové školy? Napište o tom pár vět.“

Aktivita č. 3 – Osobní příběh

Žáci pracují samostatně. Jejich úkolem je představit si, že se ocitnou ve stejné situaci jako Anna a Max. Mají napsat několik vět o tom, do jaké země by se chtěli stěhovat nebo jestli by se těšili do nové školy. Časová dotace je 5 minut a účelem aktivity je si uvědomit, jak by na takovou situaci reagovali a co vše je k takovému stěhování potřeba.

Poznámka: Učitel mluví s žáky o tom, co napsali, vhodně reaguje a komentuje jejich práci. Uzavírá hodinu rychlým shrnutím hlavní myšlenky knihy a ukončuje vyučování.

3.2.4 Tamar Meirová – Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství

Barevná obrázková kniha izraelské autorky vypráví skutečný příběh o neskutečné odvaze a dobrotě. Tamar Meirová na stránkách knihy přibližuje žákům tematiku války a s ní spojené ukrývání židovských obyvatel. Na vztahu zmrzlináře Francesca a malého chlapce Petra zobrazuje toto nelehké období ve válečné době, které je protkané vůní čokolády, zmrzlinou a v neposlední řadě také dobrotou lidí. Kniha je napsána i ilustrována tak, aby tomuto nelehkému tématu dokázali porozumět i žáci na prvním stupni základních škol. V původním jazyce vyšla kniha poprvé v roce 2017 a v průběhu dalších let byla přeložena do dalších 4 jazyků, včetně českého. Jedná se tedy o jeden z nejnovějších titulů, které na téma války vyšly.

1. vyučovací hodina

Úvodní část

Motivace: *„Máte rádi zmrzlinu? Jakou máte nejraději? A co oblíbená cukrárna? Vracíte se do nějaké často? Dáváte si zmrzlinu i v cizině, když jste na dovolené? V jaké zemi vám chutnala nejvíce? A jíte zmrzlinu i v zimě, nebo jen když je tepleji?*

Předpokládaná odpověď: Ano.; Čokoládovou/vanilkovou/jahodovou.; Italská/chorvatská zmrzlina.; Spíše v létě a teple.

„Dnes budeme společně číst příběh, ve kterém hraje zmrzlina důležitou roli. Knížka se jmenuje Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství.“

Hlavní část

V hlavní části vyučovací hodiny učitel postupně předčítá knihu, obrací stránky a ukazuje žákům obrázky. V průběhu čtení se také ptá se na otázky ohledně důležitých pasáží, nebo vedlejších věcí, které ale žáky udrží v pozornosti a budou pro ně zábavné.

„Kde se příběh odehrává? Poznáte podle jmen, v jaké zemi se nacházíme?“

Předpokládaná odpověď: Itálie.

„Co znamená Francescova odpověď, že na pořadí nesejde? Jakou zmrzlinu si tedy dal?“

Předpokládaná odpověď: Francesco si dal všechny vyjmenované zmrzliny.

„Kam se Francesco jako dospělý přestěhoval? Byli jste někdy na tom místě?“

Předpokládaná odpověď: Do Budapešti, hlavního města Maďarska.

„Říkají vám něco města jako Řím, Benátky nebo Florencie? Navštívil je někdo z vás?“

Předpokládaná odpověď: Ano.

„A co jídlo, které je tu zmíněné? Něco z toho známe, že?“

Předpokládaná odpověď: Ano – trdelník.

„Ale co to, vidíte tuto dvojstránku? Není zvláštní, jak příběh navazuje? Při překladu se totiž stala malá chyba. Stránka, která měla být vlevo, zůstala při tisku napravo, jako v originále. A jak je to možné? Proč jsou stránky obráceně? Původně je knížka psaná hebrejsky, což je jazyk, kterým se mluví v Izraeli. Představte si, že lidé čtou tímto jazykem zprava doleva. Což je přesně obráceně, než jak čteme v českém jazyce my. I knížky jsou proto celé obráceně a stránky se otáčí na pravou stranu.“

Poznámka: Učitel žákům prakticky ukazuje otáčení knížky z druhé strany, popřípadě ukazuje hebrejské písmo na internetu. Také odpovídá na jejich další otázky, pokud nějaké mají. Pak dále pokračuje ve čtení knihy a pokládání doplňujících otázek.

„Kde dříve už jsme četli odpověď „na pořadí nesejde“? Vzpomínáte si?“

Předpokládaná odpověď: Na začátku příběhu v Itálii, kde takto odpovídal Francesco strýčkovi.

„Co nejspíš napadlo Francesca? Proč mluvil o svém zmrzlinářství? Co chce udělat?“

Předpokládaná odpověď: Francesco chce pomoci lidem, kterým hrozí za války nebezpečí. Své zmrzlinářství chce použít jako úkryt pro tyto lidi.

„Co tedy Francesco udělal? K čemu použil své zmrzlinářství?“

Předpokládaná odpověď: Do svého zmrzlinářství schoval mnoho lidí, aby tam žili do té doby, než skončí válka a budou zase v bezpečí.

„Říká vám něco svátek světel – Chanuka? A jak vypadá chanukový svícen – chanukije?“

Poznámka: Předpokládáme, že žáci nemají o židovském svátku žádné znalosti. Záleží tedy na učiteli, jak moc se bude tímto tématem zabývat. Doporučujeme pouze vysvětlit, že se jedná o jeden ze židovských svátků a ukázat obrázek chanukije, aby žáci pochopili spojitost mezi osmi rameny svícnu a osmi důlky ve formičce na čokoládu.

„Jak Petr vyřešil, že lidé ve zmrzlinářství neměli chanukový svícen?“

Předpokládaná odpověď: Místo svícnu použil formičku na čokoládu s osmi důlky.

„Co bylo pro Francesca sladší než jakýkoliv kopeček zmrzliny? Co se mu podařilo?“

Předpokládaná odpověď: Francescovi se podařilo schovat mnoho lidí u sebe ve zmrzlinářství, najít různým lidem úkryt jinde ve městě, a tím pádem se mu podařilo zachránit jejich životy.

„Kdo je tedy tento starší pán na obrázku?“

Předpokládaná odpověď: Pan Jicchak, který je v příběhu jako malý chlapec Petr.

„Při čtení knížky jsme si řekli mnoho různých věcí. Nevím jak vy, ale já z toho mám trošku zmatek v hlavě. Pojdme si teď shrnout hlavní příběh, se kterým budeme dále pracovat.“

Aktivita č. 1 – Shrnutí příběhu

Každý žák pracuje samostatně, pár větami shrne příběh, který s učitelem právě přečetli. Aktivita má podnítit žáka k tomu, aby vlastními slovy převyprávěl děj knihy, zkusil popsat její hlavní myšlenku, a tím lépe si příběh zapamatoval. Zároveň lze také pozorovat, jak žák knize porozuměl a jestli se mu líbila. Pomůckami jsou pouze psací potřeby a papír nebo sešit. Žákům by měla aktivita trvat maximálně pět minut. Účelem aktivity je rychlé shrnutí příběhu a zopakování hlavní dějové linie knížky. Výstupem jsou napsané věty na papíře či v sešitě.

Poznámka: Žáci čtou své věty nahlas učiteli, který je „kontroluje“ a komentuje. Záleží na časových možnostech v rámci vyučovací hodiny, ale v tomto případě by mohlo být vhodné

nechat mluvit co nejvíce žáků a poslechnout si jejich shrnutí. Předpokládá se, že žáci budou často zmiňovat ukryvání lidí ve Francescově zmrzlinářství, což je hlavní aspekt knihy.

2. vyučovací hodina

Úvodní část

Učitel znovu čte několik shrnutí příběhu z minulé vyučovací hodiny, která žáci napsali. Tím zopakuje hlavní linii příběhu, aby žáky opět vtáhnul do děje a připomněl jim, co minule četli a o čem si povídali.

„Často jste opakovali, že velmi důležité bylo to, jak Francesco ukryval různé lidi ve svém zmrzlinářství. Porozuměli jste ale tomu, proč to udělal? Pojďme se nyní vrátit do knížky na stránku, kde je popsán začátek války a povíme si, co se vlastně stalo.“

Hlavní část

„Co vás jako první na obrázku upoutá? Poznáváte vlajky, které visí na budově vzadu? A co znamenají malé žluté hvězdičky, které mají pán a paní na svých kabátech?“

Předpokládaná odpověď: Tank/smutní lidé/vojáci/vlajky. Vlajky s hákovým křížem. Žluté hvězdičky označují lidi, kteří jsou „jiní“.

Poznámka: V této chvíli není tolik důležité, pokud žáci neznají „správné“ odpovědi. Učitel je může nechat spekulovat nebo hádat. Více otevřít téma je vhodné na základě následující stránky.

„Kdo se tedy podle textu na této stránce měl bát? Francesco, Petr nebo někdo úplně jiný?“

Předpokládaná odpověď: Měl se bát Petr a jeho rodina, protože byli Židé. Francesco se bát nemusel. Byl Ital a ty měli v Maďarsku rádi.

„Další aktivita nám pomůže lépe porozumět tomu, co se za války s různými lidmi dělo. Doplňte správná slova do připravených vět. Společně si pak věty zkontrolujeme a popovídáme si o tom, co znamenají.“

Aktivita č. 1 – Doplňování slov do vět

Každý žák pracuje samostatně. Úkolem je doplnit do připravených vět správná slova tak, aby informace dávala logicky smysl. Žáci potřebují pouze psací potřeby, papír s větami k doplnění dodá učitel. Účelem aktivity je procvičit si orientaci v textu, ze kterého připravené věty vycházejí a umět je logicky navázat na jednotlivé informace. V neposlední řadě také

doplněné věty slouží jako poklad k dalšímu povídání mezi učitelem a žáky. Výstupem jsou správně doplněné věty a společná kontrola se spolužáky.

„Pojďme si teď doplněné věty společně přečíst a na jejich základě si vysvětlíme, co se za války dělo.“

Poznámka: Na základě doplněných vět učitel vysvětluje žákům, že Židé byli za války označováni žlutou hvězdou, bylo jim ubližováno a často museli také pryč ze země. Jednou z možností bylo utéct za hranice nebo se schovat na tajné místo. Jedním takovým místem bylo zmrzlinářství pana Francesca.

„Čeká nás poslední aktivita, která je spojená se dvěma hlavními postavami – zmrzlinářem Francescem a malým chlapcem Petrem. Jejich postavy totiž nejsou smyšlené, ale oba muži doopravdy žili a příběh o nich je pravdivý. Podívejte se na poslední stránku knížky.“

Aktivita č. 2 – Francesco a Petr

Žáci pracují ve dvojicích a jejich úkolem je v přiloženém textu zvýraznit informace, které se dozvěděli již při čtení příběhu. Pro vypracování potřebují pouze psací potřeby a okopírovaný text z knihy. Časová dotace je maximálně 10 minut i se společnou kontrolou se spolužáky a učitelem. Účelem aktivity je, aby se žáci naučili lépe orientovat v textu, spolupracovat na společném úkolu a také pochopili spojitost příběhu z knihy s opravdovými lidskými osudy. Výstupem jsou zvýrazněné části textu a také společná kontrola.

„V rámci poslední aktivity jsme se dozvěděli o skutečném Francescovi a Petrovi. Líbí se vám příběh o zmrzlinářství nyní o trochu více? Nebo je naopak smutnější, protože se zakládá na skutečných událostech?“

Poznámka: V tomto případě učitel spontánně reaguje na poznámky a myšlenky žáků.

Závěrečná část

„A na závěr zopakování toho nejdůležitějšího pomocí krátké křížovky.“

Aktivita č. 3 – Křížovka s tajenkou

Žáci pracují samostatně a jejich úkolem je doplnit správně křížovku tak, aby jim vznikla tajenka. K práci potřebují pouze psací potřeby a vytištěnou křížovku. Časová dotace je maximálně okolo 5 minut. Účelem je zopakování informací z celé vyučovací hodiny a také shrnutí hlavní myšlenky knihy. Výstupem se rozumí správná tajenka a společná kontrola odpovědí se spolužáky a učitelem.

„Francescovi se podařilo vykonat něco mnohem lepšího a sladšího, než je jakýkoliv kopeček zmrzliny. Zachránil totiž ŽIVOT mnoha lidem.“

Poznámka: Žáci vyluští křížovku a dostanou tajenku, která se skládá z jediného slova ŽIVOT. Slovo napíše do věty pod křížovkou a připomenou si to hlavní, co Francesco vykonal. Učitel znovu shrne hlavní myšlenku a ukončí hodinu v pozitivním duchu.

3.2.5 Pei-Yu Chang – Tajemný kufr pana Benjamina

Obrázková dětská kniha tchaj-wanské autorky přibližuje žákům nelehké téma války a útěku z rodné země. Na příběhu pana Benjamina a jeho tajemného kufru, ukazuje spisovatelka a ilustrátorka přístupnou formou těžké období v minulém století, které postihlo nejen tehdejší evropské státy a jejich občany. Forma knihy umožňuje reprodukovat toto závažné, ale zároveň důležité téma již mladším žákům z prvního stupně základních škol. Kniha byla poprvé vydána v roce 2017, jedná se tedy o jeden z nejnovějších titulů s touto tematikou.

1. vyučovací hodina

Úvodní část

Motivace: *„Když někam cestujeme, bereme si s sebou často věc, které se říká zavazadlo. Víte, co je to zavazadlo? Jak může vypadat?“*

Předpokládaná odpověď: Kufr nebo taška.

„Já si s sebou na cesty беру velmi často kufr. A jeden takový tu mám. Co bych si mohla do takového kufru zabalit? Co si balíte s sebou, když někam jedete?“

Předpokládaná odpověď: Mobil, tablet, oblečení, knížky, hračky, hygienické potřeby, boty, pastelky, hry, ...

„Žáci, liší se obsah vašeho zavazadla podle toho, kam jedete? Je rozdíl v tom, co si vezmete na hory v zimě, a co naopak v létě k moři?“

Předpokládaná odpověď: Rozdíl v oblečení a také jiných věcí pro zábavu, jako jsou lyže či snowboard nebo nafukovací lehátko a slunečník.

„Na všechny tyto otázky se ptám proto, že o kufru si dneska budeme společně číst. Podívejte se na desky knížky, je to kufr, že? Ale teď je ještě úplně prázdný. Pojdme se tedy podívat, co se s ním bude dít.“

„Tajemný kufř pana Benjamin. Pei ... ale co to? Dokáže někdo přechíst toto jméno? To asi nebude klasické české jméno. Odkud myslíte, že autor nebo autorka pochází?“

Předpokládaná odpověď: Asijské jméno.

Poznámka: Učitel také nechá žáky tipovat, jestli se jedná o ženské či mužské jméno. Více jim však nyní neprozrazuje.

„O autorovi či autorce se třeba dozvíme později. Ted' pojďme pokračovat. Podle velmi pravdivého příběhu o Walteru Benjaminovi.“

Hlavní část

V hlavní části vyučovací hodiny učitel postupně předčítá knihu, obrací stránky a ukazuje žákům obrázky. V průběhu čtení se také ptá se na otázky ohledně důležitých pasáží.

„Co asi mohou být neobyčejné myšlenky? Proč byly nebezpečné?“

Předpokládaná odpověď: Nevím.; Bůh existuje.; Sestrojím létající auto.; Chci být nejlepší v běhu.

Poznámka: Žáci možná nebudou vědět konkrétní příklad, to momentálně nevádí. Podle sebe je učitel může navést např. na myšlenky ohledně politiky a vedení země, Boha a filozofické existenciální myšlenky nebo jiné vhodné.

„Proč byli ostatní tak vyplašení, když přišel pan Benjamin na domluvený sraz? Co se stalo?“

Předpokládaná odpověď: Lidé, kteří s paní Fittko utíkali, měli přijít co nejméně nápadní. Pan Benjamin měl obří kufř, který rozhodně nenápadný nebyl.

„Kdo je pohraničník? Vidíte ho na obrázku? Proč ostatní ze skupiny přes hranice pustili, ale pan Benjamin odejít nemohl? Bylo to kvůli jeho velkému kufřu?“

Předpokládaná odpověď: Voják, který hlídá hranice země.

Poznámka: Na třetí položenou otázku neexistuje správná odpověď. Z knihy se nedozvídáme, proč pan Benjamin přes hranice nemohl přejít. Žáci mohou mít různé nápady, které je vhodné s učitelem prodiskutovat. Na závěr může učitel navrhnout, že jednoduše pohraniční stráž měla tu moc nepustit kohokoliv přes hranice, i když k tomu nebyl žádný očividný důvod.

„Ale na jedné věci se shodli všichni: Bylo to něco velmi, velmi neobyčejného.“¹²⁰

„A to je konec příběhu o panu Benjaminovi, který jsme si dnes přečetli. Možná už tušíte, co budeme dělat teď. Na hodinách výtvarné výchovy/praktických činností jsme si vyrobili kufry. Dost podobné tomu, který má pan Benjamin v knížce, a s těmi budeme teď pracovat.“

„Zkuste přemýšlet nad tím, co asi mohl mít pan Benjamin ve svém kufru. Co pro něj bylo tak důležité, že se rozhodl takovou tíhu brát s sebou?“

Aktivita č. 1 – Obsah kufru pana Benjaminova

Žáci pracují ideálně ve čtyřčlenných skupinkách, jejichž rozdělení je na učiteli. Pomůckami jsou v tomto případě vyrobený papírový kufr, papír a psací potřeby. Doporučená časová dotace je maximálně 15 minut. Žáci ve skupinkách vymýšlejí obsah kufru pana Benjaminova a své nápady sepisují, kreslí nebo jinak ztvárňují na papír, který následně vloží do kufru. Účelem aktivity je, aby žáci pomocí své fantazie a tvořivosti přemýšleli nad tím, co může být pro někoho tak důležité – důležitější než jeho vlastní život. Žáci také spolupracují a musí se dohodnout na společném nápadu. Výstupem je prezentace jejich nápadů spolužákům a učiteli.

Závěrečná část

Prezentace nápadů jednotlivých skupinek, které mají v kufru. Žáci prezentují své nápady a zdůvodňují, proč si myslí, že právě toto mohlo být v kufru pana Benjaminova. Zároveň také po prezentaci ostatní spolužáci reagují na jejich myšlenky a vyjadřují svůj názor na ně.

Poznámka: V tomto případě neexistuje správná nebo špatná odpověď. Důležité je žákům zdůraznit, že vše záleží na jejich fantazii a také na vzájemné spolupráci. Podstatná je také komunikace mezi jednotlivými skupinkami, ty mohou výstupy svých spolužáků komentovat a případně hodnotit.

Poznámka 2: Po každé jednotlivé prezentaci jsou ihned zařazeny komentáře a reakce spolužáků, aby se jednotlivé nápady nepomíchaly a nevznikl zmatek. Důležité je také vhodně organizovat vyjadřování žáků, aby nedocházelo k odklonu od tématu nebo nevhodným poznámkám.

¹²⁰ CHANG, Pei-Yu. *Tajemný kufr pana Benjaminova: podle velmi pravdivého příběhu o Walteru Benjaminovi*. Praha: Albatros, 2019.

2. vyučovací hodina

Úvodní část

Druhá vyučovací hodina začíná zopakováním příběhu o panu Benjaminovi a jeho kufru.

„Zopakujeme si příběh o panu Benjaminovi, který jsme četli předešlou hodinu. Seřad'te papírky se shrnutím příběhu z knížky podle toho, jak šly jednotlivé události za sebou. Nalepte je ve správném pořadí na papír.“

Aktivita č. 1 – Zopakování příběhu

Žáci pracují ve stejných skupinkách jako předešlou vyučovací hodinu. Pomůckami jsou papírky se shrnutím příběhu z knížky, papír a lepidlo. Časová dotace je maximálně 5 minut. Žákům je dobré doporučit, ať si nejprve papírky správně seřadí, a až poté je lepí na papír. Ušetří si přelepování a trhání při případných chybách a změnách. Účelem aktivity je si zábavnou formou zopakovat obsah knížky, zároveň také spolupracovat se spolužáky a domluvit se na správném řešení. Výstupem je papír s nalepenými papírky a společná kontrola se všemi skupinkami.

Hlavní část

„Pomocí této aktivity jsme si připomněli příběh o panu Benjaminovi. Pojd'te se tedy nyní více zaměřit na autora či autorku knihy, hlavní postavy příběhu a v neposlední řadě také na poselství a myšlenku celé knížky.“

„Žáci, podívejte se na poslední stránku knížky. Pojd'te konečně zjistit, kdo napsal tuto knížku. Přečteme si teď společně pár vět, které o sobě autor nebo autorka sama napsala.“

Poznámka: Učitel nechá žáky samostatně podle svého tempa přečíst celý odstavec. Potom učitel přečte text ještě jednou pro všechny nahlas a dbá na správnou výslovnost cizích slov.

„Z textu vyplývá, jestli je autorem knížky muž nebo žena. Zná někdo odpověď? A podle čeho to můžeme poznat?“

Předpokládaná odpověď: Autorkou knihy je žena. Tento fakt poznáme podle nadpisu „slečna Chang“, ilustrace připojené k textu a také podle koncovek sloves.

„Ano, autorkou knihy o panu Benjaminovi je žena. Nyní se pojd'te podívat na internet, kde má autorka své webové stránky a dozvíme se o ní něco více.“

Poznámka: Učitel společně se žáky prohlíží webové stránky¹²¹, autorčinu další tvorbu a také první dva odstavce ze záložky *About*, kde o sobě krátce píše.

Poznámka 2: Anglický text o autorce je těžšího charakteru, proto ho učitel nepřekládá se žáky celý doslova, ale volně ho česky parafrázuje a ptá se pouze na slovíčka, která již znají (např. Hello, age, Germany, time, book, art a další).

„Pojďme se opět vrátit do knížky, společně si text ještě znovu projdeme a více ho rozebereme. Jak jsme si dříve řekli, autorka je žena. Dokážeme z textu poznat, kolik je jí let?“

Předpokládaná odpověď: Autorce je 42 let. Rok jejího narození odečteme od aktuálního roku.

„Na začátku minulé hodiny jsme mluvili o tom, že autorka bude nejspíš z Asie. V textu můžeme najít informace o tom, odkud slečna Chang pochází. Kdo dokáže tuto informaci najít? A víte, kde se toto místo na světě nachází?“

Předpokládaná odpověď: Ostrov Tchaj-wan, město Tchaj-pej.

Poznámka: Učitel žákům představuje mapu světa, ostrov Tchaj-wan a také Münster v Německu. Ukazuje žákům polohu těchto míst a také jejich vzdálenost od České republiky.

Aktivita č. 2 – Hlavní postavy knihy

Žáci si ve dvojicích čtou odstavce o dvou hlavních postavách z knihy – panu Benjaminovi a paní Fittko. Poté otevírají obálku s papírky, na kterých jsou reálné informace o těchto osobách a jejich úkolem je přiřadit je ke správnému člověku. Pomůckami jsou kniha a texty s reálnými informacemi o panu Benjaminovi a paní Fittko. Časově vychází aktivita na 10 minut a jejím účelem je seznámení se více s hlavními postavami a orientace v textu. Výstupem jsou doplněné reálné texty k postavám z knihy a následná kontrola společně s učitelem a spolužáky. Učitel může také vyvolat žáka, aby shrnul informace o hlavních postavách vlastními slovy.

„Díky této aktivitě jsme se dozvěděli více o hlavních postavách knihy. Pojďme se teď zaměřit na to, jaká je hlavní myšlenka knihy a proč autorka vlastně tento příběh vypráví. Pustíme si na začátek hudební video¹²² a potom si o všem společně popovídáme.“

¹²¹ <https://www.peiyuchang.de>

¹²² <https://www.youtube.com/watch?v=KzEdxAPNAiM>

Poznámka: Hudební video s písní od Marka Ztraceného s názvem *Naše cesty* učitel žákům nepouští celé (stačí část cca 0:20-4:20). Důležité je pro ilustraci.

„Možná jste neporozuměli všemu, co jste ve videu viděli. To ale nevadí. Společně si na tomto videu i příběhu pana Benjaminova vysvětlíme, co vlastně stalo. Podívejte se na začátek knížky, je tam speciální věnování.“

„Pro všechny, kteří museli uprchnout ze své země.“¹²³

Aktivita č. 3 – Myšlenková mapa¹²⁴ (útěk ze země)

Každý žák dostává svou již z malé části vyplněnou myšlenkovou mapu. Žáci pracují samostatně a každý sám za sebe. Pomůckami jsou při této aktivitě pouze myšlenková mapa a psací potřeby, časová dotace maximálně 10 minut. Účelem aktivity je uspořádat si netradiční formou myšlenky a nápady, které se týkají tématu. Žáci vpisují slova nebo hesla k připraveným buňkám s tázacími slovy, která mají určitou spojitost s probíranou tematikou. Výstupem je hotová myšlenková mapa s vlastními nápady a společný rozhovor s učitelem a spolužáky.

Poznámka: Pro lepší orientaci v zadání je již v myšlenkové mapě přichystáno několik hesel, která souvisí s knihou – pan Benjamin, neobyčejné myšlenky, s průvodcem.

„Pojďme si nyní vaše myšlenkové mapy pozorněji projít, popovídat si o tom, co jste napsali, a popřípadě je doplnit o další zajímavá slova a myšlenky vašich spolužáků.“

Poznámka: Povídání o myšlenkových mapách žáků a následné probírání tématu je v tomto případě zcela na učiteli. Jedná se o jakési vyvrcholení vyučovací hodiny a vysvětlení hlavní myšlenky celé knihy.

„Začněme postupně s jednotlivými buňkami. Co jste napsali k otázce...?“

Poznámka: Nejvhodnějším způsobem je postupovat podle jednotlivých buněk s tázacími slovy a rozebírat jednotlivá slova a hesla, na kterých lze postavit zbytek rozhovoru. Učitel může navázat na již vyloženou látku o válečné době, kterou s žáky probíral ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět nebo v rámci průřezových témat. Jak moc jde učitel do hloubky, záleží přímo na něm a jeho citlivosti vůči žákům, atmosféře ve třídě a dalším ovlivňujícím aspektům. V případě, že učitel nestaví na předešlých vědomostech a znalostech žáků,

¹²³ CHANG, Pei-Yu. *Tajemný kufr pana Benjaminova: podle velmi pravdivého příběhu o Walteru Benjaminovi*. Praha: Albatros, 2019.

¹²⁴ Graficky uspořádaná klíčová slova nebo hesla, jejich vzájemné vztahy a souvislosti.

doporučujeme pracovat s myšlenkovou mapou žáků, ale také s jeho vlastní, kterou si dopředu může připravit. Přidáváme několik vhodných otázek, které lze použít.

„V knížce i ve videoklipu lidé utíkali ze své rodné země pryč, do neznáma. Kvůli čemu?“

„Jakým způsobem lidé utíkali? Využívali dopravní prostředky?“

„Dovedete si představit, že byste také museli opustit svou rodnou zemi? Proč ano/ne?“

„Slyšeli jste někdy o člověku, který podobným způsobem utekl pryč?“

Závěrečná část

„Naše práce s touto knížkou se chýlí ke konci. Děkuji za všechny myšlenky a podněty, které jsme mohli díky vašim myšlenkovým mapám prodiskutovat. Na závěr mám pro vás ještě dvě poslední otázky. Co jste si z těchto dvou vyučovacích hodin zapamatovali? Cokoliv.“

Předpokládaná odpověď: Tajemný kufr.; Videoklip s písničkou.; Myšlenková mapa s otázkami.; Pan Benjamin zmizel a nikdo už ho nikdy neviděl.; Paní Fittko doopravdy žila a zachránila spoustu lidí.

„Jaká část hodiny nebo aktivita se vám líbila nejvíce a bavila vás?“

Předpokládaná odpověď: Vymýšlení obsahu kufru.; Videoklip s písničkou.; Přiřazování opravdových informací k postavám z knížky.; Vypracovávání myšlenkové mapy.

4 Využití metodických návrhů v praxi

V následující kapitole se zabýváme charakteristikou vybrané třídy a způsobem výuky, cíli ověření metodických návrhů, průběhem výuky, jejím hodnocením, reflexí a případnými změnami v metodických návrzích, jejichž potřeba vyvstala po ověření v praxi.

4.1 Charakteristika vybrané třídy a způsobu výuky

Vybraná třída byla tvořena ze 14 žáků, kteří byli vybráni ze 4. ročníku Základní školy Charlotty Masarykové, Praha 5 – Velká Chuchle. Třída sestávala z 5 chlapců a 9 dívek od 9 do 10 let. Podle předchozích informací od třídní učitelky byli žáci standardně seznámeni v rámci předmětu Vlastivěda s pojmem válka a dalšími informacemi, které s tímto pojmem úzce souvisí. Co se týká ostatních pojmů zmíněných v první kapitole teoretické části diplomové práce, byli žáci informováni na různé úrovni od svých rodičů a dalších příbuzných.

Způsob výuky musel být kvůli epidemiologickým podmínkám v zimě a na jaře roku 2021 v České republice značně pozměněn. Vzhledem k tomu, že 4. a 5. ročníky, pro něž jsou metodické návrhy tvořeny, musely být po danou dobu na domácí distanční výuce, probíhalo ověření návrhů v praxi také online, a to v menším rozsahu, než by tomu bylo při klasickém osobním vyučování ve škole. Žáci se účastnili výuky s využitím dvou beletristických titulů – *Dítě s hvězdičkou* a *Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství*. V obou případech došlo také k pozměnění metodických návrhů pro potřeby distanční online výuky, a to hlavně v oblasti aktivit v rámci skupinových prací a jiných metod, které kvůli momentální situaci nebylo možné naplno využít a pracovat s nimi podle původního plánu.

4.2 Cíle ověření metodických návrhů

Metodické návrhy byly vytvořeny s mnoha různými výchovně vzdělávacími cíli, které jsou již konkrétně zmíněny ve třetí kapitole teoretické části nebo v rámci příloh. Cílem vyzkoušení těchto návrhů v praxi bylo v první řadě ověření jejich funkčnosti, a hlavně přínosu ve vyučování v rámci Českého jazyka a literatury. Vzhledem ke ztíženým podmínkám bylo také cílem připravené vyučovací hodiny realizovat co nejvíce podle původního plánu, a přestože k určitým změnám došlo, je hodnocení od žáků a jejich zpětná vazba natolik dostatečná, jak jen bylo v konkrétních podmínkách možné. Zároveň docházelo také ke kontrole vytvořených metodických návrhů, a podle průběhu výuky a konkrétních reakcí žáků, byly navrženy úpravy metodických návrhů pro ještě větší efektivitu a přínosnost v rámci vyučovacích hodin s takovými tématy.

4.3 Průběh výuky

Výuka s využitím beletrie s tematikou války probíhala v březnu roku 2021. Obě setkání proběhla přes aplikaci Microsoft Teams se souhlasem vedení školy, třídní učitelky, rodičů i samotných žáků. Konkrétní knihy byly prezentovány žákům přes online vysílání díky vizualizéru, který je zobrazoval v okamžitém čase a prostoru. Ostatní aktivity byly vedeny přes společný videohovor, pracovní listy měli žáci dopředu zaslané a podle pokynů také vytištěné, využita byla také funkce sdílení obrazovky vyučujícího.

4.3.1 Tamar Meirová – Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství

Vzhledem k tomu, že výuka probíhala mimo stanovený rozvrh žáků, byli na začátku hodiny všichni informováni o důvodu vyučování, jejím smyslu, a také průběhu vedení. Bylo jim nastíněno, o jakém tématu kniha je, a žáci měli kdykoliv možnost bez jakékoliv sankce videohovor opustit.

Motivace proběhla podle očekávání, žáci nadšeně sdíleli svoje oblíbené příchutě zmrzliny a nejoblíbenější cukrárnu, a tím pádem byli vtaženi do začátku knihy veselým způsobem. Čtení celé knihy probíhalo bez větších komplikací, žáci reagovali na pokládané otázky, často doplňovali i své vlastní myšlenky a zkušenosti. Bavilo je hlavně povídání o dalekých místech, kde se příběh odehrával. Zazněla většina předpokládaných odpovědí.

V hlavní části se žáci seznámili s původním jazykem, ve kterém byla kniha napsána. Zajímala je hebrejšтина, jedna žačka také přidala svou zkušenost s arabským písmem. Při vysvětlování židovského svátku Chanuka žáci bedlivě poslouchali, protože se podle očekávání s tímto svátkem ještě nikdy nesetkali. Zajímala je také chanukový svícen, který měli možnost díky sdílené obrazovce vidět. Po přečtení celé knihy několik žáků shrnulo příběh svými slovy. Velmi dobře si pamatovali hlavní myšlenku, ale také mnoho detailů. Jeden z žáků měl dokonce doma židovskou pokrývku hlavy – “jarmulku“, kterou ukázal spolužákům na kameru.

Nejdůležitější části o válce, utlačování Židů a jejich skrývání, porozuměli žáci velmi dobře. Už při samotném čtení několik z nich správně předvíдалo, že Francesco použije své zmrzlinářství jako úkryt pro sousedy židovského původu. Díky konkrétní stránce z knihy žáci pochopili označování Židů Davidovou hvězdou, nebo proč se Francesco jako Ital nemusel bát. V rámci připraveného pracovního listu si žáci zopakovali vše, co zatím v hodině četli. Proběhla společná kontrola, žáci správně četli jednotlivé texty a doplňovali vhodná slova. Díky tomu se objevil prostor sdílet hlavní myšlenku knihy, tedy ukrývání Židů. Žáci pozitivně

reagovali na vysvětlování a vzájemné povídání o válce a nastalé situaci. Důležitou částí bylo povídání o dvou hlavních postavách. Žákům se velmi líbilo, že zmrzlinář Francesco i chlapec Petr doopravdy žili. V doslovu knihy mohli vidět jejich reálné fotografie, čímž se pro ně příběh stal více zajímavý a osobnější, zároveň ale také smutnější.

Na závěr žáci vypracovali křížovku v pracovním listě, díky které si mohli znovu připomenout hlavní myšlenku celé knihy, a také této vyučovací hodiny. Tedy to, že zachránit lidský život je to nejkrásnější, co můžeme na zemi udělat.

4.3.2 Loïc Dauvillier – Dítě s hvězdičkou

Vzhledem k online výuce byla časová dotace zkrácena na polovinu, tudíž práce s knihou probíhala pouze cca 45 minut. Na začátku vyučovací hodiny byli žáci seznámeni s organizací výuky a dalšími potřebnými informacemi. První aktivita ohledně obalu knihy byla zkrácena a vedena pouze slovně, kdy žáci mluvili o svých představách a nápadech, co znamená název knihy – *Dítě s hvězdičkou*. Ještě před ukázáním skutečného obalu knihy žáci správně odhadli, že hvězdička v názvu je židovská Davidova hvězda.

V hlavní části vyučovací hodiny žáci pohotově reagovali na všechny otázky, dávali pozor, popř. se doptávali na to, co je zajímavé. Zazněly téměř všechny předpokládané odpovědi, a přestože byly některé otázky kvůli časovým možnostem vynechány, celý příběh knihy plynul podle plánu a v dobré atmosféře. Zhruba po přečtení poloviny příběhu si žáci zopakovali důležité informace díky cvičení v pracovním listu, kde měli za úkol spojit text s vhodným obrázkem. Díky společné kontrole tohoto cvičení žáci pochopili postupné utlačování židovského obyvatelstva.

Po přečtení zbytku knihy bylo klíčové přiblížit žákům dva pojmy, které se v knize objevily – “lágr“ a “koncentrák“. Jeden z žáků si vzal slovo, a ostatním spolužákům vyložil to, co mu o koncentračním táboře povídala jeho maminka. Přestože nebylo v úmyslu mluvit o plynových komorách, žák na toto téma narazil, a proto došlo ke krátkému vyložení těchto informací všem ostatním. Více byla však výuka směřována na nedostatek jídla a tvrdou práci v táboře, což bylo možné vyčíst mezi řádky také z knihy.

Na závěr byli žáci seznámeni s doslovem knihy, ve kterém je zmíněna reálná historická spojitost s příběhem. Stejně jako hlavní hrdinka knihy, bylo v období 2. světové války, zachráněno mnoho dalších francouzských dětí. Žákům byla v závěru znovu připomínána hlavní podstata příběhu, a to ochota dobrých lidí pomoci židovským obyvatelům, a tím přispět k záchraně jejich života.

4.4 Hodnocení a reflexe výuky

4.4.1 Tamar Meirová – Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství

Přestože kvůli online provedení výuky došlo k různým změnám, vyučování založené na této knize proběhlo úspěšně. Žáci odpovídali podle předpokladů, zapojovali se aktivně do všech řízených aktivit a povídání, sdíleli svoje myšlenky a názory, dokonce také četli. Žákům se podařilo vypracovat úkoly v pracovních listech v určeném časovém rozmezí, někdy byli dokonce rychlejší. Pokud nerozuměli zadání nebo něčemu z knihy, nebáli se zeptat. Celá vyučovací hodina plynula v dobré atmosféře, žáci dobře zvládli i náročnější a smutnější části.

Díky ověření metodického návrhu v praxi došlo k přepracování z jedné na dvě vyučovací hodiny. Časová dotace 1x45 minut nebyla dostačující, a proto bylo vhodnější dát na jednotlivé aktivity více času, s povídáním a otázkami nespěchat, a tudíž rozdělit práci s knihou na dvě vyučovací hodiny. Ostatní aspekty hodiny se ukázaly jako fungující a pro splnění jednotlivých cílů dostačující, tudíž k jiným změnám nedošlo.

4.4.2 Loïc Dauvillier – Dítě s hvězdičkou

Žáci pracovali po celou dobu hodiny velmi dobře. Přestože byla výuka zkrácena téměř o polovinu, došlo k přečtení celé knihy a probrání veškerých důležitých informací. Žáci se aktivně zapojovali, vhodně odpovídali na otázky a reagovali na podněty. V rámci vyučování žáci pracovali pouze s jedním pracovním listem, druhý mohli dobrovolně dodělat ve svém volném čase po skončení hodiny. Pasáže s náročnějšími tématy zvládali žáci velmi dobře, aktivně se zapojovali do povídání, přidávali i vlastní zkušenosti a postřehy.

Na základě ověření metodického návrhu v praxi nedošlo k žádnému jeho přepracování. Časová dotace zůstává stále na 2x45 minutách, nemění se jednotlivé aktivity, pracovní listy, ani učitelovy otázky na žáky.

Závěr

Hlavním cílem diplomové práce *Využití beletrie s tematikou války ve výuce na 1. stupni ZŠ* bylo vytvořit metodické návrhy na vyučování s využitím pěti beletristických titulů s tematikou války. Záměrem bylo nastínit možné způsoby, jak žákům na 1. stupni základní školy přiblížit tematiku války vhodným a zajímavým způsobem. Návrhy konkrétních vyučovacích hodin mohou poskytnout učitelům návod či šablonu, podle které lze vytvořit další výuku s podobnými tématy. Aktivity v rámci metodických návrhů byly tvořeny tak, aby rozšířily dovednosti, znalosti a vědomosti žáků. A to jak v rámci práce s knihou, tak zároveň také ohledně tematiky války a s ní spojenými pojmy. Metodické návrhy byly úspěšně vytvořeny ke všem pěti beletristickým titulům. Využity byly rozmanité vyučovací metody, organizační formy výuky i zábavné aktivity a didaktické hry.

V rámci teoretické části byly definovány důležité základní pojmy k tématu, jako je antisemitismus, holocaust či ghetto. Tematika války byla zpracována také na základě Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, jenž se nepřímo objevuje v rámci vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět, nebo v průřezových tématech či doplňujícím vzdělávacím oboru Etická výchova. Charakterizováno bylo období mladšího školního věku, což bylo klíčové při tvoření metodických návrhů z hlediska vhodného využití přístupů, metod a organizace výuky.

V praktické části diplomové práce bylo kromě vytvoření metodických návrhů podstatné také jejich ověření ve skutečné školní třídě. Při plnění tohoto cíle došlo k určitým omezením kvůli epidemiologickým opatřením v České republice. Praktická výuka však nakonec zdárně proběhla online formou a žáci 4. třídy základní školy ve Velké Chuchli absolvovali dvě vyučovací hodiny založené na beletristických titulech s tematikou války. Na základě zhodnocení a reflexe průběhu výuky byly metodické návrhy upraveny pro ještě větší efektivitu a přínosnost.

Přínosem diplomové práce je její praktické využití. Vytvořené metodické návrhy mohou sloužit dalším učitelům nebo jiným pedagogickým pracovníkům v nelehké cestě při vzdělávání žáků mladšího školního věku a seznamováním s historií naší země a světa. Důležité je nezapomínat na události, které ovlivnily nejen naši minulost a přítomnost, ale také zasahují do naší budoucnosti.

Seznam použitých zdrojů

Primární literatura

CHANG, Pei-Yu. *Tajemný kufr pana Benjaminova: podle velmi pravdivého příběhu o Walteru Benjaminovi*. Praha: Albatros, 2019. ISBN 978-80-00-05601-2.

DAUVILLIER, Loïc a Marc LIZANO. *Dítě s hvězdičkou*. Ilustroval Greg SALSEDO. V Praze: Albatros, 2012. ISBN 978-80-00-03038-8.

FRITTA, Bedřich a Ivan KLÍMA. *O chlapci, který se nestal číslem*. V tomto souboru 1. vyd. Praha: Židovské muzeum, 1998. ISBN 80-856-0820-0.

KERR, Judith. *Jak Hitler ukradl růžového králíčka*. Přeložil Dominika KŘEŠŤANOVÁ. Praha: Argo, 2018. ISBN 978-80-257-2200-8.

MEIR, Tamar. *Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství*. Přeložil Lenka BUKOVSKÁ, ilustroval Jael ALBERT. Praha: Práh, 2019. ISBN 978-80-7252-806-6.

Odborná literatura

HNÍK, Ondřej. *Literární výchova a rozvoj čtenářství*. In WILDOVÁ, Radka. *Čtenářská gramotnost a podpora jejího rozvoje ve škole*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7290-579-9.

JINDRÁČEK, Václav. *Princip názornosti v didaktické komunikaci s uměleckou literaturou*. In HÁDKOVÁ, Marie a Václav JINDRÁČEK. *Princip názornosti ve výuce českého jazyka a literatury*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2012. ISBN 978-80-7414-469-1.

JIRÁNEK, František. *Rozvoj myšlení žáků mladšího školního věku při učení základům dějepisu*. Praha: Ústav pro učitelské vzdělání na UK v Praze, 1974. ISBN neuvedeno.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0.

MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.

Elektronické zdroje

Anonymes, Justes et Persécutés durant la période Nazie dans les communes de France [online]. [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: <http://www.ajpn.org/>

ARMITSTEAD, Claire. *Judith Kerr, beloved author of The Tiger Who Came to Tea, dies aged 95. The Guardian* [online]. [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/books/2019/may/23/judith-kerr-beloved-author-of-the-tiger-who-came-to-tea-dies-aged-95>

BLODIG, Vojtěch. *Ghetto Terezín: Vznik ghetta* [online]. In: 23.8.2019 [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/ghetto-terezin/vznik-ghetta/>

BUDIL, Ivo T. *Encyklopedie dějin antisemitismu*. V Plzni: Západočeská univerzita, [2013]. ISBN 978-80-261-0206-9. Dostupné z <https://khv.zcu.cz/>

BUŠTA, Pavel. *Kerr, Judith Jak Hitler ukradl růžového králíčka*. In: *ILiteratura.cz* [online]. [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/39847/kerr-judith-jak-hitler-ukradl-ruzoveho-kralicka>

ČEŇKOVÁ, Jana, ed. *Válečné dětství a mládí (1939-1945) v literatuře a publicistice* [online]. 2016. Praha: Univerzita Karlova: Nakladatelství Karolinum, 2016 [cit. 2021-01-26]. ISBN 978-80-246-3502-6.

DAUVILLIER, Loïc. *L'enfant cachée*. In: <http://loicdauvillier.com/> [online]. [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <http://loicdauvillier.com/bande-dessinee/bande-dessinee-jeunesse/lenfant-cachee/>

DUBINOVÁ, Terezie. *Jak učit o holokaustu: Na pomoc učitelům dějepisu a občanské nauky* [online]. Synagoga Turnov: Město Turnov - Odbor cestovního ruchu, 2011 [cit. 2021-02-12].

DUDEK, Dalibor. *Komiks – 1. díl – Co je komiks*. In: *Čtenářská gramotnost a projektové vyučování* [online]. [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/medialni-vychova/mv-casopisy/komiks-1>

ECKMANN, Monique, Doyle STEVICK a Jolanta AMBROSEWICZ-JACOBS, ed. *Research in Teaching and Learning about the Holocaust: A Dialogue Beyond Borders* [online]. Berlin: Metropol Verlag + IHRA, 2017.

GLANCOVÁ, Alžběta. *Meir, Tamar Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství*.

In: *ILiteratura.cz* [online]. [cit. 2021-01-26]. Dostupné z:

<http://www.iliteratura.cz/Clanek/42461/meir-tamar-francesco-tirelli-a-jeho-zmrzlinarstvi>

In: *Internationales literaturfestival berlin* [online]. [cit. 2021-01-26]. Dostupné z:

<https://www.literaturfestival.com/autoren-en/autoren-2015-en/loic-dauvillier>

KÁRNÝ, Miroslav. *Genocida českých Židů*. In: *Holocaust.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/zdroje/odborne-a-dalsi-texty/genocida-ceskych-zidu/>

MAREŠ, Miroslav. *Vymezení pojmů terorismus, válka a guerilla v soudobé bezpečnostní terminologii. Politické násilí a terorismus v České republice* [online]. [cit. 2021-02-13].

Dostupné z: obranaastrategie.cz

MAŠÁT, Milan. *K implementaci tematiky šoa do výuky literární výchovy z pohledu učitelů*. *Paidagogos*, [Aktualizováno: 2018-11-01], [Citováno: 2021-02-15], 2019, 1, #3. S. 35 - 61. Dostupné na www: <http://www.paidagogos.net/issues/2019/1/article.php?id=3>

PÁRALOVÁ TARDY, Markéta. *Nový pohled na dosavadní bádání holocaustu* [online]. [cit. 2021-02-12]. Dostupné z:

https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/129128/1_SlavicaLitteraria_16-2013-1_22.pdf

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2017, [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>

ŠUBRTOVÁ, Milena. *Dauvillier, Loïc Dítě s hvězdičkou*. In: *ILiteratura.cz* [online]. [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/30789/dauvillier-lo239c-dite-s-hvezdickou>

Obrazový materiál

Seznam

Obrázek 1: Obálka knihy Komiksová filozofie (Michael F. Patton a Kevin Cannon)

Obrázek 2: Obálka knihy Epic Battles of the Civil War (William Messer-Loebs)

Obrázek 3: Obálka knihy Ségry: Jako vejce vejci (William Cazenove)

Obrázek 4: Metalický plakát (DC Comics collage)

Obrázek 5: Obálka knihy Vetřelci komplet: svazek 3 (S. Schofield a S. D. Perry)

Obrázek 6: Policejní zásah

Obrázek 7: Davidova hvězda

Obrázek 8: Adolf Hitler

Obrázek 9: Ublíživání

Obrázek 10: Značka zákaz vstupu

Obrázek 11: Tommy nad balíkem

Obrázek 12: Tommy v zahradě

Obrázek 13: Tommy na trhu

Obrázek 14: Adolf Hitler a jeho vojáci

Obrázek 15: Pevnost Terezín

Obrázek 16: Bedřich Fritta Haas

Obrázek 17: Ivan Klíma

Obrázek 18: Značka zákaz vstupu

Obrázek 19: Hitler a králíček

Obrázek 20: Šikulové – výroba cestovního kufříku

Obrázek 21: Myšlenková mapa pro žáky

Obrázek 22: Myšlenková mapa pro učitele

Obrázek 23: Vyplněný pracovní list – Dítě s hvězdičkou

Obrázek 24: Vyplněný pracovní list – Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství

Zdroje

Obrázek 1: <https://www.databazeknih.cz/obalka-knihy/komiksova-filozofie-394578>

Obrázek 2: <https://www.amazon.com/Battles-Civil-Historical-Comics-Marvel/dp/B01FGKXTTW>

Obrázek 3: <https://www.levne-knizky.cz/segry-jako-vejce-vejci/>

Obrázek 4: <https://www.posters.cz/plakaty/dc-comics-collage-v29641>

Obrázek 5: <https://www.comicspoint.cz/vetrelci-komplet-svazek-3>

Obrázek 6: <http://mpcheb.cz/prednasky-besedy/gs-1006/p1=68>

Obrázek 7: <http://historie.lusa.cz/druha-svetova-valka/likvidace-zidu/zidovska-hvezda/>

Obrázek 8: https://cs.wikiquote.org/wiki/Adolf_Hitler

Obrázek 9: <https://www.linkabezpeci.cz/poradna/ublizovani,-zneuzivani,-sikana/psychicke-tyrani/>

Obrázek 10: <https://www.gorolweb.cz/plati-zakaz-volneho-pohybu-pri-nakupovani-je-treba-stat-dva-metry-od-sebe/>

Obrázek 11: FRITTA, Bedřich a Ivan KLÍMA. *O chlapci, který se nestal číslem*. V tomto souboru 1. vyd. Praha: Židovské muzeum, 1998, str. 23.

Obrázek 12 a Obrázek 13: FRITTA, Bedřich a Ivan KLÍMA. *O chlapci, který se nestal číslem*. V tomto souboru 1. vyd. Praha: Židovské muzeum, 1998, str. 45.

Obrázek 14: <https://zpravy.tiscali.cz/hitler-na-kokainu-a-vojaci-fasujici-pervitinove-tablety-treti-rise-stala-na-drogach-287261>

Obrázek 15: <https://www.pamatnik-terezin.cz/mala-pevnost>

Obrázek 16: <https://www.novinky.cz/zahranicni/blizky-a-stredni-vychod/clanek/izraelske-deti-se-budou-ucit-o-holokaustu-s-ceskou-knihou-z-terezina-217189>

Obrázek 17: https://www.denik.cz/galerie/foto.html?mm=ivan_klima_spisovatel&s=5

Obrázek 18: <https://www.gorolweb.cz/plati-zakaz-volneho-pohybu-pri-nakupovani-je-treba-stat-dva-metry-od-sebe/>

Obrázek 19: <https://www.zlatavelryba.cz/jak-hitler-ukradl-ruzoveho-kralicka/>

Obrázek 20: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10120743066-sikulove/415234100081021/titulky>

Obrázek 21 a Obrázek 22: Vlastní tvorba na <https://coggle.it/>

Obrázek 23 a Obrázek 24: Vlastní fotografie

Seznam příloh

Příloha č. 1: Informace a tabulky k metodickému návrhu Loïc Dauvillier – Dítě s hvězdičkou

Příloha č. 2: Pracovní listy k metodickému návrhu Loïc Dauvillier – Dítě s hvězdičkou

Příloha č. 3: Informace a tabulka k metodickému návrhu Ivan Klíma a Bedřich Fritta - O chlapci, který se nestal číslem

Příloha č. 4: Pracovní listy k metodickému návrhu Ivan Klíma a Bedřich Fritta - O chlapci, který se nestal číslem

Příloha č. 5: Informace a tabulka k metodickému návrhu Judith Kerrová – Jak Hitler ukradl růžového králíčka

Příloha č. 6: Pracovní listy k metodickému návrhu Judith Kerrová – Jak Hitler ukradl růžového králíčka

Příloha č. 7: Informace a tabulka k metodickému návrhu Tamar Meirová – Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství

Příloha č. 8: Pracovní listy k metodickému návrhu Tamar Meirová – Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství

Příloha č. 9: Informace a tabulky k metodickému návrhu Pei-Yu Chang – Tajemný kufr pana Benjamina

Příloha č. 10: Pracovní listy k metodickému návrhu Pei-Yu Chang – Tajemný kufr pana Benjamina

Příloha č. 11: Vyplněné pracovní listy od žáků

Přílohy

Příloha č. 1:

Loïc Dauvillier – Dítě s hvězdičkou

Základní informace:

- vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace
- předmět: Český jazyk a literatura
- téma: Dítě s hvězdičkou
- časová dotace: 2 vyučovací hodiny (2x45 minut)¹²⁵
- ročník: 4. nebo 5.

Cíle:

Cílem tohoto metodického návrhu je seznámit žáky s tematikou války v beletristické literatuře pro 1. stupeň ZŠ. Konkrétně má tato komiksová kniha za úkol představit žákům ukrývání židovských dětí za druhé světové války.

- kognitivní (vzdělávací) oblast: pracovat s knihou a informacemi v ní, porozumět pojmu ukrývání Židů
- afektivní (postojová) oblast: aktivně se zapojovat ve vyučování, spolupracovat se spolužáky a učitelem, nebát se na cokoliv zeptat a poprosit o pomoc
- psychomotorická (výcviková) oblast: vhodně a bezpečně pracovat s materiálními didaktickými pomůckami

Organizační formy: hromadné vyučování (+ samostatná práce), skupinové vyučování

Vyučovací metody: slovní – monologické (vyprávění a vysvětlování) a dialogické (rozhovor motivační a vyvozovací), práce s textem – čtení s výkladem, názorně demonstrační – předvádění

Materiální didaktické pomůcky: kniha *Dítě s hvězdičkou*, psací potřeby (fixy a pastelky), papír nebo školní sešit, počítač s internetovým připojením, interaktivní tabule nebo dataprojektor, naskenované stránky knihy v počítači, potřebné vytištěné stránky z knihy a pracovní listy

Mezipředmětové vztahy: Výtvarná výchova (ilustrace obalu knihy), Vlastivěda (válka a postavení Židů v tehdejší společnosti)

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova – hodnota různosti lidí (Židé a jejich kultura), Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – klíčové mezníky evropské historie (válka a pronásledování), Multikulturní výchova – diskriminace, xenofobie, rasismus (Židé a jejich diskriminace)

¹²⁵ V ideálním případě doporučujeme dvě vyučovací hodiny za sebou oddělené přestávkou.

1. vyučovací hodina

Čas:	Průběh hodiny:	Poznámky:
	Úvodní část	
10 min	<p><u>Motivace:</u> „Dnes budeme společně číst trochu netradiční knížku. Než se do toho pustíme, mám pro vás jeden úkol. Knižka se jmenuje Dítě s hvězdičkou, a já bych chtěla, abyste namalovali obrázek, který by se hodil na obal knížky.“</p> <p>Aktivita č. 1 – Ilustrace obalu knihy</p> <p><u>organizace:</u> každý žák pracuje samostatně</p> <p><u>pomůcky:</u> psací potřeby (pastelky, fixy a další)</p> <p><u>časová dotace:</u> 10 min</p> <p><u>účel aktivity:</u> rozvíjet fantazii a tvořivost žáků</p> <p><u>výstup:</u> ilustrace obalu knihy a jeho prezentace</p> <p>„Teď se podívejte na reálný obal knihy, kterou si dnes budeme číst. Kdo je tedy dítě s hvězdičkou? A co hvězdička znamená? Co myslíte, že má obrázek znázorňovat?“</p>	
	Hlavní část	
25 min	<p>Učitel začíná číst knihu.</p> <p>„Ale co to? Kde má knížka nějaká písmena? Jaký text budeme číst? A proč jsou na jedné stránce hned tři obrázky? Pojďme zjistit o takových knihách něco více.“</p> <p>Aktivita č. 2 – Charakteristika komiksu a jeho žánry</p> <p><u>organizace:</u> žáci pracují ve dvojicích</p> <p><u>pomůcky:</u> psací potřeby a pracovní list</p> <p><u>časová dotace:</u> 5 min</p> <p><u>účel aktivity:</u> pochopit, co je komiks a seznámit se s jeho různými druhy</p> <p><u>výstup:</u> vyplněný pracovní list a společná kontrola</p> <p>„Jak jsme se díky poslední aktivitě dozvěděli, komiks má mnoho žánrů. A já vám prozradím, že ten dnešní je historický. Pojďme pokračovat ve čtení.“</p> <p>„Co se stalo na prvních několika stránkách? Jak příběh začíná? (str. 3-6)</p>	

	<p>„Co se to děje? Na jedné stránce se nám prolínají dvě situace, co to znamená?“ (str. 8)</p> <p>„Proč tatínek rozhodl, že budou rodina šerifů? Podle čeho je tak pojmenoval?“ (str. 10-11)</p> <p>„Proč se paní učitelka Duni ptá, jestli nerozumí francouzsky? Copak nemluví česky?“ (str. 13)</p> <p>„Najdete Duňu na obrázku? Proč je sama a nikdo se s ní nebaví? Snad to zjistíme na dalších stránkách. Uvidíme, co bude dál.“ (str. 14-15)</p> <p>„Spolužačka Duni jí vysvětlila, co šerifská hvězda doopravdy znamená. Jak to tedy je? Proč ji musí Duňa nosit a proč se k ní najednou všichni chovají tak špatně?“ (str. 16-17)</p> <p>„Na této stránce se dějí dvě věci najednou, jaké?“ (str. 20-21)</p> <p>„Proč vojáci pánovi ubližují? Co provedl a jaký obrázek mu namalovali na výkladní skříň obchodu? Proč byl tedy Izák smutný a plakal?“</p> <p>„Pojďme si teď shrnout, co všechno už jsme se z komiksu dozvěděli. Další aktivita by nám měla udělat pořádek v tom, co vlastně znamenalo v té době být Žid.“ (str. 25)</p> <p>Aktivita č. 3 – Židé a jejich postavení <u>organizace</u>: žáci pracují ve dvojicích <u>pomůcky</u>: psací potřeby a vytištěný pracovní list <u>časová dotace</u>: 5 min <u>účel aktivity</u>: seznámit s žáky s postavením Židů v dané době a situaci, která za druhé světové války panovala <u>výstup</u>: vyplněný pracovní list a rozhovor s učitelem</p> <p>„Co se to teď v rodině Duni stalo? Co udělali rodiče? A kde je teď Duňa?“ (str. 31)</p> <p>„Kdo je pan a paní Péricardovi? A co pro Duňu udělali? Jaký mají další plán?“ (str. 37)</p>	<p><u>Poznámka</u>: Učitel žákům vysvětlí, že knihu napsal autor, který je z Francie. V originálu je tedy knížka francouzsky a my ji můžeme číst proto, že ji pro nás do češtiny někdo přeložil.</p>
	Závěrečná část	
	<p>„Na závěr dnešní hodiny si zopakujeme, jaké postavy jsme zatím v komiksu potkali a jakou hrají v příběhu roli.“</p>	

10 min	<p>Aktivita č. 4 - Postavy komiksu</p> <p><u>organizace</u>: žáci pracují ve skupině</p> <p><u>pomůcky</u>: psací potřeby a papír (popř. komiks)</p> <p><u>časová dotace</u>: 8 minut</p> <p><u>účel aktivity</u>: zopakovat skrze hlavní postavy příběhu děj první části komiksu, kterou jsme přečetli</p> <p><u>výstup</u>: sepsané postavy a společný rozhovor</p> <p><i>„Jak myslíte, že bude příběh pokračovat? Co se stane s Duňou? A vrátí se brzy její rodiče?“</i></p>	<p><u>Poznámka</u>: Učitel vede žáky k přemýšlení nad tím, jak bude komiks pokračovat. Jejich nápady si zaznamenává, aby s nimi mohl pracovat na začátku příští hodiny.</p>
---------------	--	---

2. vyučovací hodina

Čas:	Průběh hodiny:	Poznámky:
	Úvodní část	
5 min	<p><i>„Minulou vyučovací hodinu jsme začali číst komiksovou knihu s názvem Dítě s hvězdičkou. Zopakujme si teď, co jsme se zatím dozvěděli a připomeňme si vaše nápady na pokračování příběhu.“</i></p> <p>Učitel vede žáky ke shrnutí děje, který společně četli minulou hodinu, a připomíná jejich nápady na pokračování. Může se také ptát na další doplňující otázky, aby žákům více připomněl příběh a postavy v něm. Dále pokračuje čtením a pokládáním otázek.</p>	
	Hlavní část	
30 min	<p><i>„Co se stalo na těchto několika stránkách? Jaký plán měli Péricardovi? Povedl se jim, nebo se něco pokazilo? Kam zmizel pan Péricard? Kdo a jak nakonec z města odjel?“ (str. 38-49)</i></p> <p><i>„Kam přijela Duňa, které se nyní říká Simona a paní Péricardová? Jak se jmenuje paní, u které teď budou bydlet?“ (str. 54)</i></p> <p><i>„Co představuje obrázek rozdělený na 4 části?“ (str. 55)</i></p> <p><i>„Poznáváte pána, který na statek přijel? Kdo je to?“ (str. 60)</i></p> <p><i>„Pan Péricard vysvětloval, co všechno se stalo po tom, co utikal před policií. Proč nepřišel na statek</i></p>	

	<p><i>dřív a co celou dobu dělal? Co Duně slíbil, když odjížděl zase pryč? “ (str. 63)</i></p> <p><i>„K čemu je velká nástěnka na obrázku? Co na ní je a proč? “ (str. 65)</i></p> <p><i>„Co se stalo na posledních stránkách? Kdo se vrátil a jak vypadal? Vrátil se domů také tatínek? A jak nakonec příběh dopadl? “</i></p> <p><i>„Žáci, i když příběh skončil vlastně celkem dobře, je ještě jedna důležitá věc, o které si musíme říct. Na posledních stránkách byla zmíněna dvě zvláštní slova, která označují určité místo – lágr a koncentrák. Ví někdo, co je to za místa? “</i></p> <p><i>„Podívejte se zpět na stránku, kde Duňa hledala fotku svých rodičů na tabuli s informacemi. Vidíte, že pán, který omdlel, má oblečení jako maminka? Je to proto, že oba byli na stejném místě. Říkalo se mu lágr nebo koncentrák – neboli koncentrační tábor. “</i></p> <p><i>„Úplně na posledních stránkách jsme se přenesli znovu do přítomnosti k babičce a vnučce. O čem spolu mluvili babička s tatínkem? Co mu měla vyprávět, ale neudělala to? “</i></p>	<p><u>Poznámka:</u> Učitel žákům vysvětlí systém hledání, kdy podle fotky poznávali lidé své příbuzné, sousedy nebo kamarády.</p> <p><u>Poznámka:</u> Je na každém učiteli, jak chce tyto tábory svým žákům popsat. V tomto případě doporučujeme definovat tábory jako pracovní, se špatnými hygienickými a stravovacími podmínkami. V případě, že učitel již navazuje na učivo o druhé světové válce nebo žáci o tématu holokaustu vědí více, může se pustit do hlubšího vysvětlování systému vyhlazovacích táborů a účelu celé Hitlerovy vlády.</p>
	Závěrečná část	
10 min	<p><i>„Stejně jako Duňa bylo ve Francii zachráněno 84 % židovských dětí. Za přežití vděčí svým blízkým, židovským organizacím, příslušníkům hnutí odporu a všem těm, kteří odmítali rasismus a zavrhování jiného člověka. “¹²⁶</i></p> <p><i>„Co znamená tento odstavec na konci komiksu? Kolik židovských dětí se tedy povedlo zachránit? A kdo všechno se snažil, aby přežilo co nejvíce dětí? “</i></p> <p><i>„Zachránili byste někoho, pokud byste mohli? Báli byste se, že na to policie přijde a něco se vám stane? Zaslouží si lidé, kteří za války pomáhali ostatním, uznání a vděk? Co kdybyste byli vy tím dítětem, které se musí schovat? Zvládli byste odejít od rodičů? “</i></p>	<p><u>Poznámka:</u> Učitel končí hodinu otázkami, které by měly žáky nutit více přemýšlet o tom, co vlastně četli a jaký smysl příběh má.</p>

¹²⁶ DAUVILLIER, Loïc a Marc LIZANO. *Dítě s hvězdičkou*. V Praze: Albatros, 2012, Doslov.

Příloha č. 2: Pracovní listy k metodickému návrhu Loïc Dauvillier – Dítě s hvězdičkou

Pracovní list k aktivitě č. 2 - Charakteristika komiksu a jeho žánry

Charakteristika komiksu

Slovo komiks vzniklo z anglického slova a znamená *pás komických obrazů*. Z hlediska umění spojuje komiks literaturu a také malířství. Tvořen je z uspořádaných obrázků, které jsou doplněné textem. Dohromady vytvářejí příběh a jednomu obrázku se říká panel. Komiks je také specifický tím, že mluvená řeč postav je zobrazena v rámci tzv. bublin.¹²⁷

Žánry komiksu

Spoj obrázek se správným názvem komiksu a jeho krátkou charakteristikou.

a) Sci-fi komiks

b) Dívčí komiks

c) Historický komiks

d) Komiks pro dospělé

e) Akční komiks

1) Zobrazení minulosti a historie. Události dávných dob a děje z válek a bitev. Postavami mohou být například králové nebo císaři.

2) Superhrdinové a jejich skutky, například dopadení padoucha. Nebezpečné kousky.

3) Komiksy se společenskými tématy, o filozofii nebo napínavé příběhy s násilím.

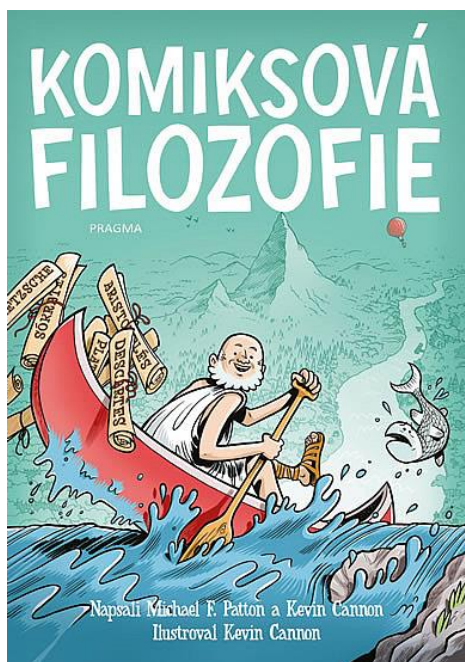
4) Technologie nebo přírodní jevy a formy života (např. mimozemšťané), které neznáme. Děj ve vesmíru nebo budoucnosti.

5) Láska, přátelství nebo zvířata. Jemná a veselá témata pro holky.

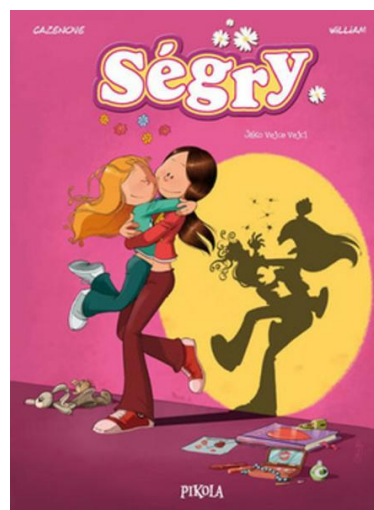
Správné řešení: 1c + Obr. 2, 2e + Obr. 4, 3d + Obr. 1, 4a + Obr. 5, 5b + Obr. 3

¹²⁷ DUDEK, Dalibor. Komiks – 1. díl – Co je komiks. In: *Čtenářská gramotnost a projektové vyučování* [online]. [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/medialni-vychova/mv-casopisy/komiks-1>

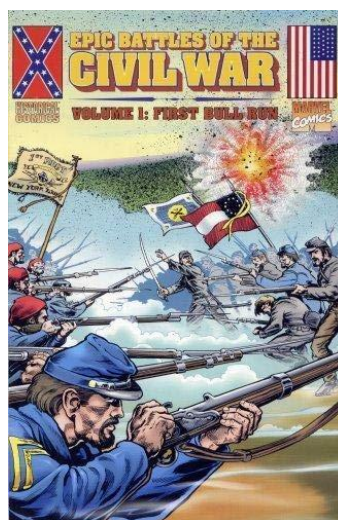
Obr. 1

Obr. 3

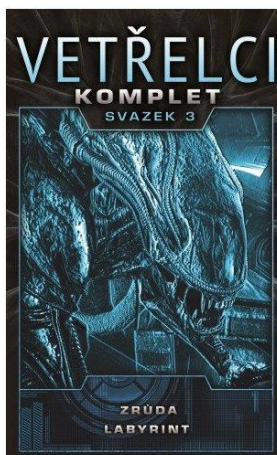
Obr. 2

Obr. 4

Obr. 5

Pracovní list k aktivitě č. 3 – Židé a jejich postavení

Spoj správný obrázek s textem.

- 1) Jeden pán, který se jmenoval Adolf Hitler a žil v Německu se rozhodl, že se mu nelíbí lidé, kterým se říká Židé. Rozhodl se, že je bude postupně utiskovat různými pravidly, odvede je pryč z jejich domovů a také ještě něco mnohem horšího.
- 2) Aby byli Židé poznat na první pohled od ostatních občanů země, museli na oblečení nosit velkou žlutou hvězdu s nápisem Jude.
- 3) Židé měli zakázáno dělat různé věci. Nemohli jít do kina nebo divadla, nemohli mít pejska nebo nesměli jít nakupovat do stejných obchodů, jako ostatní lidé.
- 4) Ostatní občané země se k nim chovali velmi ošklivě. Nadávali jim, plivali do obličeje, ubližovali jim nebo rozbíjeli jejich věci.
- 5) Tehdejší policie Židům ubližovala, ničila jejich věci a často je také odváděla pryč z jejich domovů neznámo kam.

Obr. 6

Obr. 7

Obr. 8

Obr. 9

Obr. 10

Správné řešení: 1 + Obr. 8, 2 + Obr. 7, 3 + Obr. 10, 4 + Obr. 9, 5 + Obr. 6

Příloha č. 3: Informace a tabulka k metodickému návrhu Ivan Klíma a Bedřich Fritta – O chlapci, který se nestal číslem

Základní informace:

- vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace
- předmět: Český jazyk a literatura
- téma: O chlapci, který se nestal číslem
- časová dotace: 1 vyučovací hodina (45 minut)
- ročník: 4. nebo 5.

Cíle:

Cílem tohoto metodického návrhu je seznámit žáky s tematikou války v beletristické literatuře pro 1. stupeň ZŠ. Vyučovací hodina založená na této knize má žákům blíže představit život Židů za druhé světové války na území dnešní České republiky.

- kognitivní (vzdělávací) oblast: pracovat s knihou a informacemi v ní, porozumět pojmu diskriminace Židů
- afektivní (postojová) oblast: aktivně se zapojovat ve vyučování, spolupracovat se spolužáky a učitelem, nebát se na cokoliv zeptat a poprosit o pomoc
- psychomotorická (výcviková) oblast: vhodně a bezpečně pracovat s materiálními didaktickými pomůckami

Organizační formy: hromadné vyučování (+ samostatná práce), skupinové vyučování

Vyučovací metody: slovní – monologické (vyprávění a vysvětlování) a dialogické (rozhovor motivační a vyvozovací), práce s textem – čtení s výkladem, názorně demonstrační – předvádění

Materiální didaktické pomůcky: kniha *O chlapci, který se nestal číslem*, psací potřeby, papír nebo školní sešit, počítač s internetovým připojením, interaktivní tabule nebo dataprojektor, naskenované stránky knihy v počítači, potřebné vytištěné stránky z knihy, pracovní list

Mezipředmětové vztahy: Slohová výchova (tvorba textu k ilustracím), Vlastivěda (válka a diskriminace Židů)

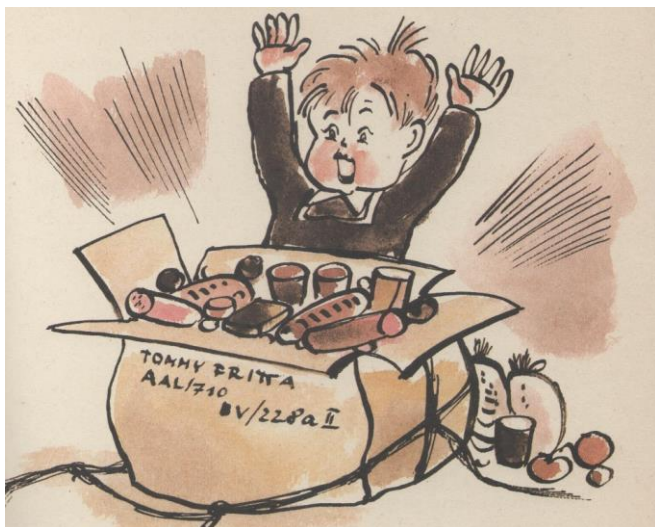
Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova – hodnota různosti lidí (Židé a jejich kultura), Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – klíčové mezníky evropské historie (válka a pronásledování), Multikulturní výchova – diskriminace, xenofobie, rasismus (Židé a jejich diskriminace)

Čas:	Průběh hodiny:	Poznámky:
	Úvodní část	
10 min	<p>Motivace: „Dnes budeme číst knížku, která je velmi speciální. Obrázky, které do knížky namaloval malíř, vznikly o mnoho let dříve, než spisovatel napsal do knížky slova. Jak je to možné? To si brzy povíme. Teď si vyzkoušíme něco podobného.“</p> <p>Aktivita č. 1 – Tvoření textu k ilustracím</p> <p><u>organizace</u>: každý žák pracuje samostatně <u>pomůcky</u>: psací potřeby a ilustrace z knihy <u>časová dotace</u>: 7 minut <u>účel aktivity</u>: vyzkoušet si tvoření textu k ilustracím, které vytvořil někdo jiný (stejně jako autor knihy) <u>výstup</u>: text u ilustrace, společný rozhovor s učitelem</p>	
	Hlavní část	
25 min	<p>„Žáci, podívejte se na první stránku knížky. Co vidíte na obrázku? A co znamená text, který je napsaný vespod?“</p> <p>„Podívejte se na datum, které je v textu napsané - 22. 1. 1944. To je ale velmi dávno. A označení místa – v Terezíně. Víte někdo, co je Terezín a kde se nachází? Pojd'me už konečně číst a snad se to brzy dozvíme.“</p> <p>„Přečetli jsme část knihy. Co jsme se z příběhu dozvěděli? Dokáže někdo shrnout, co všechno se stalo? Rozumíte autorovi, co říká? Že vypráví pohádku, ale vlastně se jedná o opravdovou válku a události? Pochopili jste, co je Terezín?“</p> <p>„Z další části příběhu jsme se více dozvěděli o životě malého Tomíčka. Spisovatel nám popsal jeho klasický den, včetně jídla, které jí. Mnohokrát také zmiňoval, že chlapec něco nezná, něco neochutnal nebo nikdy neviděl. Proč tomu tak je? Jak to, že nikdy nejedl banán nebo neviděl plameňáka? Jak je to možné?“</p> <p>„Tatínek malíř vysvětluje svému chlapci, co je to mír. Vzpomenete si na nějaké přirovnání, které jsme</p>	<p><u>Poznámka</u>: Učitel čte velkou část příběhu bez zastavení a otázek až na stranu 14.</p> <p><u>Poznámka</u>: Učitel se žáky rekapituluje přečtený text a snaží se, aby porozuměli všem metaforám, které autor popisuje. Nezachází do konkrétních příkladů, ale vysvětluje vše obecně. Pak pokračuje dále ve čtení až na stranu 22.</p>

	<p>v knížce četli? Jak vy byste popsali mír? Co to pro společnost a konkrétně pro vás znamená?“</p> <p>„Blížíme se ke konci příběhu. Jste zvědaví, jak nakonec příběh dopadne a jestli se Tomíček s rodiči dostane z kasáren pryč? Pojďme to zjistit.“</p> <p>„Jsme na konci knížky. Než si vysvětlíme další věci, mohl by prosím shrnout někdo, co se stalo s malým Tomíčkem a jeho rodiči, s černým panovníkem a jeho vojsky?“</p> <p>„Z části dopadl tento příběh dobře, z části ale také ne. Vy jste možná zmateni z toho, co v příběhu pravda byla, a co mohla být jen pohádka. Díky této aktivitě byste měli všemu porozumět. Pak si o tom popovídáme.“</p> <p>Aktivita č. 2 – Pohádka a skutečnost</p> <p><u>organizace</u>: žáci pracují ve dvojicích</p> <p><u>pomůcky</u>: psací potřeby a pracovní list k aktivitě</p> <p><u>časová dotace</u>: 5 minut</p> <p><u>účel aktivity</u>: utřídit si informace z knížky, porozumět souvislostem se skutečnými událostmi a lidmi</p> <p><u>výstup</u>: kontrola správnosti vyplnění pracovního listu a společný rozhovor s učitelem a spolužáky</p>	<p><u>Poznámka</u>: Učitel dále pokračuje až na straně 34 a 35, pak dále na straně 44.</p> <p><u>Poznámka</u>: Učitel čte poslední část příběhu na straně 51 a 52.</p>
	<p>Závěrečná část</p>	
<p>10 min</p>	<p>„Autor napsal kromě textu v knížce také doslov, kterým celou vyučovací hodinu můžeme uzavřít. Najdeme ho na posledních dvou stránkách knížky.“</p> <p>„Co chtěl autor na posledních stránkách říct? Co to znamená, že utrpení a vraždy jsou v televizi hrané, ale ve skutečnosti se staly také? Proč nemáme na takové události zapomínat?“</p>	<p><u>Poznámka</u>: Závěrečný rozhovor učitele se žáky. Důležité je, aby žáci porozuměli tomu, že i když jde o knížku, která působí jako pohádka, mnoho informací je pravdivých. Zároveň učitel také vyzdvihuje konec války a mír, připomíná žákům, že je na každém z nás, abychom tuto křehkou věc (mír) na světě udržovali.</p>

**Příloha č. 4: Pracovní listy k metodickému návrhu Ivan Klíma a Bedřich Fritta -
O chlapci, který se nestal číslem**

Pracovní list k aktivitě č. 1 – Tvoření textu k ilustracím

Obr. 11

Obr. 12

Obr. 13

Pracovní list k aktivitě č. 2 – Pohádka a skutečnost

Spoj texty z knížky se správnými obrázky a skutečnými informacemi.

- 1) Zlý, pomatený panovník, který se prohlásil za neomylného a všemocného jako je Bůh. Obsadil se svými černými úředníky a vojáky mnoho zemí, ubližoval lidem a zabíjel je.
 - 2) Místnost, ve které bydlel Tomíček, byla v kasárnách. V pevnosti, z jejíchž oken bylo vidět cihlové valy a brána pečlivě hlídána ozbrojenci. Tomíček si hrál také na dvoře kasáren.
 - 3) Chlapec Tomíček, jeho maminka a tatínek malíř. Bydleli společně s dalšími malíři v místnosti v kasárnách. Tomíček válku přežil, rodiče už ale nikdy více neviděl.
 - 4) Autor textové části knihy. V době tvoření obrázků malý chlapec o trošku starší než Tomíček, který bydlel ve vedlejší místnosti v pevnosti a vše viděl na vlastní oči.
 - 5) Černý panovník se svými úředníky a vojáky zakázal lidem na seznamu chodit k řece a do lesa, nakupovat v obchodech, jezdit tramvají nebo navštěvovat divadla a kina.
-
- a) Thomas Fritta Haas a jeho rodiče Bedřich a Johanna Frittovi. Skutečný tatínek malíř a jeho syn, kterému říkal Tomíček a přežil válku. Na fotce jako velmi starý pán s brýlemi.
 - b) Muž Adolf Hitler a jeho nacistická policie, kteří žili v Německu. Obsazovali okolní státy, například také Českou republiku. Vedl válku a ubližoval lidem, kteří se jmenují Židé.
 - c) Lidé, kterým se říká Židé, měli doopravdy zakázáno mnoho věcí. Museli nosit na oblečení žlutou hvězdu, nesměli jezdit tramvají nebo chodit do kina. Ublížovali jim a ničili věci.
 - d) Malá pevnost s názvem Terezín a stejnojmenné město v České republice. V době války sloužila tato místa jako vězení, kam černý panovník nechal odvážet lidi a ubližoval jim tam.
 - e) Spisovatel Ivan Klíma, který přežil válku a napsal mnoho slavných knih. Jednou z nich je i knížka o Tomíčkově, s ilustracemi jeho tatínka malíře.

Obr. 14

Obr. 15

Obr. 16

Obr. 17

Obr. 18

Správné řešení: 1b + Obr. 14, 2d + Obr. 15, 3a – Obr. 16, 4e + Obr. 17, 5c + Obr. 18

Příloha č. 5: Informace a tabulka k metodickému návrhu Judith Kerrová – Jak Hitler ukradl růžového králíčka

Základní informace:

- vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace
- předmět: Český jazyk a literatura
- téma: Jak Hitler ukradl růžového králíčka
- časová dotace: 1 vyučovací hodina (45 minut)
- ročník: 4. nebo 5.

Cíle:

Cílem tohoto metodického návrhu je představit žákům tematiku války pomocí beletristické literatury pro 1. stupeň ZŠ. Konkrétně touto knížkou žáci proniknou do světa emigrace a útěku z vlastní rodné země kvůli rasové příslušnosti a nenávisti lidí.

- kognitivní (vzdělávací) oblast: pracovat s knihou a informacemi v ní, porozumět pojmu emigrace a útěku do cizích zemí
- afektivní (postojová) oblast: aktivně se zapojovat ve vyučování, spolupracovat se spolužáky a učitelem, nebát se na cokoliv zeptat a poprosit o pomoc
- psychomotorická (výcviková) oblast: vhodně a bezpečně pracovat s materiálními didaktickými pomůckami (lepit, stříhat, psát a kreslit)

Organizační formy: hromadné vyučování (+ samostatná práce), skupinové vyučování

Vyučovací metody: slovní – monologické (vyprávění a vysvětlování) a dialogické (rozhovor motivační a vyvozovací), práce s textem – čtení s výkladem, názorně demonstrační – předvádění

Materiální didaktické pomůcky: kniha *Jak Hitler ukradl růžového králíčka*, psací potřeby, papír nebo školní sešit, počítač s internetovým připojením, interaktivní tabule nebo dataprojektor, naskenované stránky knihy v počítači, potřebné vytištěné stránky z knihy

Mezipředmětové vztahy:

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova – hodnota různosti lidí (Židé a jejich kultura), Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – klíčové mezníky evropské historie (válka a pronásledování), Multikulturní výchova – diskriminace, xenofobie, rasismus (Židé a jejich diskriminace)

Čas:	Průběh hodiny:	Poznámky:
	Úvodní část	
10 min	<p><u>Motivace:</u> „Dnes budeme číst knížku, která má 24 kapitol. Nebojte ale, dnes si přečteme pouze jednu a s ní budeme pracovat. Než začneme číst, mám pro vás úkol. Zkuste jen podle obrázku, který je na začátku knížky, napsat její název. Jak se knížka může jmenovat?“</p> <p>Aktivita č. 1 – Název knihy</p> <p><u>organizace:</u> každý žák pracuje samostatně <u>pomůcky:</u> psací potřeby, obrázek z knihy <u>časová dotace:</u> 5 minut <u>účel aktivity:</u> tvořivost a kreativita, vyzkoušet si vytvoření názvu knihy <u>výstup:</u> prezentace nápadu a rozhovor s učitelem</p> <p>„Všechny vaše návrhy jsou skvělé. A jak se jmenuje knížka doopravdy? Spisovatelka Judith Kerrová ji nazvala Jak Hitler ukradl růžového králíčka. Proč takový název a kdo je Hitler? Pojd'me si přečíst kapitolu č. 11 na str. 85 a snad se všechno dozvíme.“</p>	
	Hlavní část	
25 min	<p>„Přečetli jsme pouze část knihy, jednu kapitolu. Mnoho věcí se ale dozvědět můžeme i z tak malé části příběhu. Jaké postavy se v kapitole objevili? Jak se jmenují a jaké jsou jejich vzájemné vztahy?“</p> <p>„Jaký je obsah kapitoly? Co se stalo?“</p> <p>„Než tatínek odjížděl, kladl na srdce Maxovi s Annou velmi důležitou věc o tom, jak se mají chovat. Proč se měli chovat ještě lépe, než všichni ostatní? Co to znamená, že jsou Židé? A kdo jsou nacisté, kteří o Židech říkají různé věci?“</p> <p>„Odpověď na mou druhou a třetí otázku není vůbec snadná. Abychom se lépe orientovali, připravil/a jsem pro vás krátké vysvětlení.“</p> <p>„Židé jsou lidé, kteří patří k židovskému národu. Stejně jako my jsme Češi, oni jsou Židé. Důležité je rozlišovat také, že označení Žid psané s velkým</p>	<p><u>Poznámka:</u> Učitel přečte celou kapitolu bez cíleného zastavení a nepokládá žádné otázky.</p> <p><u>Poznámka:</u> Doporučujeme, aby učitel přečetl tuto pasáž žákům ještě jednou před tím, než se ptá na výše zmíněné otázky.</p>

písmenem znamená, že člověk je židovského původu, jeho rodiče byli židé, zatímco žid psaný s malým písmenem je příslušníkem židovského náboženství, třeba jako je křesťan příslušníkem křesťanství. “

„Nacisté byli lidé, kteří tvrdili, že pouze jejich národ a rasa je ta nejdůležitější a nejlepší. Chtěli na zemi pouze stejné lidi, jako jsou oni, proto se rozhodli zabít a ubližovat všem, kteří byli jiní. Chtěli zabít všechny Židy a vládnout. “

„Tím se dostáváme k názvu knihy a obrázku, se kterým jste pracovali na začátku hodiny. Hitler je příjmení muže, který byl také nacist, a dokonce nejhlavnější. Byl to jejich vůdce. Jmenoval se Adolf Hitler a žil v Německu. Růžový králíček je Annin plyšák, kterého musela nechat ve svém rodném domě v Německu. A jak se dostala Anna z Německa do Švýcarska? Pojďme to zjistit další aktivitou. “

Aktivita č. 2 – Děj knihy

organizace: žáci pracují ve dvojicích

pomůcky: psací potřeby, vtištěné části příběhu

časová dotace: 5 minut

účel aktivity: celkový děj knihy

výstup: kontrola řešení a rozhovor s učitelem

„Teď už známe celý příběh Maxe a Anny. Pojďme si postupně o jednotlivých částech popovídat. Mám na vás také pár otázek. “

Učitel postupně pracuje s každou částí příběhu a ptá se na otázky s ní spojené.

„Dovedete si představit, že byste museli opustit svůj domov? Těšili byste se na nová dobrodružství, nebo by byl odchod velmi smutný? Měla Anna s Maxem na výběr? Kvůli čemu musela rodina opustit Německo? “

„Jak se domluvila rodina ve Švýcarsku, když původně pocházela z Německa? “

„Těšili byste se do Paříže? Bylo by pro vás náročné učit se další nový jazyk? “

„Proč tatínek nedostával v Paříži tolik práce? Francouzsky přece uměl dobře. “

Poznámka: Učitel podle svého uvážení dále rozvíjí výše zmíněná slova anebo rovnou pokračuje dalším vysvětlováním a následnou aktivitou.

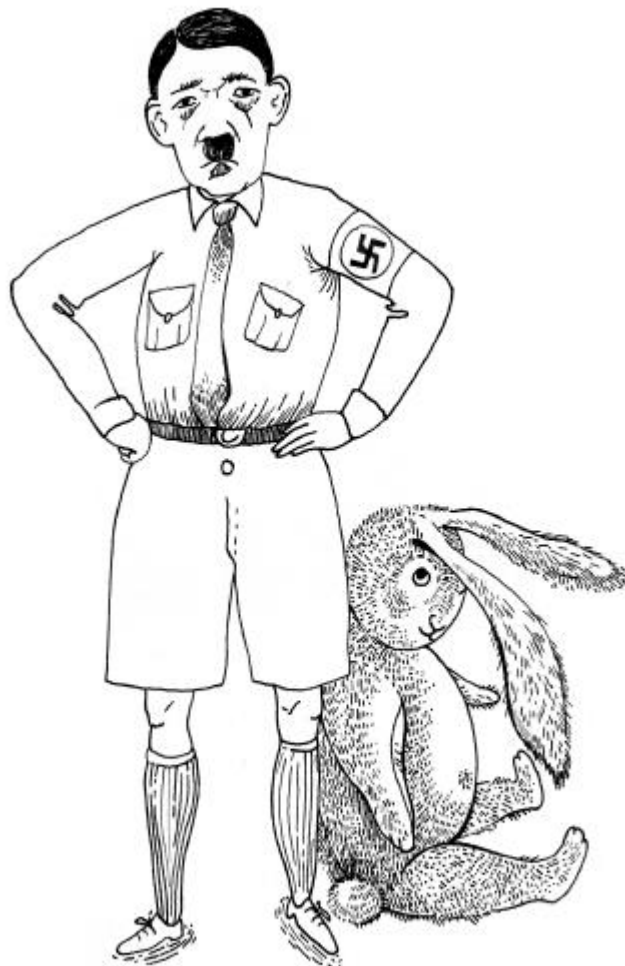
Poznámka: Části příběhu jsou rozstříhané a žáci je řadí ve správné posloupnosti na lavici.

	„Rodina se stěhuje potřetí. Bylo to pro ni lehké? Čeho se mohli bát?“	
	Závěrečná část	
10 min	<p>„Představte si, že byste museli z různých důvodů opustit Českou republiku. Kam byste se chtěli přestěhovat? Jaký jazyk byste se museli naučit? Těšili byste se do nové školy? Napište o tom pár vět.“</p> <p>Aktivita č. 3 – Osobní příběh</p> <p><u>organizace</u>: žáci pracují samostatně</p> <p><u>pomůcky</u>: psací potřeby a papír nebo sešit</p> <p><u>časová dotace</u>: 5 minut</p> <p><u>účel aktivity</u>: uvědomit si, co všechno stěhování do jiné země obnáší, co by žák cítil a jak by se choval</p> <p><u>výstup</u>: prezentace a rozhovor s učitelem a spolužáky</p>	<p><u>Poznámka</u>: Učitel mluví s žáky o tom, co napsali, vhodně reaguje a komentuje jejich práci. Uzavírá hodinu rychlým shrnutím hlavní myšlenky knihy a ukončuje vyučování.</p>

Příloha č. 6: Pracovní listy k metodickému návrhu Judith Kerrová – Jak Hitler ukradl růžového králíčka

Pracovní list k aktivitě č. 1 – Název knihy

Obr. 19

Pracovní list k aktivitě č. 2 – Děj knihy

a) Maminka, Anna a Max přijíždění do Curychu a tatínek je vítá na nádraží. Je velmi rád, že jsou konečně spolu, cesta přes hranice byla totiž velmi nebezpečná. Z hlavního města se rodina stěhuje do hostince na venkov, kde chodí Anna a Max do místní švýcarské školy. Tatínek se snaží v nové zemi pracovat, je spisovatel a píše knihy, ale nedaří se mu prosadit. Rozhodne se odjet, aby se podíval do Paříže ve Francii, kde by rodina mohla žít lépe.

b) Rodina žije v Paříži již přes rok. Max s Annou chodí do francouzských škol, maminka tráví čas se svými přítelkyněmi, ale tatínkovi se v práci úplně nedaří. Jako zahraniční autor nedostává tolik pracovních příležitostí, a proto se ohlíží po nové a lepší práci. A takovou práci také našel, jenže v další cizí zemi – ve Velké Británii.

c) Tatínek zůstává v Paříži nějakou dobu, a když se vrátí, společně s maminkou se rozhodnou, že se všichni natrvalo do Francie přestěhují. Anna a Max začínají studovat francouzštinu, aby se co nejdříve dorozuměli a mohli chodit do školy. Maminka se stará o domácnost a tatínek píše pro pařížský časopis. Rodina je v bezpečí, a dokonce mají mnoho nových přátel.

d) Příběh začíná v Německu, kde Anna žije se svým bratrem Maxem a rodiči. Jednoho rána Anna zjistí, že tatínek není doma, a že odcestoval do Švýcarska. Maminka jí vysvětlí, že je to proto, že tatínkovi hrozí v Německu nebezpečí kvůli tomu, že je Žid a veřejně vystupuje proti Adolfu Hitlerovi a jeho vládě. Po několika dnech odjíždí do Curychu také maminka, Anna a Max, protože Německo není bezpečné už ani pro ně.

e) Po společné poradě se tatínek se svou rodinou rozhodl znovu přestěhovat. Tentokrát do hlavního města Velké Británie – Londýna. Anna a Max jsou smutní, protože musí opustit své kamarády, ale zároveň se velmi těší na nová dobrodružství, která jsou před nimi. Když Anna s rodiči a bratrem nastupuje na Londýnském nádraží do taxíku, který je má odvézt do nového domova, příběh končí.

Správné řešení: d), a), c), b), e)

Příloha č. 7: Informace a tabulka k metodickému návrhu Tamar Meirová – Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství

Základní informace:

- vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace
- předmět: Český jazyk a literatura
- téma: Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství
- časová dotace: 2 vyučovací hodiny (2x45 minut)
- ročník: 4. nebo 5.

Cíle:

Cílem tohoto metodického návrhu je seznámit žáky s tematikou války v beletristické literatuře pro 1. stupeň ZŠ. Konkrétně s tímto titulem představujeme žákům téma ukrývání Židů za druhé světové války, a to hravou, zajímavou a pro ně přístupnou formou.

- kognitivní (vzdělávací) oblast: pracovat s knihou a informacemi v ní, porozumět pojmu ukrývání Židů
- afektivní (postojová) oblast: aktivně se zapojovat ve vyučování, spolupracovat se spolužáky a učitelem, nebát se na cokoliv zeptat a poprosit o pomoc
- psychomotorická (výcviková) oblast: vhodně a bezpečně pracovat s materiálními didaktickými pomůckami

Organizační formy: hromadné vyučování (+ samostatná práce), skupinové vyučování

Vyučovací metody: slovní – monologické (vyprávění a vysvětlování) a dialogické (rozhovor motivační a vyvozovací), práce s textem – čtení s výkladem, názorně demonstrační – předvádění

Materiální didaktické pomůcky: kniha *Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství*, psací potřeby, papír nebo školní sešit, počítač s internetovým připojením, interaktivní tabule nebo dataprojektor, naskenované stránky knihy v počítači, potřebné vytištěné stránky z knihy, věty a slova k doplnění, křížovka s tajenkou

Mezipředmětové vztahy: Vlastivěda (konkrétní místa v Evropě a svátek Chanuka)

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova – hodnota různosti lidí (Židé a jejich kultura), Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – klíčové mezníky evropské historie (válka a pronásledování), Multikulturní výchova – diskriminace, xenofobie, rasismus (Židé a jejich diskriminace)

1. vyučovací hodina

Čas:	Průběh hodiny:	Poznámky:
	Úvodní část	
10 min	<p><u>Motivace:</u> „Máte rádi zmrzlinu? Jakou máte nejraději? A co oblíbená cukrárna? Vracíte se do nějaké často? Dáváte si zmrzlinu i v cizině, když jste na dovolené? V jaké zemi vám chutnala nejvíce? A jíte zmrzlinu i v zimě, nebo jen když je tepleji?</p> <p>„Dnes budeme společně číst příběh, ve kterém hraje zmrzlina důležitou roli. Knížka se jmenuje Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství.“</p>	
	Hlavní část	
25 min	<p>V hlavní části vyučovací hodiny učitel postupně předčítá knihu, obrací stránky a ukazuje žákům obrázky. V průběhu čtení se také ptá se na otázky ohledně důležitých pasáží, nebo vedlejších věcí, které ale žáky udrží v pozornosti a budou pro ně zábavné.</p> <p>„Kde se příběh odehrává? Poznáte podle jmen, v jaké zemi se nacházíme?“</p> <p>„Co znamená Francescova odpověď, že na pořadí nesejde? Jakou zmrzlinu si tedy dal?“</p> <p>„Kam se Francesco jako dospělý přestěhoval? Byli jste někdy na tom místě?“</p> <p>„Říkají vám něco města jako Řím, Benátky nebo Florencie? Navštívil je někdo z vás?“</p> <p>„A co jídlo, které je tu zmíněné? Něco z toho známe, že?“</p> <p>„Ale co to, vidíte tuto dvojstránku? Není zvláštní, jak příběh navazuje? Při překladu se totiž stala malá chyba. Stránka, která měla být vlevo, zůstala při tisku napravo, jako v originále.</p> <p>A jak je to možné? Proč jsou stránky obrácené? Původně je knížka psaná hebrejsky, což je jazyk, kterým se mluví v Izraeli. Představte si, že lidé čtou v tomto jazyce zprava doleva. Což je přesně obráceně, než jak čteme v českém jazyce my. I knížky jsou proto celé obráceně a stránky se otáčí na pravou stranu.“</p> <p>„Kde dříve už jsme četli odpověď „na pořadí nesejde“? Vzpomínáte si?“</p>	<p><u>Poznámka:</u> Učitel žákům prakticky ukazuje otáčení knížky z druhé strany, popřípadě ukazuje hebrejské písmo na internetu. Také odpovídá na jejich další otázky, pokud nějaké mají. Pak dále pokračuje ve čtení knihy a pokládání doplňujících otázek.</p>

	<p>„Co nejspíš napadlo Francesca? Proč mluvil o svém zmrzlinářství? Co chce udělat?“</p> <p>„Co tedy Francesco udělal? K čemu použil své zmrzlinářství?“</p> <p>„Říká vám něco svátek světél – Chanuka? A jak vypadá chanukový svícen – chanukije?“</p> <p>„Jak Petr vyřešil, že lidé ve zmrzlinářství neměli chanukový svícen?“</p> <p>„Co bylo pro Francesca sladší než jakýkoliv kopeček zmrzliny? Co se mu podařilo?“</p> <p>„Kdo je tedy tento starší pán na obrázku?“</p>	<p>Poznámka: Předpokládáme, že žáci nemají o židovském svátku žádné znalosti. Záleží tedy na učiteli, jak moc se bude tímto tématem zabývat. Doporučujeme pouze vysvětlit, že se jedná o jeden ze židovských svátků a ukázat obrázek chanukije, aby žáci pochopili spojitost mezi osmi rameny svícnu a osmi důlky ve formičce na čokoládu.</p>
	Závěrečná část	
10 min	<p>„Při čtení knížky jsme si řekli mnoho různých věcí. Nevím jak vy, ale já z toho mám trošku zmatek v hlavě. Pojdme si teď shrnout hlavní příběh, se kterým budeme dále pracovat.“</p> <p>Aktivita č. 1 – Shrnutí příběhu</p> <p><u>organizace</u>: každý žák pracuje samostatně <u>pomůcky</u>: psaní potřeby a papír nebo sešit <u>časová dotace</u>: max. 5 minut <u>účel aktivity</u>: shrnutí příběhu a zopakování hlavní dějové linie knížky <u>výstup</u>: napsaných pár vět na papíře či v sešitě, které shrnují příběh z knihy</p>	<p>Poznámka: Žáci čtou své věty nahlas učiteli, který je „kontroluje“ a komentuje. Záleží na časových možnostech v rámci vyučovací hodiny, ale v tomto případě by mohlo být vhodné nechat mluvit úplně všechny žáky a poslechnout si jejich shrnutí. Předpokládá se, že žáci budou často zmiňovat ukrývání lidí ve Francescově zmrzlinářství, což je hlavní aspekt knihy.</p>

2. vyučovací hodina

Čas:	Průběh hodiny:	Poznámky:
	Úvodní část	
5 min	Učitel znovu čte několik shrnutí příběhu z minulé vyučovací hodiny, která žáci napsali. Tím zopakuje hlavní linii příběhu, aby žáky opět vtáhnul do děje a připomněl jim, co minule četli a o čem si povídali.	

	<p>„Často jste opakovali, že velmi důležité bylo to, jak Francesco ukryval různé lidi ve svém zmrzlinářství. Porozuměli jste ale tomu, proč to udělal? Pojďme se nyní vrátit do knížky na stránku, kde je popsán začátek války, a povíme si, co se vlastně stalo.“</p>	
	<p>Hlavní část</p>	
30 min	<p>„Co vás jako první na obrázku upoutá? Poznáváte vlajky, které visí na budově vzadu? A co znamenají malé žluté hvězdičky, které mají pán a paní na svých kabátech?“</p> <p>„Kdo se tedy podle textu na této stránce měl bát? Francesco, Petr nebo někdo úplně jiný?“</p> <p>„Další aktivita nám pomůže lépe porozumět tomu, co se za války s různými lidmi dělo. Doplňte správná slova do připravených vět. Společně si pak věty zkontrolujeme a popovídáme si o tom, co znamenají.“</p> <p>Aktivita č. 1 – Doplnění slov do vět</p> <p><u>organizace</u>: každý sám pracuje samostatně <u>pomůcky</u>: psací potřeby a věty se slovy <u>časová dotace</u>: max. 5 minut <u>účel aktivity</u>: orientace v textu, logická návaznost informací, příprava podkladu pro rozhovor s žáky <u>výstup</u>: správně doplněná slova do vět, společná kontrola se spolužáky a učitelem</p> <p>„Pojďme si teď doplněné věty společně přečíst a na jejich základě si vysvětlíme, co se za války dělo.“</p> <p>„Čeká nás poslední aktivita, která je spojená se dvěma hlavními postavami – zmrzlinářem Francescem a malým chlapcem Petrem. Jejich postavy totiž nejsou smyšlené, ale oba muži doopravdy žili a příběh o nich je pravdivý. Podívejte se na poslední stránku knížky.“</p> <p>Aktivita č. 2 – Francesco a Petr</p> <p><u>organizace</u>: žáci pracují ve dvojicích <u>pomůcky</u>: psací potřeby a texty z knihy <u>časová dotace</u>: max. 10 minut <u>účel aktivity</u>: procvičení orientace v textu, vyhledávání důležitých informací, spojení postav z příběhu s reálnými lidmi <u>výstup</u>: zvýrazněné části textu, které se objevují v příběhu knihy, společná kontrola s učitelem</p>	<p><u>Poznámka</u>: V této chvíli není tolik důležité, pokud žáci neznají „správné“ odpovědi. Učitel je může nechat spekulovat nebo hádat. Více otevřít téma je vhodné na základě následující stránky.</p> <p><u>Poznámka</u>: Na základě doplněných vět učitel vysvětluje žákům, že Židé byli za války označováni žlutou hvězdou, bylo jim ubližováno a často museli také pryč ze země. Jednou z možností bylo utéct za hranice nebo se schovat na tajné místo. Jedním takovým místem bylo zmrzlinářství pana Francesca.</p> <p><u>Poznámka</u>: V tomto případě učitel spontánně</p>

	<p>„V rámci poslední aktivity jsme se dozvěděli o skutečném Francescovi a Petrovi. Líbí se vám příběh o zmrzlinářství nyní o trochu více? Nebo je naopak smutnější, protože se zakládá na skutečných událostech?“</p>	<p>reaguje na poznámky a myšlenky žáků.</p>
	<p>Závěrečná část</p>	
<p>10 min</p>	<p>„A na závěr zopakování toho nejdůležitějšího pomocí krátké křížovky.“</p> <p>Aktivita č. 3 – Křížovka s tajenkou <u>organizace</u>: každý žák pracuje samostatně <u>pomůcky</u>: psací potřeby a křížovka <u>časová dotace</u>: max 5 min <u>účel aktivity</u>: zopakování informací z vyučování, shrnutí hlavní myšlenky knihy <u>výstup</u>: tajenka a společná kontrola</p> <p>„Francescovi se podařilo vykonat něco mnohem lepšího a sladšího, než je jakýkoliv kopeček zmrzliny. Zachránil totiž ŽIVOT mnoha lidem.“</p>	<p><u>Poznámka</u>: Žáci vylouští křížovku a dostanou tajenku, která se skládá z jediného slova ŽIVOT. Slovo napíše do věty pod křížovkou a zjistí to nejdůležitější, co Francesco vykonal. Učitel znovu shrne hlavní myšlenku a ukončí hodinu v pozitivním duchu.</p>

Příloha č. 8: Pracovní listy k metodickému návrhu Tamar Meirová – Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství

Pracovní list k aktivitě č. 1 – Doplnování slov do vět

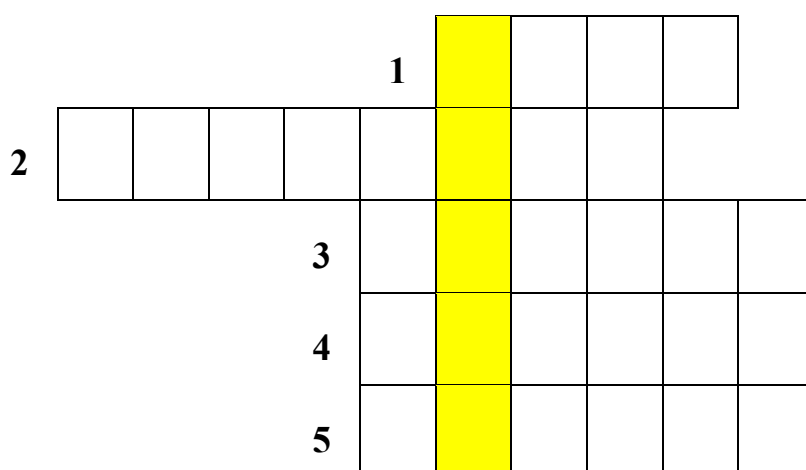
Doplň slova z řádku do správné věty.

- 1) Lidé, kteří se báli o svůj život, nejsou Italové nebo Maďaři, ale _____.
- 2) Tito lidé museli být označeni speciálním znamením – _____.
- 3) V Maďarsku a také v _____ neměli Židy rádi a ubližovali jim.
- 4) Mnoho z nich utíkalo do cizích zemí a jiní se chtěli _____.
- 5) Jedním takovým místem bylo i _____ pana Francesca.

Židé; žlutou hvězdou; Německu; někde schovat; zmrzlinářství

Pracovní list k aktivitě č. 3 – Křížovka s tajenkou

- 1) Lidé, kteří se za války báli o svůj život a ukrývali se.
- 2) Sladká pochoutka, kterou prodával Francesco.
- 3) Petr, jeho rodina a další lidé museli být označeni speciálním symbolem. Byla to žlutá
- 4) Francesco (doplň sloveso v minulém čase) mnoha lidem najít úkryt.
- 5) Země, odkud Francesco původně pocházel.

Francescovi se podařilo vykonat něco mnohem lepšího a sladšího, než je jakýkoliv kopeček zmrzliny. Zachránil totiž _____ mnoha lidem.

Správné řešení

- 1) Lidé, kteří se báli o svůj život, nejsou Italové nebo Maďaři, ale **Židé**.
- 2) Tito lidé museli být označeni speciálním znamením – **žlutou hvězdou**.
- 3) V Maďarsku a také v **Německu** neměli Židy rádi a ubližovali jim.
- 4) Mnoho z nich utíkalo do cizích zemí a jiní se chtěli **někde schovat**.
- 5) Jedním takovým místem bylo i **zmrzlinářství** pana Francesca.

Správné řešení

					1	Ž	I	D	É	
2	Z	M	R	Z	L	I	N	A		
				3	H	V	Ě	Z	D	A
				4	P	O	M	O	H	L
				5	I	T	Á	L	I	E

Francescovi se podařilo vykonat něco mnohem lepšího a sladšího, než je jakýkoliv kopeček zmrzliny. Zachránil totiž ŽIVOT mnoha lidem.

Příloha č. 9: Informace a tabulky k metodickému návrhu Pei-Yu Chang – Tajemný kufr pana Benjamina

Základní informace:

- vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace
- předmět: Český jazyk a literatura
- téma: Tajemný kufr pana Benjamina
- časová dotace: 2 vyučovací hodiny (2x45 minut)¹²⁸
- ročník: 4. nebo 5.

Cíle:

Cílem tohoto metodického návrhu je představit žákům tematiku války pomocí beletristické literatury pro 1. stupeň ZŠ. Konkrétně s tímto titulem představujeme žákům téma emigrace a útěku do cizích zemí, a to hravou, zajímavou a pro ně přístupnou formou.

- kognitivní (vzdělávací) oblast: pracovat s knihou a informacemi v ní, porozumět pojmu emigrace a útěku do cizích zemí
- afektivní (postojová) oblast: aktivně se zapojovat ve vyučování, spolupracovat se spolužáky a učitelem, nebát se na cokoliv zeptat a poprosit o pomoc
- psychomotorická (výcviková) oblast: vhodně a bezpečně pracovat s materiálními didaktickými pomůckami (lepit, stříhat, psát a kreslit)

Organizační formy: hromadné vyučování (+ samostatná práce), skupinové vyučování

Vyučovací metody: slovní – monologické (vyprávění a vysvětlování) a dialogické (rozhovor motivační a vyvozovací), práce s textem – čtení s výkladem, názorně demonstrační – předvádění

Materiální didaktické pomůcky: kniha *Tajemný kufr pana Benjamina*, cestovní kufr nebo taška, kufr z krabice od bot pro každou skupinu, psací potřeby, papír nebo školní sešit, lepidlo, papírky se shrnutím příběhu, počítač s internetovým připojením, interaktivní tabule nebo dataprojektor, naskenované stránky knihy v počítači, potřebné vytištěné stránky z knihy, myšlenková mapa pro žáky i učitele, papírky s reálnými informacemi o panu Benjaminovi a paní Fittko

Mezipředmětové vztahy: Výtvarná výchova nebo Praktické činnosti (výroba kufru z krabice od bot), Matematika (věk slečny Chang), Anglický jazyk (informace o slečně Chang), Vlastivěda (mapa světa a konkrétní místa z textu)

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova – hodnota různosti lidí (pan Benjamin a jeho neobyčejné myšlenky), Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – klíčové mezníky evropské historie (válka a pronásledování)

¹²⁸ V ideálním případě doporučujeme dvě vyučovací hodiny za sebou oddělené přestávkou.

1. vyučovací hodina

Čas:	Průběh hodiny:	Poznámky:
	Úvodní část	
10 min	<p><u>Motivace:</u> <i>„Když někam cestujeme, bereme si s sebou často věc, které se říká zavazadlo. Víte, co je to zavazadlo? Jak může vypadat?“</i></p> <p><i>„Já si s sebou na cesty беру velmi často kufr. A jeden takový tu mám. Co bych si mohla do takového kufru zabalit? Co si balíte s sebou, když někam jedete?“</i></p> <p><i>„Žáci, liší se obsah vašeho zavazadla podle toho, kam jedete? Je rozdíl v tom, co si vezmete na hory v zimě, a co naopak v létě k moři?“</i></p> <p><i>„Na všechny tyto otázky se ptám proto, že o kufru si dneska budeme společně číst. Podívejte se na desky knížky, je to kufr, že? Ale teď je ještě úplně prázdný. Pojdme se tedy podívat, co se s ním bude dít.“</i></p> <p><i>„Tajemný kufr pana Benjamin. Pei ... ale co to? Dokáže někdo přečíst toto jméno? To asi nebude klasické české jméno. Odkud myslíte, že autor nebo autorka pochází?“</i></p> <p><i>„O autorovi či autorce se dozvíme později. Teď pojdme pokračovat. Podle velmi pravdivého příběhu o Walteru Benjaminovi.“</i></p>	<p><u>Poznámka:</u> Učitel také nechá žáky tipovat, jestli se jedná o ženské či mužské jméno. Více jim však nyní neprozrazuje.</p>
	Hlavní část	
25 min	<p>V hlavní části vyučovací hodiny učitel postupně předčítá knihu, obrací stránky a ukazuje žákům obrázky. V průběhu čtení se také ptá se na otázky ohledně důležitých pasáží.</p> <p>Neobyčejné myšlenky: <i>„Co asi mohou být neobyčejné myšlenky? Proč byly nebezpečné?“</i></p> <p>Den velkého útěku: <i>„Proč byli ostatní tak vyplašení, když přišel pan Benjamin na domluvený sraz? Co se stalo?“</i></p> <p>Na hranicích: <i>„Kdo je pohraničník? Vidíte ho na obrázku? Proč ostatní ze skupiny přes hranice pustili, ale pan Benjamin odejít nemohl? Bylo to kvůli jeho velkému kufru?“</i></p> <p><i>„Ale na jedné věci se shodli všichni: Bylo to něco velmi, velmi neobyčejného.“</i></p>	<p><u>Poznámka:</u> Žáci možná nebudou vědět konkrétní příklad, to momentálně nevádí. Podle sebe je učitel může navést např. na myšlenky ohledně politiky a vedení země, Boha a filozofické existenciální myšlenky nebo jiné vhodné.</p> <p><u>Poznámka:</u> Na třetí položenou otázku neexistuje správná odpověď. Z knihy se nedozvíáme, proč pan Benjamin přes hranice nemohl přejít. Žáci mohou mít různé</p>

	<p>„A to je konec příběhu o panu Benjaminovi, který jsme si dnes přečetli. Možná už tušíte, co budeme dělat teď. Na hodinách výtvarné výchovy/praktických činností jsme si vyrobili kufry. Dost podobné tomu, který má pan Benjamin v knížce, a s těmi budeme teď pracovat.“</p> <p>Aktivita č. 1 – Obsah kufru pana Benjamin</p> <p>„Zkuste přemýšlet nad tím, co asi mohl mít pan Benjamin ve svém kufru. Co pro něj bylo tak důležité, že se rozhodl takovou tíhu brát s sebou?“</p> <p><u>organizace</u>: žáci pracují ve skupině <u>pomůcky</u>: vyrobený kufř, papír a psací potřeby <u>časová dotace</u>: 15 minut <u>účel aktivity</u>: fantazie a tvořivost, spolupráce <u>výstup</u>: prezentace nápadů spolužákům a učitel</p>	<p>nápady, které je vhodné s učitelem diskutovat. Na závěr může učitel navrhnout, že jednoduše pohraniční stráž měla tu moc nepustit kohokoliv přes hranice, i když k tomu nebyl žádný očividný důvod.</p> <p><u>Poznámka</u>: Žáci ve skupinkách vymýšlejí obsah kufru pana Benjamin; své nápady sepisují, kreslí nebo jinak ztvárňují na papír, který následně vloží do kufru</p>
	<p>Závěrečná část</p>	
<p>10 min</p>	<p>Prezentace nápadů jednotlivých skupinek, které mají v kufru. Žáci prezentují své nápady a zdůvodňují, proč si myslí, že právě toto mohlo být v kufru pana Benjamin. Zároveň také po prezentaci ostatní spolužáci reagují na jejich myšlenky a vyjadřují svůj názor na ně.</p> <p>V tomto případě neexistuje správná nebo špatná odpověď. Důležité je žákům zdůraznit, že vše záleží na jejich fantazii a také na vzájemné spolupráci. Podstatná je také komunikace mezi jednotlivými skupinkami, ty mohou výstupy svých spolužáků komentovat a případně hodnotit.</p> <p>Po každé jednotlivé prezentaci jsou ihned zařazeny komentáře a reakce spolužáků, aby se jednotlivé nápady nepomíchaly a nevznikl zmatek. Důležité je také vhodně organizovat vyjadřování žáků, aby nedocházelo k odklonu od tématu nebo nevhodným poznámkám.</p>	<p><u>Poznámka</u>: Pokud není v časových možnostech stihnout prezentace a následné rozhovory všech skupin v první vyučovací hodině, přesouvají se automaticky do úvodní části vyučovací hodiny druhé.</p>

2. vyučovací hodina

Čas:	Průběh hodiny:	Poznámky:
	Úvodní část	
10 min	<p>Druhá vyučovací hodina začíná zopakováním příběhu o panu Benjaminovi a jeho kufru.</p> <p>Aktivita č. 1 – Zopakování příběhu</p> <p><i>„Zopakujeme si příběh o panu Benjaminovi, který jsme četli předešlou hodinu. Seřadte papírky se shrnutím příběhu z knížky podle toho, jak šly jednotlivé události za sebou. Nalepte je ve správném pořadí na papír.“</i></p> <p><u>organizace</u>: žáci pracují ve skupině <u>pomůcky</u>: papírky se shrnutím příběhu, papír, lepidlo <u>časová dotace</u>: 5 minut <u>účel aktivity</u>: zopakování příběhu, spolupráce <u>výstup</u>: papír s nalepenými papírky a společná kontrola se všemi skupinkami</p>	<p><u>Poznámka</u>: Žákům je dobré doporučit, ať si nejprve papírky seřadí, a až poté je lepí na papír. Ušetří si přelepování a trhání při případných chybách a změnách.</p>
	Hlavní část	
30 min	<p><i>„Pomocí této aktivity jsme si připomněli příběh o panu Benjaminovi. Pojdme se nyní více zaměřit na autora či autorku knihy, hlavní postavy příběhu a v neposlední řadě také na poselství a myšlenku celé knížky.“</i></p> <p><i>„Žáci, podívejte se na poslední stránku knížky. Pojdme konečně zjistit, kdo napsal tuto knížku. Přečteme si teď společně pár vět, které o sobě autor nebo autorka sama napsala.“</i></p> <p><i>„Z textu vyplývá, jestli je autorem knížky muž nebo žena. Zná někdo odpověď? A podle čeho to můžeme poznat?“</i></p> <p><i>„Ano, autorkou knihy o panu Benjaminovi je žena. Nyní se pojdme podívat na internet, kde má autorka své webové stránky a dozvíme se o ní něco více.“</i></p> <p><i>„Pojdme se opět vrátit do knížky, společně si text ještě znovu projdeme a více ho rozebereme. Jak jsme si dříve řekli, autorka je žena. Dokážeme z textu poznat, kolik je jí let?“</i></p> <p><i>„Na začátku minulé hodiny jsme mluvili o tom, že autorka bude nejspíš z Asie. V textu můžeme najít</i></p>	<p><u>Poznámka</u>: Učitel nechá žáky samostatně podle svého tempa přečíst celý odstavec. Potom učitel přečte text ještě jednou pro všechny nahlas a dbá na správnou výslovnost cizích slov.</p> <p><u>Poznámka</u>: Učitel společně se žáky prohlíží webové stránky¹³¹, autorčinu další tvorbu a také první dva odstavce ze záložky <i>About</i>, kde o sobě krátce píše.</p> <p><u>Poznámka</u>: Anglický text o autorce je těžšího charakteru, proto ho učitel nepřekládá se žáky celý doslova, ale volně ho česky parafrázuje a ptá se</p>

¹³¹ <https://www.peiyuchang.de>

<p><i>informace o tom, odkud slečna Chang pochází. Kdo dokáže tuto informaci najít? A víte, kde se toto místo na světě nachází?“</i></p> <p>Poznámka: Učitel žákům představuje mapu světa, ostrov Tchaj-wan a také Münster v Německu. Ukazuje žákům polohu těchto míst a také jejich vzdálenost od České republiky.</p> <p>Aktivita č. 2 – Hlavní postavy knihy</p> <p><u>organizace</u>: žáci pracují ve dvojicích <u>pomůcky</u>: vytištěné stránky z knihy, texty se skutečnými informacemi o postavách z knihy <u>časová dotace</u>: 10 min <u>účel aktivity</u>: orientace v textu, zjistit více informací o hlavních postavách knihy <u>výstup</u>: doplněné skutečné informace k postavám</p> <p><i>„Díky této aktivitě jsme se dozvěděli více o hlavních postavách knihy. Pojd'me se teď zaměřit na to, jaká je hlavní myšlenka knihy a proč autorka vlastně tento příběh vypráví. Pustíme si na začátek hudební video¹²⁹ a potom si o všem společně popovídáme.“</i></p> <p>Po skončení je vhodné, aby se učitel v krátkosti zeptal na to, co žáci ve videu viděli, a krátce shrnul celý jeho příběh.</p> <p><i>„Možná jste neporozuměli všemu, co jste ve videu viděli. To ale nevadí. Společně si na tomto videu i příběhu pana Benjamina vysvětlíme, co vlastně stalo. Podívejte se na začátek knížky, je tam speciální věnování.“</i></p> <p><i>„Pro všechny, kteří museli uprchnout ze své země.“¹³⁰</i></p> <p>Aktivita č. 3 – Myšlenková mapa</p> <p><u>organizace</u>: žáci pracují samostatně <u>pomůcky</u>: myšlenková mapa a psací potřeby <u>časová dotace</u>: 10 minut <u>účel aktivity</u>: uspořádat si netradiční formou myšlenky a nápady k tématu <u>výstup</u>: vyplněná myšlenková mapa a společný rozhovor s učitelem a spolužáky</p>	<p>pouze na slovíčka, která již znají (např. Hello, age, Germany, time, book, art a další).</p> <p><u>Poznámka</u>: Učitel se žáky společně zkontroluje, jaké doplnili věty k hlavním postavám, a také může vyvolat někoho, kdo pana Benjamina a paní Fittko blíže představí podle textu z knihy.</p> <p><u>Poznámka</u>: Hudební video s písní od Marka Ztraceného s názvem <i>Naše cesty</i> učitel žákům nepouští celé (stačí část cca 0:20-4:20). Důležité je pro ilustraci.</p> <p><u>Poznámka</u>: Pro lepší orientaci v zadání je již v myšlenkové mapě přichystáno několik hesel, která souvisí s knihou – pan</p>
---	--

¹²⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=KzEdxAPNAiM>

¹³⁰ CHANG, Pei-Yu. *Tajemný kufr pana Benjamina: podle velmi pravdivého příběhu o Walteru Benjaminovi*. Praha: Albatros, 2019.

	<p><i>„Pojďme si nyní vaše myšlenkové mapy pozorněji projít, popovídat si o tom, co jste napsali, a popřípadě je doplnit o další zajímavá slova a myšlenky vašich spolužáků.“</i></p> <p><i>„Začněme postupně s jednotlivými buňkami. Co jste napsali k otázce...?“</i></p> <p>Nejvhodnějším způsobem je postupovat podle jednotlivých buněk s tázacími slovy a rozebírat jednotlivá slova a hesla, na kterých lze postavit zbytek rozhovoru. Učitel může navázat na již vyloženou látku o válečné době, kterou s žáky probíral ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět nebo v rámci průřezových témat. Jak moc jde učitel do hloubky, záleží přímo na něm a jeho citlivosti vůči žákům, atmosféře ve třídě a dalším ovlivňujícím aspektům. V případě, že učitel nestaví na předešlých vědomostech a znalostech žáků, doporučujeme pracovat s myšlenkovou mapou žáků, ale také s jeho vlastní, kterou si dopředu může připravit. Přidáváme několik vhodných otázek, které lze použít.</p> <p><i>„V knížce i ve videoklipu lidé utíkali ze své rodné země pryč, do neznáma. Kvůli čemu?“</i></p> <p><i>„Jakým způsobem lidé utíkali? Využívali dopravní prostředky?“</i></p> <p><i>„Dovedete si představit, že byste také museli opustit svou rodnou zemi? Proč ano/ne?“</i></p> <p><i>„Slyšeli jste někdy o člověku, který podobným způsobem utekl pryč?“</i></p>	<p>Benjamin, neobyčejné myšlenky, s průvodcem.</p> <p><u>Poznámka:</u> Povídání o myšlenkových mapách žáků a následné probírání tématu je v tomto případě zcela na učiteli. Jedná se o jakési vyvrcholení vyučovací hodiny a vysvětlení hlavní myšlenky knihy.</p>
	Závěrečná část	
5 min	<p><i>„Naše práce s touto knížkou se chýlí ke konci. Děkuji za všechny myšlenky a podněty, které jsme mohli díky vašim myšlenkovým mapám prodiskutovat. Na závěr mám pro vás ještě dvě poslední otázky. Co jste si z těchto dvou vyučovacích hodin zapamatovali? Cokoliv.“</i></p> <p><i>„Jaká část hodiny nebo aktivita se vám líbila nejvíce a bavila vás?“</i></p>	

Příloha č. 10: Pracovní listy k metodickému návrhu Pei-Yu Chang – Tajemný kufr pana Benjamina

Návod na výrobu kufru z krabice od bot¹³²

pomůcky: krabice od bot s připevněným víkem, akrylové barvy, štětec, kelímek na vodu, 2x látkové popruhy, nůžky, tekuté lepidlo nebo tavná pistole, 2x spona nebo přezka, papír na štítek

postup: Připravenou krabici od bot natřeme akrylovou barvou dle výběru. Po zaschnutí odměříme popruhy okolo krabice, správně zastříhneme a přilepíme lepidlem nebo pistolí. Na jeden konec obou popruhů připevníme sponu nebo přezku a zalepíme. Na přední stranu kufru připevníme popruh jako držadlo, odměříme podle ruky a přilepíme. Na horní stranu nalepíme obdélník papíru, který slouží jako štítek se jménem. Podepíšeme a je hotovo.

Obr. 20

¹³² <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10120743066-sikulove/415234100081021/titulky>

Pracovní list k aktivitě č. 1 – Zopakování příběhu

- a) V den velkého útěku přišel pan Benjamin na určené místo pozdě, a dokonce měl s sebou obrovský a těžký kufr. Ostatní lidé z toho byli velmi rozrušení a nechápali, proč ho má.
- b) Pan Benjamin se domů nevrátil. Naposledy ho někdo zahlédl i s jeho kufrem v malém hotelu v horách. Potom zmizel a od té doby ho už nikdo neviděl. Lidé přemýšleli o tom, co mohlo být v jeho kufru tak důležitého, ale nikdy už se to nedozvěděli.
- c) Žil jednou jeden pán, který se jmenoval Walter Benjamin a měl neobyčejné myšlenky. Ale v zemi, kde žil, byly neobyčejné myšlenky zakázány, a proto se rozhodl utéct.
- d) Když konečně dorazila skupina s paní Fittko do cíle – na hranice, mohli všichni bezpečně přejít na druhou stranu do sousední země. Všichni, až na pana Benjamina! Pohraničník ho nepustil a řekl mu, že se musí vrátit zpátky domů.
- e) Pan Benjamin vyhledal paní Fittko, která mu s útekem měla pomoci. Řekla mu, že se může připojit k ní a skupině lidí, kteří chtějí také pryč ze země. Všichni mají přijít nalahko, aby nebudili pozornost a nikdo si jich nevšiml. Paní Fittko určila čas a místo setkání.
- f) Pan Benjamin celou cestu svůj těžký kufr nesl a nechtěl se ho vzdát. Na otázku paní Fittko odpověděl, že je ten kufr důležitější než jeho život, a proto ho bude brát všude s sebou. Šli velmi dlouhou a nebezpečnou cestou.

Správné řešení: c), e), a), f), d), b)

Pracovní list k aktivitě č. 2 – Hlavní postavy knihy¹³³

Přiřaď informace ke správné osobě.

Během 2. světové války pomáhala lidem při útěku z Francie.

Chtěl uprchnout přes Španělsko do Portugalska a dále do USA.

Celým jménem Lisa Fittko.

Napsal mnoho různých knih, například Malé dějiny fotografie.

Pocházela z velké židovské rodiny, narodila se v Maďarsku.

Německý židovský filozof a překladatel.

Celým jménem Walter Bendix Schönflies Benjamin.

O svém životě za války napsala dvě knihy.

Správné řešení:

paní Fittko

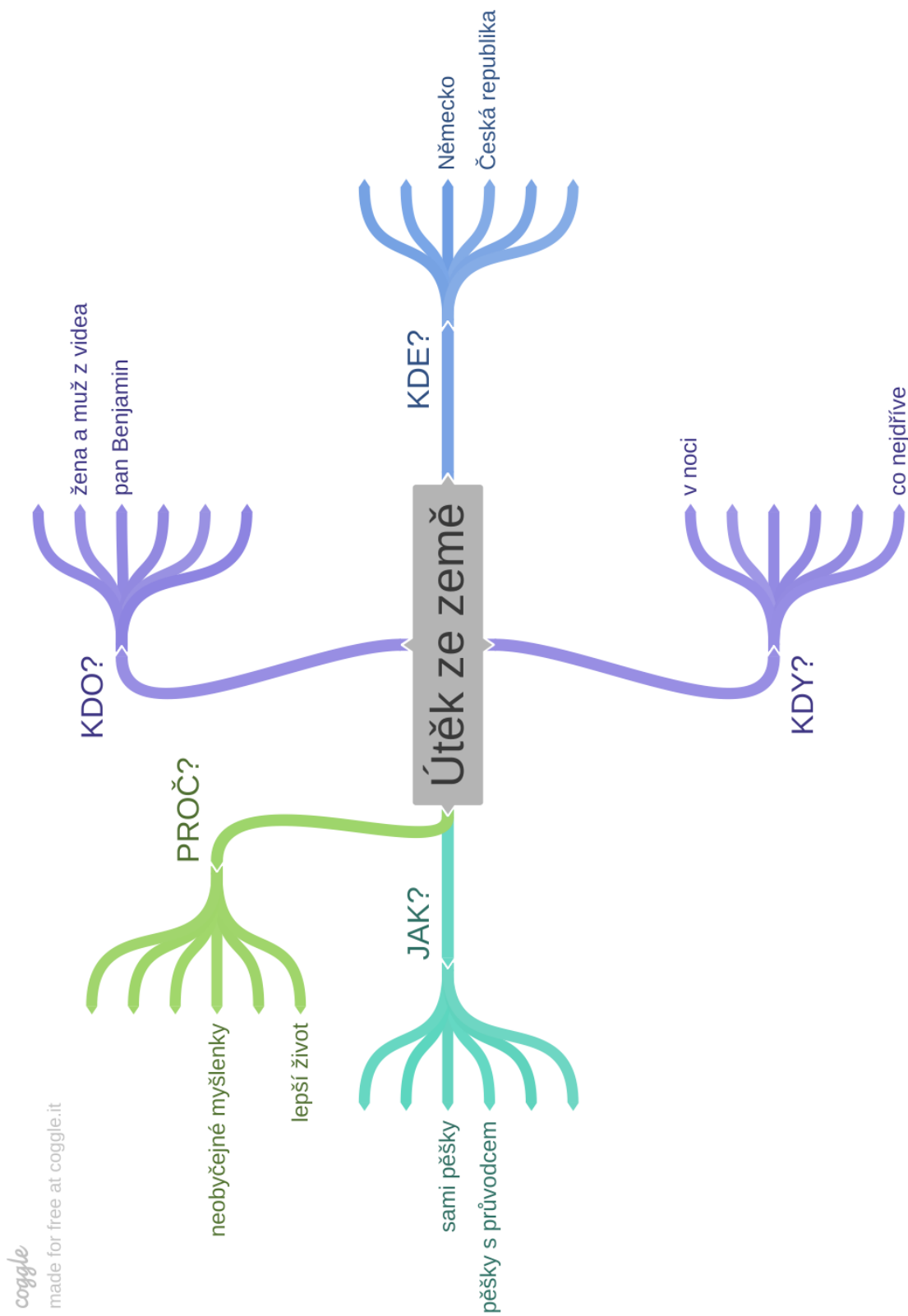
- Celým jménem Lisa Fittko.
- Pocházela z velké židovské rodiny, narodila se v Maďarsku.
- Během 2. světové války pomáhala lidem při útěku z Francie.
- O svém životě za války napsala dvě knihy.

pan Benjamin

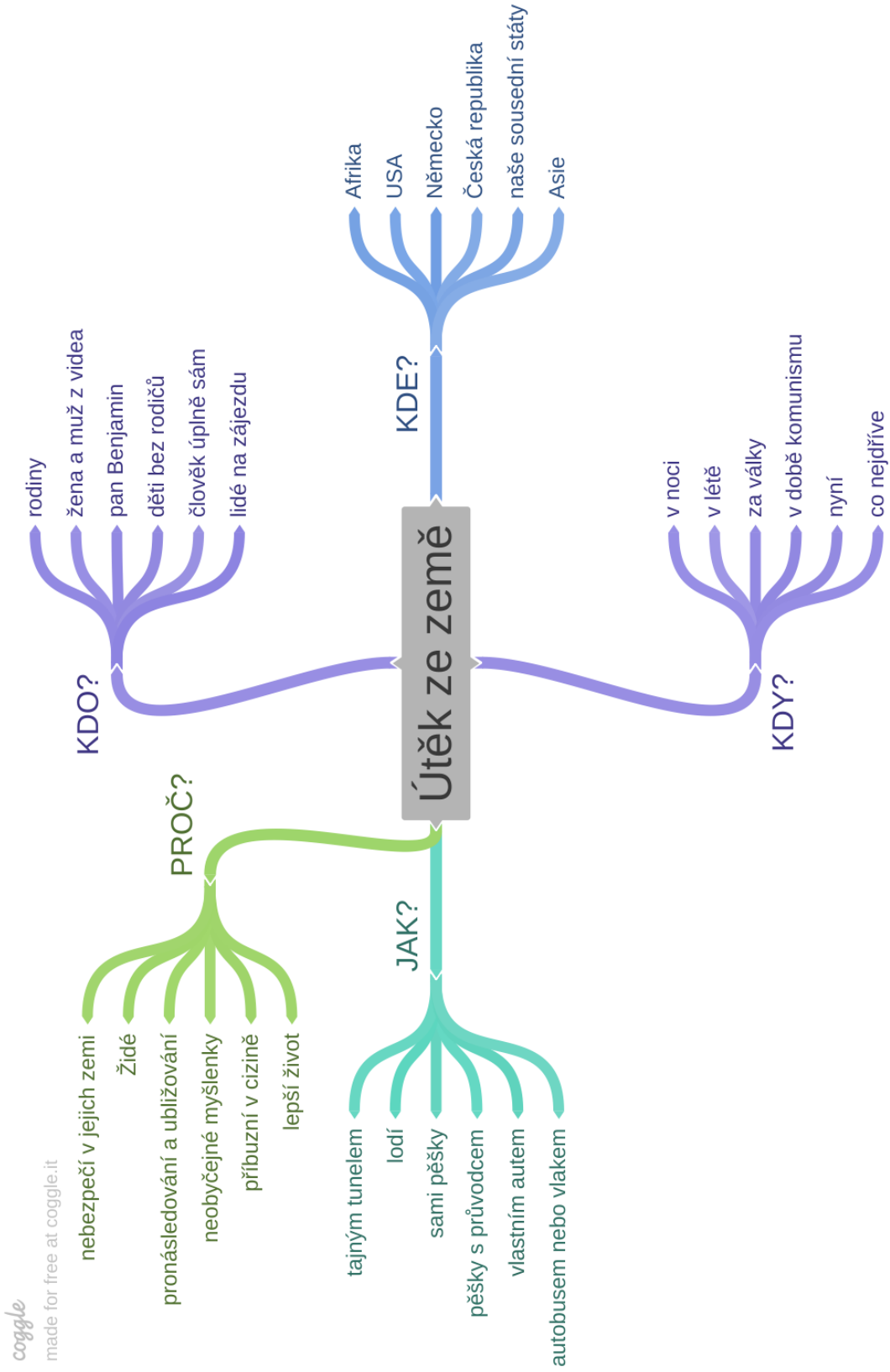
- Celým jménem Walter Bendix Schönflies Benjamin.
- Německý židovský filozof a překladatel.
- Chtěl uprchnout přes Španělsko do Portugalska a dále do USA.
- Napsal mnoho různých knih, například Malé dějiny fotografie.

¹³³ <https://cs.wikipedia.org/>

Obr. 21

Obr. 22

Příloha č. 11: Vyplněné pracovní listy od žáků

Obr. 23

Spoj správný obrázek s textem.

1) Jeden pán, který se jmenoval Adolf Hitler a žil v Německu se rozhodl, že se mu nelíbí lidé, kterým se říká Židé. Rozhodl se, že je bude postupně utiskovat různými pravidly, odvede je pryč z jejich domovů a také ještě něco mnohem horšího.

2) Aby byli Židé poznat na první pohled od ostatních občanů země, museli na oblečení nosit velkou žlutou hvězdu s nápisem Jude.

3) Židé měli zakázáno dělat různé věci. Nemohli jít do kina nebo divadla, nemohli mít pejska nebo nesměli jít nakupovat do stejných obchodů, jako ostatní lidé.

4) Ostatní občané země se k nim chovali velmi ošklivě. Nadávali jim, plivali do obličeje, ubližovali jim nebo rozbíjeli jejich věci.

5) Tehdejší policie Židům ubližovala, ničila jejich věci a často je také odváděla pryč z jejich domovů neznámo kam.

Francesco Tirelli a jeho zmrzlinářství

DOPLŇOVAČKA

Doplň slova z řádku do správné věty.

- 1) Lidé, kteří se báli o svůj život, nejsou Italové nebo Maďaři, ale Židé.
- 2) Tito lidé museli být označeni speciálním znamením – žlutou hvězdou.
- 3) V Maďarsku a také v Německu neměli Židy rádi a ubližovali jim.
- 4) Mnoho z nich utíkalo do cizích zemí a jiní se chtěli někde schovat.
- 5) Jedním takovým místem bylo i zmrzlinářství pana Francesca.

Židé; žlutou hvězdou; Německu; někde schovat; zmrzlinářství

KŘÍŽOVKA

Doplň správná slova do křížovky, dostaneš tajenku.

- 1) Lidé, kteří se za války báli o svůj život a ukrývali se.
- 2) Sladká pochoutka, kterou prodával Francesco.
- 3) Petr, jeho rodina a další lidé museli být označeni speciálním symbolem. Byla to žlutá
- 4) Francesco (doplň sloveso v minulém čase) mnoha lidem najít úkryt.
- 5) Země, odkud Francesco původně pocházel.

Francescovi se podařilo vykonat něco mnohem lepšího a sladšího, než je jakýkoliv kopeček zmrzliny. Zachránil totiž Židy mnoha lidem.